

*Colleccion Antòni Nogués
de versions en aranés*

23

Eth Buscon

Francisco de Quevedo

Colleccion Antòni Nogués
de
versions en aranés

Eth Buscon

Francisco de Quevedo

Colleccion Antòni Nogués
de
versions en aranés

Numèro 23 dera colleccion

Noveme de 2020

PRESENTACION

Antòni Nogués ei ua persona remirabla. Neishut en Torrent de Cinca (Òsca), eth 24 de seteme de 1943 obtenguec era Licenciatura en Medecina e Cirurgia, pera Universitat de Barcelona e de Doctor en Medecina pera Universitat de Lhèida. Ei especialista en Microbiologia Clinica. Era sua vida professionau a virat ath torn dera medecina. A estat Mètge Intèrn deth Servici de Pediatria der Espitau deth Mar de Barcelona (1973-75), Mètge Resident de Microbiologia der Espitau de Bellvitge (1976-78), Cap dera Seccion de Microbiologia der Espitau Universitari Arnau de Vilanova de Lheida (1979-2011) e Membre deth Grop de recèrca en Patologia Infecçiosa der IRB (Institut de Recèrca Biomedica) de Lhèida. Tanben a exercit de Professor Associat dera Facultat de Medecina de Lhèida (1979-2010).

Era sua afecçión per aranés comencèc pòc abans de jubilar-se. Eth madeish explique que *«iniciauments, per pur curiosèr de conéisher ua lengua que se parlaue près des nòstes tèrres. Ara prumeria me calec estudiar peth mèn compde, pr 'amor que non i auie "quòrum" entà hèr es còrsi d'aranés ena UdL. Comencèc damb eth " Cors d'Aranés", editat peth Conselh Generau, eth "Petit Diccioniari" de Frederic Vergés, es "Vèrbs Conjugadi" e era "Gramatica Aranesa" d'Aitor Carrera».*

En 2011 se podec matricular e hèr es còrsi des diuèrsi nivèus d'aranés ena UdL. Se liegec tot çò que s'auie publicat en aranés, e, *«ua causa que me choquèc fòrça siguec eth hèt de veir que fòrça paraules araneses, tanben se trapauen ena varianta deth catalan que se parlaue en mèn pòble (Franja de Ponent), p. e. andocien, sarabat, entà, ensolamar, amorrar en solèr, acochar, badina, etc, etc. qu'èren paraules que sonque les coneishia deth mèn pòble e jamès les auia entenut en d'auit pòbles catalans der entorn. Aquerò siguec un impacte important que me possèc definitivament en estudi der aranés».*

Auec ua atraccion pera revirada de libres e coma Antòni explique, siguec ua causa cojonturau: *«Ua des activitats en estudi der aranés èren es redaccions. Qu'ei ua activitat fòrça interessanta que te permet exprimir en aranés aquerò que vòs raondar. Mès entad aquerò te cau endonviar ua istòria, auer, per tant, imaginación, e estar-te bèth temps pensant çò que vòs dèder. Un dia, de pòca imaginación entà endonviar fantasies, agarrè eth prològ d'un libre qu'auia sus era taula e l'arrevirè. E me n'encuedè de qué aquerò complie eth prètzèth d'exprimir causes en aranés, sense auer de dedicar eth temps en endonviar istorietes. E atau comencèc tot. Es prumèrs libres arreviradi èren es qu'auia a man ena mia estatgèra. Era lectura en aranés de çò qu'auia arrevirat me provoquèc ua satisfacción enòrma. Aquest gòl qu'ère pro entà hèr-me a seguir en aquesta activitat. Un dia decidí manar un petit libre ath responsable deth Servici de Politica Lingüística dera Val d'Aran, eth Sr. Jusèp Loís Sans damb fòrça*

pòur, plan, donques que non n'èra bric segur dera qualitat deth mèn trabalh. Mès era responsa que recebí siguec tant encoratjadora que, a compdar d'aqueth moment, decidí tier ues ores ath dia a arrevirar òbres ar aranés».

E Antòni Nogues non parèc de hèr traduccions, damb ua qualitat que milhore de dia en dia e que se pòt perfectament méter ath cant dera major part des boni trabalhs que se vien hènt des de diuèrsi sectors der emplec dera lengua. Antòni ei un scientific que met es metòdes de sciéncia ath servici dera traduccion. Eth sòn trabalh compde ja en aguesti moments damb mès de sèt mil pagines traduïdes. E pera qualitat deth sòn trabalh e ena voluntat de meter-les a disposicion dera societat, damb era intencion de hèr-lo util, e de conservar aquest preciós legat auem convengut damb eth Sr. Nogues que de totes es sues traduccions, des dera *Acadèmia aranesa dera lengua occitana* ne haram ua difusion a trauès dera pagina web entà facilitar-ne er accés de toti. Enes pròxims mesi, ath delà der 1 de gèr de 2019, cada prumèr de mes penjaram un libre traduït per Antòni Nogués, enquia que siguen toti difosi. Es libres en aranés, objècte d'aquest acòrd son:

Guerra e patz de Lev Nicolàievic Tolstoi
Anna Karenina de Lev Nicolàievic Tolstoi,
Eth Latzèret de Tormes,
Es Frairs Karamazov de Fiódor M. Dostoievski,
Eth Buscon de Francisco de Quevedo,
Era Gitaneta de Miguel de Cervantes,
Era illustra serventa de Miguel de Cervantes,
Condes de Hans Chistian Andersen,
Es aventures de Tom Sawyer de Mark Twain,
Eth gelós extremenh de Miguel de Cervantes,
Eth licenciat Vidriera de Miguel de Cervantes,
Rinconete e Cortadillo de Miguel de Cervantes,
Crim e Castig de Fiódor M. Dostoievski,
Es Miserables de Victor Hugo

En 2017 era Acadèmia publicuèc, ena colleccion «modèls de tèxtes», **Eth mercadèr de Venècia**, de Shakespeare, traduït per Antòni Nogués.

E se quauquarrés, bèth lector, a era voluntat de auer-ne ua còpia en papèr, o de disposar de bèra part, de bèra òbra, entà un ahèr posterior, d'aquest extraordinari trabalh, pòt meter-se en contacte damb aguesta Acadèmia.

Aguest ei eth camin der oferiment deth sòn trabalh ara societat qu'a trobat Antòni Nogués. *«Es jubiladi qu'an er auantatge de poder hèr, lèu tostemps, çò que vòlen e les agrade mès. Plan, donc, entà jo, eth hèt d'arrevirar, çò que liegi, ar aranés, qu'ei un gòl impagable».*

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d'Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana
(Gèr de 2019)

PRESENTACION

Lo prumèr que mos cride era atencion ei que Nogués a mantengut eth nòm dera òbra en castelhan transformat sonque pera simpla traduccion der article. “Buscar” castelhan ei “cercar” en aranés e bèth un aurie traduït era òbra per “eth Cercon” o “eth “Cercador”. Era eleccion non deu d’auer estat facil. Era reflexion se hè extensiva ara virada deth nòm der autor “Francisco Quevedo”, deth qu’aurie podut benben traduïr au mens eth nòm en “Francesc” e mantier eth cognòm original. Ei complicada era decision. Un excès de purisme poderie provocar resultats que hessen irreconeishibla era òbra. Alavetz eth servici dera traduccion harie ua dolenta aportacion ara lengua. Quinsevolh pòt arreconéisher “Eth Buscon”, però “Eth Cercador” provocarie reaccions non massa desirables. Er autor dera òbra a trascendit epòques e lengües, eth sòn nòm ei pròpi ena sua totalitat; ua petita transformacion deth madeish mos harie demanar se se tracte deth madeish personatge. Eth problèma dera traduccion des nòms pròpis se presente en totes es traduccions. Eth criteriès més acceptat ei que cau mantier eth nòm originau e que sonque cau traduïr quan ena lengua d’arribada a ua tradicion en emplec dera forma traduïda. Ara ben, era tradicion en nòm traduït deuec de començar en bèth moment en que se trinquèc era forma anteriora. Pensatz ena forma deth toponim Vielha. Quan a finaus des ans 70 se comencèc a emplegar era forma damb “lh” non i auie cap de tradicion en emplec dera madeisha. Damb eth temps era tradicion s’a consolidat ena forma actuau. Era socializacion d’ua forma naua convertís en normau aquerò qu’anteriorament ère estranh, raro...

Deuant de tant de dobte era solucion acabe depenent de fòrça factors de decision personala. Es decisions de Nogués en tractament des nòms propis pòden èster discutibles; a viatges personaument discrèpi des criteriès adoptats; en aquest cas non ei atau; creigui qu’eth mantieniment de “Buscon” e de “Francisco de Quevedo” ei endonviat, basicament pr’amor que se tracte de dus nòms molt estenuts internacionaument. Ath long dera òbra apareish eth nòm comun de “buscón” que Nogués adapte perfectament en sòn sens laguens dera trama: “...lindo va el buscón” ei traduït per “...polit va eth raubaire” e “...dio con todo el colegio buscón en la carcel” ei “...hec a vier tot eth collègi panaire ena preson”. Cap des dues formes la trobèc adequada entath títol dera òbra. Creigui qu’ei endonviat.

Quan Antòni Nogués facilitèc era traduccion de “Eth Buscon” ara Acadèmia, l’acompanhèc d’un escrit en que aclaraue que “Jamès me n’auia vist de més verdes! Metafòres, paraules de doble sens, jocs de paraules, allusions a causes dehòra deth nòste temps... que i auie paragrafs que non arribaua a comprèner... e me calie arrevirar-les d’ua forma comprensible!”. E entàs aclariments apòrte ara òbra més de cent nòtes qu’ajuden ath lector ara comprenença deth pas deth temps. Aquesta òbra, ei posteriora ara deth madeish tipe de novèla que “eth Latzèret de Tormes” ja publicada, en aquesta colleccion, més qu’a plantejat fòrça més dificultats ena traduccion d’un castelhan antic plen d’expressions retorçudes, retoriques e complicades, que daue més valor ara forma dera expression que non pas ath contengut. Mès Nogués asseure que “...a tot darrèr... è gaudit. Plan que, me pensi

que non sajarè de tocar mès ath senhor Francisco de Quevedo”. Cau èster valent entà traduir un lenguatge tant poderós coma eth de Quevedo.

A trauès des aventures d’un praube cercavides, Quevedo reflèxe aspèctes destacables dera societat espanhòla, ena que se’n destaque era ipocresia, era mentira, er enganh, era eretjia, eth delictè... Quevedo ac denoncie damb sarcasme e damb un gran pessimisme, ja que considèrè qu’ei era madeisha societat que traicione es valors tradicionaus, en tot quèir en situacions caotiques e de corrupcion.

Non aurie gaudit Quevedo de veir aguesta traduccion. Non a manifestacions sus es occitans, e mens sus es aranesi, però manifestè en aguesta òbra quauque sentiment negatiu respècte des catalans e era istòria la responsabilize d’ua frasa abans de morir: *"Son los catalanes aborto monstruoso de la política."*

Analisem quauqu’ua des opcions lingüistiques de Nogués; arren de melhor de comparar eth tèxte originau damb era traduccion:

“Vino la noche. Fuímonos ahuchados a la postrera faldriquera de la casa. Mataron la luz; yo metíme luego debajo de la tarima. Empezaron a silbar dos de ellos y otro a dar sogazos. Los buenos caballeros, que vieron el negocio de revuelta, se apretaron de manera las carnes ayunas (cenadas, comidas y almorzadas de sarna y piojos), que cupieron todos en un resquicio de la tarima. Estaban como liendres en cabellos o chinches en cama. Sonaban los golpes en la tabla; callaban los dichos.”

“Se hec de nets. Mo n’anèrem sauvadi ena darrèra pòcha interiora dera casa. Amortèren era lum; jo me calè dempús dejós era estrada. Comencèren a fiular dus d’eri, e un aute a fóter còps de còrda. Es bravi cavalièrs que vederen eth negòci endravat, se sarrèren de tau manèra es carns dejunes (dinar, sopars e esdejoars de ronha e pedolhs), que i caberen toti en ua henerecla dera estrada. Qu’èren coma lendes enes peus o cimes en lhet. Sonauen es còps ena taula; carauen es mentadi.”

Ei evident qu’adaptar “...ahuchados a la postrerar faldriquera...” se mos hè dificil as madeishi qu’auérem de seguir era escòla en aguesta lengua castelhana. Imaginatz donques era sua traduccion. Nogués arrenh un bon resultat damb aquerò de “...sauvadi ena darrèra pòcha interiora...”. Comparatz tanben aguesta expression de “Decía en este tenor: Premática del desengaño contra los poetas güeros, chirles y hebenes” e podem comprèner aqueres dificultats qu’expresse Nogués. Pòc poderiem ara de saber, sense un bon dictionari, a que se referís Quevedo damb aquerò de “güeros, chirles y hebenes” e coincidiratz damb jo ena bona traduccion de Nogués que hè: “Didie atau: Normativa dera decepcion contra es poètes malautissi, alaps e insipids.”

Ua darrèra comparacion substanciosa damb aqueth “Pues ¿qué diré del modo con que de noche nos apartamos de las luces porque no se vean los herreruelos calvos y las ropillas lampiñas?” que Nogués convertís en “E, donc, qué diderè dera manèra que pera net mos hèm enlà des lutzes, pr’amor de qué non se veiguen es capes cuertes rosigades e es robetes sense peus”. Tot un art!

Jusèp Loís Sans Socasau

President der Institut d’Estudis Aranesi-Acadèmia aranesa dera lengua occitana

**Istòria dera vida deth Buscon, cridat senhor Pablos,
exemple de vagabonds e miralh d'aganidi.**

Autor: Francisco de Quevedo y Villegas

Libre prumèr: Capítol I: Qu'en eth conde se qui ei eth Buscon

Jo, senhora, que sò de Segovia. Ma pair se didie Clemente Pablo, naturau deth madeish pòble; que Diu l'age en cèu. Siguec, tau que toti diden, de mestièr barbèr, encara qu'es sòns pensaments èren tan nauti que s'avergonhaue de qué lo cridessen atau, en tot díder qu'eth ère tondeire de carilhons e sarte de barbes. Diden qu'ère de fòrça bona soca, e sivans eth beuie qu'ère causa entà creir. Siguec maridat damb Aldonza de San Pedro, hilha de Diego de San Juan e arrèhilha d'Andres de San Cristobal¹. Se sospechaue en pòble que non ère cristiana vielha², a maugrat de campar damb peublancs e trincada, mès era, per çò des noms e fausnoms des sòns pair-sénhers, volec hèr veir qu'ère descendenta de boni crestians. Qu'auèc bona disposicion entà letrat; hemna d'amigues e còlhes, e de pòqui enemics, donques qu'enquia e tot es tres enemics dera amna non les auèc coma taus; persona de valor e arreconeishuda per çò qu'ère. Patie grani trabalhs nauèth maridada, e tanben dempús, pr'amor que males lengues didien qu'eth mèn pair botaue eth dus de bastons entà trèir er as d'*oros*³. Se provèc qu'a toti es que les hège era barba a raser, tant que les balhaue era aigua, en tot l'heuar-les era cara tath lavatòri, un frairet mèn de sèt ans li treiguie damb adretia eth medoth des pòches deth vestit. Moric er angelet d'ua repassada que li fotèren ena preson. Ath mèn pair li hec fòrça dò, per èster tan simpatic que panaue es volentats a toti. Per aguestes e d'outes foteses siguec empresoat, e es rigors dera justícia, que d'eri er òme non se pòt defèner, lo treigueren pes carrèrs⁴. De miei entà baish aqueri senhors lo tractèren regaladaments. Anaue ara brida damb bèstia segura e a pas seguit, damb compde e bon dia. Mès de miei entà naut, sonque díder çò que sap hèr un borrèu en ues costelhes. Li fotèren dues centes foetades, que dètz ans dempús encara se li compdauen peth dessus dera ròba. Eth que les ac balhaue se botjaue mès qu'eth, causa que semblèc plan ben; se divertic un shinhau damb es laudances qu'entenie que li hègen sus es sues bones carns, que l'estaue fòrça ben era vermelhor.

Era mia mair, donc, non auèc malastres! Un dia, en tot laudar-la-me ua vielha que m'ellevèc, didie qu'ère tant agradiua qu'embelinaue a toti es que la tractauen. E didie, non sense rom rom:

- Ath sòn temps, hilh, es imens èren coma soleis, es uns gessents e es auti cogants, e era majoritat, en madeish dia, gessents e cogants.

Se didie que adobaue puncèles, ressuscitaue peus caperant peublancs, engrassie comes damb moralhs dera cama postissi. E hège cabeladures entàs cauvets; poblaue maishères damb dents; a tot darrèr, viuie d'apolidir òmes e ère adobaira de còssi. Es

1 Toti aguesti cognòms èren pròpis de convèrsi

2 Sens pair-sénhers judius o arabs

3 Metie dus dits ena pòcha entà trèir-les es monedes

4 Montat en un saumet e foetat peth borrèu

uns la cridauen sarcidoira de gusti, es auti, algebrista⁵ de volentats desconcertades; d'auti, amassadoira; qui, la cridaue engonaira de membres e qui, teishinèra de carns e per fausnòm entremeteira. Entà uns ère tresau, prumèra entà d'auti e flux entàs sòs de toti. Veir, donc, era cara arridolenta qu'era tenguie en enténer tot aquerò, qu'ère entà balhar toti mil gràcies a Diu.

Que i auec fòrça desavens entre es mèns pairs sus a qui me calie imitar en mestier, mèns jo, que tostemp auia auut pensaments de cavalièr, dès era mainadesa, jamès me tenguí ne a un ne ar aute. Eth mèn pair me didie:

- Hilh, aquerò d'estèr panaire non ei un ofici vulgar senon liberau.

E ath cap d'ua estona, en auer alendat, didie gesticulant:

- Qui non pane en mon, que non viu. Per qué te penses qu'es ussièrs e es jutges mos an tant en òdi? Uns còps mos despàtrien, d'auti mos foeten e d'auti mos pengen..., que non ac posqui díder sense lèrmes (ploraue coma un mainatge eth brave vielh, en tot brempar-se'n des còps que l'auien batanat es costelhes), pr'amor que no volien qu'aquiu a on s'estauen i auesse d'auti panaires qu'eri e es sòns ajudants. Mès de tot mos desliurèc era bona astúcia. Ena mia joenesa tostemp m'estaua enes glèises, e non per èster un bon crestian. Fòrça viatges m'auessen plorat en saumet s'auessa cantat en cavalet de tortura. Jamès cohessè senon quan ac manaue era Santa Mair Gleisa. Que siguí empresoat per quistaire de camins e siguí a mand de qué me entapissèssen era gargamèra e d'acabar toti es mens negòcis damb dètz-e-sèt meravedís: dètz de còrda e sies de canam. Mès de tot m'a trèt, eth non badar boca, eth ssst e es nons a tot. E damb aquerò e eth mèn mestier, è sostengut a ta mair çò de mèns aunèstaments qu'è podut.

- Sostier-me a jo?, didec era, fòrça emmaliciada. Que sò jo que vos a sostengut a vos, e vos a trèt des presons damb adretia e vos a sauvat en eres damb sòs. Se non cohessàuetz, ère de bon voler o pes beuendes que jo vos balhaua? Gràcies as mèns salèrs d'encantaments! E se non cranhèssa que m'entenessen en carrèr, jo dideria aquerò de quan vos entrè pera humeneja o vos treiguí peth losat.

- Heren es patzes quan les didí que jo volia aprèner decididaments causes bones e vier entà dauant damb es mèns boni pensaments, e qu'entad aquerò me botèssen ena escòla, donques que sense saber liéger ne escriuer non se podie hèr arren. Les semblèc ben çò que didia, encara qu'ac comentèren ua estona entre es dus. Ma mair se n'anèc entà laguens e ma pair venguec a tosquirar a un (atau ac didec eth), sabi pas s'era barba o era pòcha; çò de mèns normau èren es dues causes. E jo me demorè solet, balhant gràcies a Diu pr'amor que m'auie hèt hilh de pairs tan gelosi deth mèn ben.

5 Que recompause es uassi desencaishadi

Libre Prumèr: Capítol II: De com venguec ena escòla e çò qu'en era l'arribèc.

Ath londeman ja ère crompat eth quasèrn e s'auie parlat damb eth mèstre. Anè, senhora, entara escòla; me recebec plan alègre en tot dider-me qu'auia mina d'òme agudent e de bon compréner. Jo, damb aquerò, entà non desmentir-lo hi fòrça ben era leçon aqueth maitin. Me hège sèir eth mèstre ath sòn costat, guanhaua era lata⁶, era majoritat des dies per vier abantes, e partia eth darrèr pr'amor de hèr quauqui encargues ara senhora, qu'atau cridàuem ara hemna deth mèstre. Que les tenguia a toti conquistadi damb aguestes amorasses; me favorien massa, e damb aquerò creishec era enveja enes auti mainatges. M'apressaua a toti, as hilhs de cavalièrs e persones principaus, e mès que mès a un hilh d'Alfonso Coronel de Zuñiga, que damb eth hèja eth vrespalh. Venguia en çò de sòn es dies de hèsta tà jogar e l'acompanhaua cada dia. Es auti, o ben pr'amor que non les parlaua o pr'amor que les semblaue massa punt⁷ eth mèn, tostemps me botauen nòms tanhenti ath mestièr de ma pair. Es uns me cridauen senhor Raser, es auti senhor Ventosa; n'auie que didie, entà dissimular era enveja, que non m'estimau pr'amor que ma mair l'auie shurlat⁸ dues frairetes petites de nets; un aute didie qu'ath mèn pair l'auien hèt a vier en çò de sòn pr'amor de netejar era casa d'arrats (per cridar-lo gat). Uns me didien "zape" quan passaua e d'auti "mizz". Un aute didie:

- Jo li lancè dues aubergines a ta mair quan siguec avesca⁹.

A tot darrèr, a maugrat que me rosigauen es talons, jamès m'insultèren, gràcies a Diu. E encara que jo m'embestiaua, dissimulaua; tot ac tenguia, enquia qu'un dia un gojat gausèc dider-me a votzes hilh de puta e d'embelinaira; per çò que, coma que m'ac didec tan clar (que s'ac ausse dit mès dissimulat auria passat d'aquerò) agarrè ua pèira e lo descaborlè. Venguí entà ma mair ath mès córrer pr'amor de qué m'amaguèsse; li condè eth cas; me didec:

- Qu'ac heres plan ben; hè-les a veir se qui ès; solet t'enganhères en non preguntar-li se qui l'ac auie dit.

Quan entení aquerò, coma que tostemp auia auut nauti pensaments, me virè entada era e li demanè que me didesse se lo podia desmentir damb vertat, o que me didesse se m'auie concebut a prètzhèt d'entre molti o s'èra hilh de ma pair. Arric e didec:

- A, ça que la! Aquerò sabes dider? Que non seràs pèc; be n'as de gràcia! Que heres fòrça ben de trincar-li eth cap, qu'aguestes causes, encara que siguen vertat, non s'an de díder.

Jo damb aquerò me demorè coma mòrt e me balhè per vedèth de legitim maridatge, decidit a cuélher çò que podessa en pòqui dies e anar-me'n de casa deth mèn pair:

6 Ar escolan mès maitièr se l'autrejaue eth privilègi de castigar as auti damb era lata

7 presompcion

8 Se didie qu'es bruèishes shurlauen era sang as mainatges

9 As entremeteires les botauen un chapèu similar ara mitra d'un avesque entà avergonhar-les

autant podec damb jo era vergonha. Dissimulè, venguec eth mèn pair, guaric ath gojat, lo padeguèc e me hec a vier entara escòla, a on eth mètstre me recebec damb ira enquia que, en entèner era causa dera peleja, se solatgèc en tot considerar era rason qu'auia auut.

Damb tot aquerò, tostemp me visitaue aqueth hilh deth senhor Alonso de Zuñiga, que se cridaue senhor Diego, pr'amor que m'estimaue ben, que damb eth jo escambiaua es gaudrofes s'èren mielhor es mies, li balhaua de çò que jo dinaua e non li demanaua arren de çò qu'eth minjaue, li cromptaua estampes, l'ensenhaua a pelejar, jogaua damb eth ath taure, e l'entretenguia tostemp. Atau qu'era majoritat des dies, sa pairs deth cavalieret, en veir se guaire se divertie damb era mia companhia, pregauen as mèns que me deishèssen damb eth tà dinar e sopar e enquia e tot a dormir fòrça dies.

Se passèc, donc, un des prumèrs dies que i auie escòla tà Nadau, que en tot vier peth carrèr un òme que se cridaue Poncio de Aguirre, qu'auie fama de convertit, que d'eth, senhor Dieguito me didec:

- Adishatz, crida-lo Poncio Pilato e bota-te a córrer.

Jo, entà agradar ath mèn amic, lo cridè Poncio Pilato. S'estarnèc a córrer er òme ath mèn darrèr damb un guinhauet desengainat entà aucir-me, de sòrta que me calèc botar-me en çò deth mètstre cridant. Entrèc er òme ath mèn darrèr e me defenec eth mètstre pr'amor de qué non m'aucisse, en tot assegurar-li que me castigarie. E atau, dempús (encara qu'era senhora li preguèc per jo, esmoiguda de çò que jo la servia, non hec capitada), en tot manar-me descordar e foetar-me, didie après cada foetada:

- Dideratz mès Poncio Pilato?

Jo contestaua:

- Non, senhor.

E ac responí vint viatges dempús autrestantes foetades que me fotèc. Me demorè tant escalabrat de díder Poncio Pilato e damb tanta pòur, qu'en tot manar-me díder eth dia a vier, coma de costum, es oracions as auti, en arribar en Credo (vedetz era innocenta malícia), en moment de díder "patic jos eth poder de Poncio Pilato", en breubar-me'n que non auia de díder mès Pilato, didí: "patic jos eth poder de Poncio de Aguirre". Li dèc ath mètstre tau arrir en entèner era mia simplicitat e veir era pòur que l'auia auut, que m'abracèc e hec ua signatura tà perdonar-me es foetades des dus prumèrs còps que les meritèsse. Damb aquerò partí jo fòrça content.

Entre aguestes foteses me passè bèth temps aprenent a liéger e a escriuer. Arribèc (per non shordar mès) eth carnaval, e en tot sajar eth mètstre de qué se divertissen es sòns gojats, ordenèc que i auesse rei de pothi¹⁰. Ac hèrem a sòrts entre dotze senhaladi per eth, e me toquèc a jo. Avisè as mèns pairs tà que me cerquèssen ròbes avientes.

Venguec eth dia e gessí sus ua sòrta de shivau, mielhor poiria díder sus un còfre

10 Eth rei de pothi, a shivau, sajaue de talhar eth còth a un poth penjat

viu, que non caminaue peïor que Roberto eth Diabre¹¹, sivans venguie eth. Ère gris damb plapes e eth qu'anaue ath dessus queiguie pertot. Que non mos cau saber era edat, mès deuie auer arrèhilhs a patacs. Dera sua raça non sai senon que sospèchi qu'ère de judiu pr'amor que se le vedie pauruc e malerós. Venguïen ath mèn darrèr es auti mainatges toti mudadi.

Passèrem pera plaça (encara me cau pòur eth rebrembe), en arribar près des taules des verdugalhs (que Diu mos age), agarrèc eth mèn shivau un capuret d'ua taula, e en un virament de uelhs se l'avalèc. Era vendeira (que tostemp son desvergonhades) comencèc a cridar; ne venguèren d'autes e damb eres tafurèls, e quilhant coges, carròbies, naps, tanes e d'auti verdugalhs, comencèren a tustar ath praube rei. Jo, en veïr qu'ère ua batalha de naps e que non s'auie de hèr a shivau, comencè a baïshar; mès li fotèren tau còp ath shivau ena cara que, en voler dreçar-se, queigüec damb jo en un (parlant damb perdon) gotèr. Me botè tau que VM se deu imaginar. Ja es mèn gojats s'auïen armat de pèires e les lançauen contra es vendeires e n'escalabrèren a dues.

Jo, mentretant, après auer queigut en gotèr, èra era persona mès de besonh ena peïeja. Venguèc eth justícia, comencèc a cuélher era informacion, agarrèc as vendeires e gojats entà saber-se'n de quines armes auïen e treiguent-les-ac, pr'amor que quauqui uns auïen trèt dagues des qu'amiauen tara hèsta e d'auti espades petites. Venguèc entà jo e, en veïr que non n'auia cap, pr'amor que me les auïen trèt e les auïen botat laguens ua casa entà secar-les, amassa damb era capa e eth chapèu, me demanèc, coma digui, es armes, que jo li responí, tot lord, que se non èren ofensiuës entàs nassi, jo non n'auia de cap auta classa. Voi cohessar a VM que quan comencèren a lançar-me es troishi, naps, eca, que, coma que jo amiaua plomes en chapèu, en tot imaginar-me que m'auïen tengut per ma mair e que li tirauen ada era, tau qu'auïen hèt d'auti còps, coma pèc e gojat comencè a díder: "Fraïes, a maugrat qu'amia plomes, non sò Aldonza de San Pedro, ma mair (coma s'eres non ac deishèssen de veïr pera planta e eth ròstre). Era pòur e eth malastre que m'auïen vengut tant ara imprevista me desencusèren dera ignorància.

Mès, tornant entar ussièr, me volec amiar entara preson, e non m'i amièc pr'amor que non trapaue per a on agarrar-me (tau m'auia botat de hanga). Es uns partiren per un costat e es auti per aute, e jo venguí entà casa, dès era plaça, martirizant guairi nassi trapaua peth camin. Entrè en era, les condè as mèn pairs tot ço que s'auie passat e s'eventiren autant dera manèra que venguia que me voleren mauctractar. Jo balhaua eth tòrt as dues lègues de shivau exprimit que me balhèren. Sajaua satisfèr-les e, en veïr que non ac artenhia, gessí dera sua casa e venguí a tier-li ua visita ath mèn amic senhor Diego, que trapè ena sua escalabrat, e as sòns pairs decididi a non her-lo vier mès ena escòla. Aquiu me'n sabí de qué eth shivau, en veder-se embarrat, s'esdeguèc a hèr un parelh de còps de pè, e de tant aflaquit se l'esquincèren es dues pantes e se vedec semiat entar an a vier ena hanga, près d'expirar.

En veder-me, donc, damb ua hèsta revoutada, un pòble escandalizat, es pairs

11 Personatge legendari autor de crims e mauvestats

embestiadi, eth mèn amic escalabrat e eth shivau mòrt, decidí non tornar mès ne ena escòla ne ena casa des mèns pairs, senon demorar-me a servir a senhor Diego o, mielhor, ena sua companhia, e aquerò damb gran gust des sòns, pr'amor qu'ac hèja per amistat damb eth mainatge. Escriuí ara mia casa que non auia besonh de tornar ena escòla pr'amor que, encara que non sabia escriuer pro ben, entath mèn assag d'èster cavalièr çò que se demanaue ère escriuer mau, e plan que òc, renonciaua ara escòla entà non costar-les despènes e ara sua casa entà estauviar-les penes. Les avisè d'a on e damb qui me demoraua e de qué enquia que me balhèssen eth permís non les veiria.

Libre Prumèr: Capitòl III: De com venguec en ua pension de familha coma vailet de senhor Diego Coronel.

Decidic, donc, senhor Alonso botar ath sòn hilh en pension de familha, d'un costat per hèr-lo enlà dera vida comòda, e der aute per estauviar-se de suenhar-lo. Se'n sabèc de qué i auie en Segovia un licenciad Cabra qu'auie de mestier elevar a hilhs de cavalièrs, e aqui u envièc eth sòn e a jo entà que l'acompanhèssa e lo servissa.

Venguèrem, eth primèr dimenge de Quareme, en poder dera hame viua, pr'amor que tau misèria non admet cap elògi. Eth ère un clèrgue sarpatana¹², long solet ena estatura, un cap petit, es uelhs en.honsadi en cogòt, que semblaue que guardaue per cofes¹³, tant en-honsats e escurs qu'ère un bon lòc eth sòn, entà botigues de mercadèrs; eth nas, de còs de sant, minjat eth pic, entre Roma e França¹⁴, donques que se l'ac auie minjat per ues bubes de raumàs, que non sigueren de vici pr'amor que còsten sòs; era barba descolorida per pòur dera vesia boca, que de tanta hame semblaue menaçar-la de minjar-la-se; es dents, n'i mancaue sabi pas guairi, e me pensi que per guiterosi e vagabondi se les auie despatriat; eth còth long coma d'estrucì, damb un nòde tan gessut que semblaue que se n'anaue a quèrrer minjar pressat peth besonh; es braci secs; es mans coma un hèish de sirments cada ua. Campat de miei entà baish semblaue ua forquilha o un compàs, damb dues comes longues e primes. Era sua manèra de caminar, eth parlar fèble, era barba grana, que jamès se l'arrasaue per non despèner, e eth didie qu'ère tant eth hàstic que li hège, veir era man deth barbèr pera sua cara, qu'abantes se deisharie aucir que perméter tau causa. Li talhaue es peus un gojat de nosati. Amiaue un bonet es dies de solei, ratat e damb mil gatoneres e plapes de greish; ère d'ua causa que deuec èster tela, damb es laguens plei de caspa. Era sotana, sivans didien quauqui uns, ère miraculosa pr'amor que non se sabie de quin color ère. Es uns, en veder-la tan sense peu, l'auien per de pèth de gargolha; d'auti didien qu'ère illusion; d'apròp semblaue nera e de luenh bluenca. L'amiaue sense cinta; non i auie cothèr ne punhets. Que semblaue, damb tot aquerò e es peus longui e era sotana e eth bonet, un clèrgue regular lanut. Cada sabata podie èster hòssa d'un filistèu. E, donc, era sua cramba? Qu'encara non i auie tarantèles. Esconjuraue es arrats per pòur que non li ratèssen quauqui crostons que se sauvaue. Eth lhet l'auie en solèr, e dormie tostemp d'un costat per non gastar es linçòs. Ara fin, qu'ère archipraube e protomisèria.

En poder d'aguest, donc, venguí, e en sòn poder m'estè damb senhor Diego, e era net qu'arribèrem mos mostrèc era nòsta cramba e mos hec ua charrada cuerta, qu'autanplan per non gastar temps non se tardèc mès. Mos didec çò que mos calie hèr. Siguèrem tengudi ad açò enquiara ora de dinar. Venguèrem aqui; primèr

12 Long e prim coma ua sarpatana

13 Tistèr entara vrenha

14 Jòc de paraules. Roma = camús. França = mau dera sifilis

minjauen es patrons e mestràuem es vailets.

Eth refectòri ère ua estança coma miei picotin. Se seiguien en ua madeisha taula enquia cinc cavalièrs. Jo guardè prumèr per çò des gats, e coma que non les vedí, li demanè se per qué non n'auie a un vailet antic, que, d'aflaquit, ère ja damb era mèrca dera pension. Comencèc a atrendir-se e didec:

- Se com gats? Donques qui vos a dit qu'es gats son amics de dejuni e penitències? Be se ve qu'ètz nau aciu! Qué tie aguest refectòri de *jeronimos*¹⁵ entà que s'estonguen aciu?

Jo, damb aquerò, me comencè a aclapar, e mès m'espaurí quan me n'encuedè que toti es que s'estauen ena pension, de hège temps, èren coma punchucs de sabatèr, damb ues cares que semblaue que s'arrasauen damb diaquilon¹⁶. Se seiguec eth licenciat Cabra e hec era benediccion. Mingèren un repaish etèrn, sense principi ne fin. Se heren a vier bolhon en ues tasses de husta, tan clar, qu'en minjar-ne ua d'eres perilhaue Narciso¹⁷ mès qu'ena hònt. Notè er in qu'es aflaquidi dits se lançauen a nadar darrèr un cede orfanèl e solet, qu'ère en solèr. Didie Cabra a cada glop passada:

- Qu'ei certan que non i a arren coma era ola, diguen çò que diguen; tot çò d'aute qu'ei vici e goludaria.

E treiguent era lengua, la passejaue pera mostacha, lecant-la, que damb aquerò deishaue era barba blavida de bolhon. En vier de didè'c, s'avalèc era sua tassa, dident:

- Tot aquerò qu'ei salut, e tanben engenh.
- Mau engenh t'acabe!, didia jo ath mèn laguens, quan vedí a un gojat miei esperit e aflaquit, damb ua sièta de carn enes mans que semblaue que se l'auie trèt d'eth madeish. I auie un nap perdut ath costat dera carn (pòca), e didec eth mèstre en veder-lo:
- Nap, auem? Que non i a perditz entà jo que lo supère. Minjatz, que m'alègri de veder-vos minjar.

E, agarrant eth guinhauet pera còrna¹⁸, lo ponchèc damb era punta e hent-lo campar dauant deth nas, se lo hec a vier en procession per dauant dera cara, botjant eth cap dus còps, e didec:

- Reauments solatge, e son coraus¹⁹.

Qu'ère un gran vantaire des verdugalhs. Repartic entà cadun tan pòc vedèth que damb aquerò que se les apeguèc enes ungles e çò que les demorèc entre es dents, me pensi que se consumic tot, deishant uedes es tripes des participants. Cabra les guardaue e didie:

- Minjatz, qu'ètz gojats e m'alègri de veir es vòsti boni talents.

Guarde VM quina sauça entàs que badalhauen de hame! Vengueren de dinar e se demorèren uns crostons ena taula, e ena sièta dues pèths e uns uassi, e didec eth

15 Es fraires jeronimos auien fama de tier-se ara bona vida

16 Ua pomada dessecanta

17 Que s'encamardèc d'eth en veder-se en ua hònt, e aquiui s'estofèc

18 Eth mange, hèt de còrna

19 Boni tath còr

pensionaire:

- Que se demore aquerò entàs vailets, que tanben les cau minjar, non ac volgam tot entà nosati.
- Mau t'age Diu e çò qu'as minjat, malerós, didia jo, que tau menaça as costat as mies tripes!

Hec era benediccion e didec:

- Au, deishem lòc entara genteta tà que s'assadore, e anatz-vo'n enquias dues a hèr exercici, non sigue que vos hèsque mau çò qu'auetz minjat.

Alavetz non me podí tier er arrir, en tot daurir tota era boca. S'emmalicièc fòrça e me didec qu'aprenèssa modéstia e tres o quate sentències vielhes e que venguesa.

Mos seiguérem nosati, e jo, que vedí eth negòci mauparat e qu'es mies tripes demanauen justícia, coma qu'estaua mès san e fòrt qu'es auti, escometí era sièta, coma l'escometèren toti, e m'avalè de tres crostons es dus e ua pèth. Comencèren es auti a rondinar, e, per tòrt deth rambalh, entrèc Cabra, dident:

- Minjatz coma frairs, donques que Diu vos balhe eth perquè. Non pelegetz, que n'i a entà toti.

Entornèc entath solei e mos deishèc solets. Asseguri a VM que vedí a un d'eri, que se cride Jurre, viscaïn, autant desacostumat ja de com e per a on se minjaue, qu'ua crosqueta que cuelhec se la hec a vier dus viatges enes uelhs, e entre tres non endonviauen a encaminar-li es mans ena boca. Demanè jo de béuer, qu'es auti, per çò d'èster lèu en dejun, non ac hègen, e me balhèren un veire damb aigua, e encara non l'auia amiat ena boca que, coma se siguesse lavatge de comunion, me lo treiguet eth gojat espiritat que didí. Me lheuè damb fòrça dolor d'anna, en veir qu'era en ua casa a on se brindaue pes tripes e sense rason²⁰. Me venguet talents d'anar de còs, encara que non auia minjat; digui, de poder hè'c, e demanè pes latrines a un antic, e me didec:

- Coma qu'aguesti lòcs non son de besonh en aguesta casa, non les auem. Per un viatge qu'ac pogatz hèr, tant que sigatz aciu, ac poiratz hèr en quinsevolh lòc; que sò aciu dès hè dus mesi e non è hèt tau causa senon eth dia qu'entrè, tau qu'ara vos, e de çò que sopè ena mia casa era net abantes.

Com harè veir jo era mia tristesa e pena? Siguet tanta, qu'en tot considerar çò de pòc qu'auie d'entrar en mèn còs, non gausè, encara que n'auia talents, hèr gèsser arren d'eth. Mos entretenguérem enquiara net. Me didie senhor Diego que com ac harie entà convèncer as tripes de qué auie minjat, pr'amor que non lo volien creir. Anaue era gent estavanida en aquera casa coma en d'autes cargada d'estomac.

Arribèc era ora de sopar; eth vrespalh s'auie passat en blanc, e eth sopar ja non se passèc en blanc, se passèc en nere: panses e ametles e candelh d'òli e dues benediccions, pr'amor que se didesse que sopàuem damb benediccion. "Qu'ei de bona santat, didie, sopar pòc, pr'amor de tier er estomac esvagat", e mentaue ua letania de mètges infernaus. Didie laudances dera dièta e que s'estauviaue un de sauneis pesadi,

20 S'aufrís minjar mès non se permet minjar-lo

en tot saber qu'en çò de sòn non se podie soniar ua auta causa senon que minjauen. Sopèren e sopèrem toti e non sopèc arrés.

Mos calèrem en lhet e en tota era net podèrem, ne jo ne senhor Diego, dormir, eth saiant de planher-se a sa pair e demanar que lo treiguessen d'aquiu e jo conselhant-lo de qué ac hesse; encara que fin finau li didí:

- Senhor, sabetz de vertat s'èm viui? Pr'amor que jo me pensi qu'ena peleja damb es vendeires de verdugalhs mos auciren, e qu'èm amnes en Espurgatòri. E atau, qu'ei sobrèr díder que mos trèigue eth vòste pair, se bèth un non prègue per nosati tà que mos perdonen e mos trèigue de penes damb quauqua missa en un autar privilegiat²¹.

Entre aquestes parlòtes e un shinhau que dormírem, arribèc era ora de lheuar-mos. Sonèren es sies e cridèc Cabra a leçon; venguèrem e l'entenèrem toti. Me manèren liéger eth prumèr nominatiu as auti, e ère tau era mia hame que m'esdejoè damb era mitat des paraules, en tot minjar-les-me. E tot aquerò creirà qui sabesse çò que me condèc eth mosso de Cabra, en tot díder qu'un Quareme tumèc damb fòrça òmes, es uns botant es pès, es auti es mans e es auti tot eth còs en lumedar dera sua casa, e aquerò pendent fòrça estona, e fòrça gent venguie solet entad açò deth dehòra; e en tot preguntar un dia a un se qué volie (pr'amor que Cabra s'embestièc de qué l'ac demanèssa) responec qu'uns auien ronha e es auti sidoles e que en botar-les en aquesta casa se morien de hame, de sòrta que ja non minjauen d'aciu entà deuant. M'assegurèc qu'ère vertat, e jo, que coneishí era casa, m'ac creigui. Ac digui pr'amor que non semble ua exageracion çò que didí. E tornant tara leçon, la dèc e la decorèrem²². E cotunhèc tostemp en aquera manèra de víuer qu'è condat. Solet higec en repaish heda ena ola, per non sai se qué li dideren un dia de cavalerositat aquiu dehòra. E atau, auie ua caisha de hèr, tota horadada, la daurie e botauè un tròç de heda e la tornaue a barrar e la deishauè penjada d'ua còrda laguens era ola, entà que balhèsse un shinhau de gust damb era heda a trauèrs des horats e restèsse era heda entar aute dia. Li semblèc dempús que damb aquerò se despenie massa, e hec que solet pistèsse era heda ena ola. Se sentie era ola coma assadorada pera heda e nosati minjàuem quauques sospeches de magreta. Qu'ac passàuem, damb aquestes causes, coma vos podetz imaginar.

Senhor Diego e jo mos vedèrem tant ath cap deth carrèr que, donques qu'en un mes non auíem trapat remèdi entà minjar, lo cerquèrem entà non auer de lheuar-mos d'ora; e atau, planegèrem díder qu'auíem bèth mau. Non gausèrem díder fèbre, pr'amor que se non l'auíem ère aisit de desnishar era enganha. Mau de cap o caishaus ère pòca causa. Didèrem, a tot darrèr, que mos hège mau era tripa e que mos trapàuem fòrça mau per non auer anat de còs en tres dies, fidadi qu'a truca de non gastar dus sòs en ua medecina, non cercarie remèdi. Mes eth diable ac disposèc de ua auta manèra, pr'amor que n'auie ua que l'auie eretat de sa pair, que siguec especiaire. Se'n sabec deth mau, e cuelhec e premanic ua medecina, e en tot hèr vier a ua vielha de setanta

21 Qu'en eth s'autrege indulgència plenaria

22 Aprèner de memòria

ans, qu'ère sa tia, que li hège d'infermièra, didec que mos calèsse un lavament a cadun. Comencèren per senhor Diego; eth malerós se botgèc, e era vielha, en sòrta de botar-l'ac ath laguens, gessec com un trait per entre era camisa e era esquia e li fotèc damb eth en cogòt, e venguec a èster garnidura de dehòra en sòrta d'ester folradura deth laguens. Se demorèc eth gojat cridant; venguec Cabra e, en veder-lo, didec que me botèssen a jo er aute, que dempús tornarien damb senhor Diego. Jo me resistia, mès siguec en bades, pr'amor que, tient-me Cabra e d'auti, me lo calèc era vielha, qu'ada era de retorn lancè en tota era cara. S'emmalicièc Cabra damb jo e didec que me harie enlà de casa, que pro ben se vedie qu'ère tot ua enganha. Jo pregaua a Diu que s'embestièsse autant, que me hesse enlà de casa, mès non ac volec atau era mia sòrt.

Mos planhèrem nosati a senhor Alonso e eth Cabra li hège creir qu'ac hègem per non acodir en estudi. E damb aquerò non mos valien desencuses.

Metec ena casa ara vielha, coma patrona dera aubèrja, pr'amor de qué codinèsse e mestrèsse as escolans, e dec eth viatge ath mosso perque lo trapèc, un diuendres ath maitin, damb uns brigalhs de pan ena robeta. Çò que passèrem damb era vielha Diu s'en sap. Ère tan sorda que non entenie arren; entenie per senhaus; cèga, e tan grana pregadoira qu'un dia se li despengèc eth rosari ena ola e mo'l hec a vier damb eth bolhon mès devòt qu'è minjat. Es uns didien: "cedes neri! Dilhèu son d'Etioèpia" Un aute didie: "Cedes de dòu! Qui se les aurà mòrt?" Eth mèn patron siguec eth primèr que s'avalèc un compde deth rosari, e, en masculhar-lo, se trinquèc un dent. Es diuendres solie mestrar uns ueus damb tanta barba, a truca des sòns peus e peublanqui, que poirien semblar corregidors o avocats²³. Pr'amor que botar eth padelon e trapar ua escudella de bolhon empeirat ère normau. Mil còps trapè jo babaus, paus e hius, qu'era hilaue, ena ola. E tot ac botaue entà que hesse preséncia ena tripa e la holèsse.

Passèrem en aguest trabalh enquiath Quareme; arribèc eth Quareme, e ena sua entrada venguec malaut un companh. Cabra, per non despèner, se tardèc de cridar ath mètge enquia qu'eth malaut demanaue ja confession mès que ua auta causa. Cridèc alavetz a un ajudant de mètge, que li cuelhec eth pos e didec qu'era hame l'auie guanhat era partida entà aucir ad aqueth òme. Li balhèren eth Sacrament, e eth praube, quan lo vedec (que hège un mes que non parlaue), didec:

- Senhor mèn Jesucrist, que m'a calut veder-vos entrar en aguesta casa entà convencer-me de qué non ei eth lunfèrn.

Se m'estampèren aguestes rasons en còr. Moric eth praube gojat, l'acoguèrem plan praubaments, per èster forastèr, e mos demorèrem toti espauridi. S'espargèc peth pòble eth cas, venguec ena aurelha de senhor Alonso Coronel e, coma que non auie un aute hilh, se desenganhèc des mentides de Cabra e comencèc a creir es rason de dues ombres, que ja èrem redusidi a tan miserable estat. Mos treiguec dera aubèrja e, en tot auer-mos ath sòn dauant, demanaue per nosati. E mos vedec de tau sòrta que, sense demorar-se mès, tractant mau, de paraula, ath licenciat Vigilia, mos hec a vier

23 Se hège burla des avocats retratant-les damb ua longa barba

damb dues cagires de man entara sua casa. Mos didérem adiu des companhs, que mos seguien damb es desirs e damb es uelhs, en tot hère era pena deth que se demore en Argel, vedent que son rescatadi pera Trinitat²⁴ es sòns companhs.

24 Es trinitaris se tenguien a rescatar crestians en nord d'Africa

Libre Prumèr: Capítol IV: dera convalescència e anada a estudiar en Alcalà de Henares.

Entrèrem ena casa de senhor Alonso e mos calèren en dus lhets damb fòrça compde, pr'amor de qué non s'espargèssen es uelhs per tota era cara, e a jo, coma qu'eth mèn trabalh auie estat màger e era hame imperiau, donques que me tractauen coma vaillet, en ua bona estona non me les trapèren. Heren a vier mètgès e ordenèren que mos netegèssen damb coa de vop eth povàs des boques, coma se siguessem retaulas, e be n'èrem de retaulas! Manèren que mos balhèssen aliments solids e bolhons. Qui poirà condar, ara prumèra lèit d'ametles e ath prumèr audèth, era lumenària que botèren es tripes de contentes? Que tot ère nau entada eres. Manèren es mètgès que pendent nau dies degun parlèsse fòrt ena nòsta cramba, pr'amor que, coma qu'es estomacs èren tohudi, sonaue en eri eth resson de quinsevolh paraula.

Damb aguesti e d'auti aprovediments comencèrem a revier e cuélher er alend, mès jamès podien es maishères desdoblar-se, qu'estauen primes e plegades, e atau se balhèc era orde de qué cada dia les dèssen forma damb eth pilador. Ath cap de quaranta dies mos lheuèrem a hèr es prumèri passi, e autanplan semblàuem ombres de d'auti òmes, e per çò d'èster auriosi e magri, seme des Pairs der èrm²⁵. Mos tenguíem tot eth dia a balhar gràcies a Diu per auer-mos rescatat dera captivitat deth plan fèr Cabra, e pregàuem ath Senhor que cap crestian queiguésse enes sues mans crudèus, s'un cas, minjant, mo'n brembàuem bèth còp des taules deth mau pupillèr, mos aumentaue era hame autant qu'acreishíem eth còst aqueth dia. Solíem condar a senhor Alonso se com en sèir-mos ena taula mos didie causes sus era goludaria (sense qu'eth l'auesse coneishut ena sua vida), e arrie fòrça quan li condàuem qu'en manament de *Non auciràs*, i calaue perditzes e capons, garies e totes es causes que non mos volie balhar, e, plan que òc, era hame, donques que semblaue qu'ère pecat aucir-la, e enquia herir-la, sivans regatejaue eth repaish.

Damb tot aquerò se passèren tres mesi, e, ara fin, sagèc senhor Alonso manar ath sòn hilh entà Alcalà pr'amor d'estudiar çò que li mancaue dera Gramatica. Me didec a jo se i volia vier, e jo, que non desiraua ua auta causa senon gèsser dera tèrra a on s'entenesse eth nòm d'aqueth maudit perseguidor d'estomacs, m'aufrí a servir ath sòn hilh tau qu'ac hèja. Ath delà, li balhèc un sirvent coma majordòm pr'amor de qué li governèsse era casa e tenguesse compde des sòs des despenes, que mos autrejaue remetudi en cedulaes qu'enviaue a un òme que se cridaue Julian Merluza. Botèrem eth hardèu en car d'un Diego Monje; qu'ère un miei lhetet e un aute de còrdes damb arròdes entà calar-lo dejós deth mèn e deth majordòm, que se cridaue Baranda, cinc matalassi, ueit linçòs, ueit coishins, quate tapissi, ua mala damb ròba blanca, e es autes menudalhes de casa. Nosati mos calèrem en un coche, gessèrem tath ser, ua ora

25 Ermites

abantes d'escurir, e arribèrem tara mieja net, apuprètz, ena tostemp maudida aubèrja de Viveros²⁶.

Er ostalèr ère sarrasin e lairon, qu'en tota era mia vida auia vist gosset e gat amassa damb era patz qu'aqueth dia. Hec ua grana hèsta, e coma qu'eth e es sirvents deth carretèr èren d'acòrd entà engusar (que ja auien arribat abantes damb er hardèu, donques que nosati venguíem mès darrèr), s'apressèc ath coche, me balhèc a jo era man entà gèsser der estriu, e me didec s'anaua a estudiar. Jo li responí que òc; me metec ath laguens, e i auie dus brigands damb ues hemnetes; un caperan pregant; un vielh mercadèr, aganit, sajant de desbrembar-se'n de sopar pressaue as sòns uelhs pr'amor de qué s'adormissen en dejun; hège veir que badalhaue en tot díder: "Mès m'engrassís un shinhau de jadhilha que guairi faisans a en mon." Dus estudiant sirvents, des de mantilha²⁷, damb er arrat peth vrente, auien campat pera aubèrja entà avalar quauquarren. Eth mèn patron, donc, coma mès nauèth ena aubèrja e gojat, didec:

- Senhor ostalèr, balhatz-me çò qu'auetz entà jo e es mèns vailets.
- Toti èm vailets de VM, dideren de pic es brigands, e vos auem de servir. Adishatz, òstalèr, guardatz ad aguest cavalièr que vos arregrairà tot çò que hèssetz. Uedatz era recodina.

E, en tot díder aquerò, venguec un e li treigues era capa, e didec:

- Posatz-vos, VM, senhor mèn.

E la placèc en un banc de pèira. Qu'èra jo, damb tot aquerò, capvirat e hèt patron dera aubèrja. Didec ua des hemnes:

- Quina bona portadura de cavalièr! E va a estudiar? Ei, VM, eth sòn vailet?

Jo responí, en tot creir qu'ère tau qu'ac didien, que jo e er aute n'èrem. Me demanèren eth sòn nòm, e tan lèu lo didí, un des estudiants venguec entada eth, miei plorant, e en tot balhar-li ua abraçada sarrada, didec:

- Ò, eth mèn senhor Diego, qui m'aurie dit a jo, hè ara dètz ans, que veiria a VM d'aguesta sòrta? Malerós de jo, que sò en tau estat que non m'arreconeisheratz!

Eth se demorèc estonat, e jo tanben, qu'auríem jurat es dus non auer-lo vist ena nòsta vida. Er aute companh anaue guardant a senhor Diego ena cara, e didec ath sòn amic:

- Ei aguest eth senhor que de sa pair me didéretz vos tantes causes? Qu'a estat entà nosati un gran gòi de coneisher-vos! Diu vos age!

E comencèc a senhar-se. Qui aurie dit que non s'auien elevat entre nosati? Senhor Diego se l'aufric fòrça, e tant que li demanaue eth sòn nòm, gessec er ostalèr e botèc es tovalhes, e endonviant era engusa didec:

- Deishatz aquerò, que ja ne parlaram dempús de sopar, que se herede.

Venguec un brigand e botèc sètis entà toti e ua cagira entà senhor Diego, e er aute se hec a vier una sièta. Es estudiants dideren:

26 Auberja de mala fama entre Madrid e Alcalà

27 Capa cuerta que vestien es sirvents

- Sope, VM, que tant qu'a nosati mos premanissen çò que sigue, vos mestraram era taula.

- Jesús, didec senhor Diego, seiguetz, se vos platz.

E ad aquerò responeren es brigands, sense parlar entre eri.

- Dempús, senhor, qu'encara non ei tot prèst.

Jo, quan vedí as uns convidadi e as auti que se convidauen, m'aclapè e cranhí çò que se passèc. Pr'amor qu'es estudiants cuelheren era ensalada, qu'ère un rasonable plat, e guardant ath mèn patron, dideren:

- Que no ei rason qu'a on age un cavalièr tan principau se demoren aguestes daunes sense minjar. Mane, VM, que les hèsquen a vier un mòs.

Eth, en tot hèr de galant, les convidèc. Se seigueren, e entre es dus estudiants e eres, en quate nhacades, non deishèren senon un capuret, que se mingèc senhor Diego. E quan l'ac balhauen, aqueth maudit estudiant didec:

- Qu'auèc VM un pairin, oncle de ma pair, que jamès mingèc letugues, e son dolentes entara memòria, e mès que mès de nets, e aguestes non son tan bones.

E tant que didie aquerò s'avalèc un panet, e er aute, un aute. E es hemnes? Donques ja s'auien avalat un pan, e eth que mès minjaue ère eth prèire, mès sonque damb es uelhs. Se seigueren es brigands damb miei crabòt padenat e dus talhs de heda e un parelh de colombs codudi, e dideren:

- Mès pair, se qué ètz aqui? Vietz e cuelhetz, qu'eth mèn senhor Diego mos convide a toti. Valguem Diu!, qu'era glèisa li cau èster era prumèra.

Sonque dider-l'ac, se seigüec. Ja, quan vedec eth mèn patron que toti s'auien plaçat, se comencèc a aclapar. S'ac repartiren tot e a senhor Diego li balhèren sabi pas se quini uassi e ales en tot díder que "deth crabòt eth uasset e der audèth es aletes" e qu'ac didie er arrepevèri. Damb tot açò nosati mingèrem arrepervèris e eri audèths. Çò d'aute s'ac avalèren eth prèire e es auti.

Didien es brigands:

- Non sopetz guaire, senhor, que vos harà mau.

E contunhaue eth maudit estudiant:

- E ath delà, qu'ei de besonh hèr-se a minjar pòc, tara vida d'Alcalà.

Jo e er aute vailet pregàuem a Diu que les amièsse en soquèr e que deishèssen quauquarren. E en auer-s'ac minjat tot e eth caperan repassat es uassi des auti, tornèc eth brigand e didec:

- Ò, pecador de jo! Non auem deishat arren entàs vaillets. Vietz aciü. Tè, senhor ostalèr, balhatz-les tot çò qu'auéssetz, vaquí un doblon.

Ara seguida, gessec er esconjurat parent deth mèn patron (voi díder er estudiantòt) e didec:

- Que VM me perdone, senhor cavalièr, mès que deuètz sabèr pòca causa de cortesia. Dilhèu non coneishetz ath mèn senhor cosin? Qu'eth les balharà as sòns vaillets e enquia e tot as nòsti se le auéssem, coma mos a balhat a nosati.

E virant-se de cap a senhor Diego, qu'ère estonat, didec:

- Non vos emmaliciètz, senhor, que non vos coneishien.

Malediccions li lançè, sense fin, quan vedí tan grana simulacion.

Lheuèren es taules e toti li dideren a senhor Diego que se calèsse en lhet. Eth volie pagar eth sopar e li preguèren que non ac hesse, que ja ac harie peth maitin. S'estèren ua estona en tot parlar; li preguntèc eth sòn nòm ar estudiant, e eth didec que se cridaue Coronèl. (Que repause en lunfèrn, onsevolhe que sigue). Vedec ar avar que dormie e didec:

- E VM vòl arrir? Donques hescam quauqua burla ad aguest mau vielh, que non s'a minjat qu'ua poma en tot eth camin, e ère fòrça bona.

Es brigands dideren:

- Que Diu age ath licenciat; hescatz-ac, qu'ei de rason.

Damb aquerò, s'apressèc e li treiguec ath praube vielh, de dejós es pes, ues biaces, e en tot remenar-les trapèc ua caisha, e coma se siguesse tambor de guèrra arremassèc ara gent. Vengueren toti e, daurint-la, vedec qu'èren boniqueries. Treiguec totes es que i auie e ath sòn lòc i botèc pèires, paus e tot çò que trapèc, e ath dessus dus o tres gipassi e un tròç de teule. Barrèc era caisha e la placèc a on ère, e didec:

- Donques encara non ei pro, qu'eth vielh a ua bota.

Treiguec eth vin e desengainant ua coishinèra deth nòste coche, dempús d'auer botat un shinhau de vin ath dejós, l'aumplec de lan e d'estopa, e la barrèc. Damb tot aquerò, vengueren toti a calar-se en lhet sonque pera ora e mieja que restaue, e er estudiant ac metec tot enes biaces, e en plec deth mantèl li botèc ua gran pèira, e se n'anec a dormir.

Arribèc era ora de caminar; se desvelheren toti, e eth vielh encara dormie. Lo cridèren e, en lheuar-se, non podie apitar eth plec deth mantèl. Guardèc çò qu'ère, e er ostalèr, de bon voler, lo pelegèc, dident:

- Diu m'on age! Non trapèretz ua auta causa tà hèr-vos a vier, pair, senon aguesta pèira? Qué les semble a VMs se non ac auessa vist? Qu'ei causa qu'estimi en mès de cent ducats, pr'amor qu'ei contra eth mau d'estomac.

Juraue e perjuraue qu'eth non auie metut aquerò en plec deth mantèl.

Es brigands heren eth compde, e pugèc solet eth sopar trenta reiaus, que non entenec Juan Leganés era soma. Didien es estudiants:

- Non demane mès qu'un *chavo*.

E responec un brigand:

- Non, que non se burlarie dauant de nosati d'aguest cavalier; encara qu'ostalèr, se'n sap de çò que hè. Deishe VM governar-se, *qu'ei ena man...*

E, tossint cuelhec es sòs, les condèc e, en tot sobrar de çò que treiguec eth mèn patron quate reiaus, les agarrèc, dident:

- Aguesti les balharè per aubèrja, qu'ad aguesti tafurèls damb quate reiaus se les tape era boca.

Mos demorèrem espauridi dera despena. Esdejoèrem un mòs, e eth vielh cuelhec es sues biaces e, pr'amor de qué non vedéssem çò que treiguie e pr'amor de non repartir damb arrés, les deslignèc ena escurina dejós eth mantèl, e en tot agarrar un tròç de gipassi se lo fotèc ena boca e li calèc ua nhacada damb eth miei dent qu'auie, e lèu lo perdec. Comencèc a escopir e a hèr gèsti de hàstic e de dolor; mos apressèrem toti ada eth, e eth caperan eth prumèr, en tot dider-li se qué li passauè. Se comencèc a balhar a Satanàs, deishèc quèir es biaces; s'apressèc ada eth er estudiant, e didec:

- *Vade retro*, guarda era crotz!

Un aute dauric un breviari; li heren creir qu'ère endemoniat, enquia qu'eth madeish didec que n'ère, e demanèc que li deishèssen esclarir era boca damb un shinhau de vin, qu'eth amiaue ena bota. Lo deishèren, e en tot trèir-la, la dauric; e metent en un veire un shinhau de vin, gessec damb era lan e era estopa un vin sauvatge, tan barbat e pelut que non se podie béuer ne colar. Alavetz venguec de pèrder era paciència eth vielh, mèns en veir es desgahonades arridalhes, hec per carar e pujar en car damb es tafarèls e es hemnes. Es estudiants e eth prèire se calèren en dus saumets, e nosati pugèrem en coche, e sonque començar a caminar qu'es uns e es auti comencèren a hèr-mos burla, en tot declarar çò que s'auie passat. Er ostalèr didie:

- Senhor nau, damb pòques estrenes coma aguesta envielhiratz.

Eth caperan didie:

- Que sò prèire; aqui delà vos ac pagarè damb misses.

E eth maudit estudiant cridaue:

- Senhor cosin, eth pròplèu viatge rascatz-vos quan vos mengen e non dempús.

Er aute didie:

- Ronha de VM, senhor Diego.

Nosati non ne hérem cabau; Diu se'n sap se guaire embestiadi anàuem. Damb aguestes e d'autes causes, arribèrem ena vila; hérem jadhilha en ua aubèrja, e en tot eth dia, qu'arribèrem tàs nau, venguèrem de condar eth sopar passat, e jamès ne treiguèrem tarlat des despenes.

Libre Prumèr: Capítol V: Sus era entrada en Alcalà, drets de patent²⁸ e burles que li heren per nau.

Abantes que hesse net gessèrem dera aubèrja entara casa que mos auien logada, qu'ère dehòra dera pòrta de Santiago, pati d'estudiants a on n'i a fòrça amassa, encara qu'aguesta mos i estàuem solet tres estatjants desparièrs. Qu'ère eth patron e ostalèr des que cren en Diu per cortesia o en faus; morisqui les criden en pòble. Me recebec, donc, er ostalèr damb peyor cara que se jo siguessa eth plan Sant Sacrament. Sabi pas s'ac hec pr'amor de qué comencèsem a tier-li respècte o per èster eth sòn naturau, donques que non ei guaire qu'age mala condicion aqueth que non a bona lei. Placèrem eth nòste hardèu, apraièrem es lhets e çò d'aute, e dormírem aquera net.

Trinquèc era auba, e vaquí en camisa a toti es estudiants dera aubèrja a demanar eth dret de patent ath mèn patron. Eth, que non sabie se qué ère, me preguntèc qué volien, e jo, mentretant, per s'un cas, m'acomodè entre dus matalassi e solet treiguia miei cap tà dehòra, que semblaua ua tartuga. Demanèren dues dotzenes de reiaus; les ac balhèren e damb tant de sòs comencèren un tapatge de mil diables, dident:

- Òsca eth companh!, e que sigue admetut ena nòsta amiatat! Que gaudisque des preeminències deth veteran. Que posque auer ronha, anar mascarat e patir era hame que toti.

E damb aquerò (guardatz, senhor, quini privilègis!) volèren pera escala, e en un virament de uelhs mos vestírem nosati e cuelhèrem eth camin entàs escòles. Ath mèn patron lo pairinèren uns collegiaus coneishudi de sa pair e entrèc en sòn grop, mès jo, que me calie entrar en un aute de desparièr e èra solet, me cuelhec era tremoladera. Entrè en pati, e encara non i auia botat eth pè, que s'acarèrem damb jo e comencèren a díder: "Nau!". Jo, entà dissimular, m'estarnè d'arrir, coma se non ne hessa cabau; mès que non siguec pro, pr'amor que, en tot apressar-se a jo ueit o nau, comencèren a arrir-se'n. Me pugèc era sang en cap; jamès Diu ac permetesse, pr'amor que de seguit se metec un qu'ère ath mèn costat es mans en nas e en tot hèr-se enlà, didec:

- Qu'encara ei per ressuscitar aquest Latzèr, sivans putz.

E damb aquerò toti se heren enlà tapant-se eth nas. Jo, que me pensè que ja m'auia escapat, botè es mans tanben e didí:

- VMs qu'an rason, que putz fòrça.

Les hec arrir e, en tot desseparar-se, ja n'auie amassadi enquia un centenat.

Comencèren a hèr roncar era gargamèra e mutinar-se, e ena tossiquèra e en daurir e barrar des boques, vedí que se premanien escopits. En tot aquerò, un manchegàs refredat me'n hec a vier un de terrible, dident:

- Guarda!

28 Sòs que pagauen es nauèths as veterans

Jo alavetz, que me vedí perdut, didí:

- !Juri per Diu que ma...!

Èra per díder te, mès siguec tanta era bateria e ploja que queiguec sus jo, que non podí acabar era paraula. Jo amiaua eth ròstre caperat damb era capa, e tan cibla, que toti tirauen entà jo, e qu'ère de veir damb quin afustatge. Èra nheuat de cap a pès, mès un brigand, en veder-me caperat e que non auia arren ena cara, venguec entà jo dident tot embestiat:

- Qu'ei pro, non li dètz damb eth pau!

E jo, sivans me tractauen, me pensè qu'ac harien. Me descaperè per veir çò que passaue, e ath còp, eth que balhaue es votzes me fotèc un escopit entre es dus uelhs. Aciu que cau veir es mies penes. Lheuèc era infernau gent tau rambalh que m'aclapèren, e jo, sivans çò que me lancèren, des sòns estomacs, ath dessús, me pensè qu'entà estauviar de mètgès e potingues demoren as nauí entà purgar-se. Voleren, dempús d'aquerò, meter-me pecigades mès que non auie lòc sense hèr-se a seguir enes sues mans era mitat deth fard dera mia nera capa, ja blanca pes mès pecats. Me deishèren, e anaua hèt un gibrelh vielh de pura saliuu. M'entornè entà casa, qu'a penes l'endonviè, e siguec ua sòrt que siguesse de maitin, pr'amor que sonque tumè damb dus o tres gojats, que deuien èster de bona pasta pr'amor que sonque me lancèren quate o sies escopits e dempús me deishèren.

Entrè ena casa, e eth morisc me vedec e comencèc arrir e hèr veir que me volie escopir. Jo, que cranhí qu'ac hesse, didí:

- Tietz-vos, ostalèr, que non sò *Ecce-Homo*.

Pro que non ac auessa dit, pr'amor que me fotèc dues liures de còps, tustant sus es mies espatles damb es peces qu'auie. Damb aguesta ajuda hijuda, miei desgahonat, pugè entà naut; e en tot cercar per a on cuélher era sotana e era capa pr'amor de me les trèir, se passèc fòrça estona. A tot darrèr, me lo treiguí e me metí en lhet e lo pengè en ua hurga. Venguec eth mèn patron e coma que me vedec dormint e non se'n sabie dera hastigosa aventura, s'emmalicièc e comencèc a chinarmè es peus tant ara prèssa que, damb un shinhau mès, me desveillhi cauuet. Me lheuè cridant e planhent-me, e eth, damb mès colèra, didec:

- Ei aguesta ua bona manèra de servir, Pablos? Que ja ei ua auta vida.

Jo, en entèner díder "ua auta vida", me pensè qu'èra mòrt, e didí:

- Pro m'encoratge VM enes mès trabalhs. Vedetz se com s'està aguesta sotana e capa, qu'a servit de mocador as màger nassi que s'an vist passar jamès, e guardatz aquestes costelhes.

E damb aquerò petè en somics. Eth, en veir es mès plors, s'ac credec, e en tot cercar era sotana e veder-la, auec pietat de jo e didec:

- Pablos, daurís eth uelh que padenen carn. Hè per tu, qu'aciú non as un aute pair ne mair.

Li condè tot çò que s'auie passat e me manèc despolhar e anar-me'n entara mia cramba (qu'ère a on dormien quate vailets des òstes dera casa). Me calè en lhet e

m'esclipsè; e damb aquerò, pera net, après auer minjat e sopat ben, me sentí fòrt e ja coma se non s'auesse passat arren. Mès, quan comencen es malastres entà un, semble que jamès s'acaben, que vien encadenadi e es uns se hen a vie as auti. Venguèren a ajaçar-se es auti vailets e, saludant-me toti, me preguntèren s'èra malaut pr'amor qu'èra ja en lhet. Jo les condè eth cas e, de pic, coma s'en eri non i auesse cap de mau, se comencèren a senhar, dident:

- Ne entre luterans se passarie aquerò. I a tanta marridesa?

Un aute didie:

- Eth prèire n'a eth tòrt per non botar-i remèdi. Arreconeisherietz as que i èren?

Jo responí que non, e les arregrái eth favor que me mostrauen. Damb aquerò acabèren de despolhar-se, s'ajacèren, amortèren era lum, e jo me dormí, donques que me semblaue qu'èra damb ma pair e es mèns frairs. Deuien èster es dotze qu'un d'eri me desvelhèc cridant, dident:

- Ai, que m'aucissen, lairons!

S'entenien en sòn lhet, entre aguesti crits, uns còps de soriac. Jo quilhè eth cap e didí:

- Qué ei aquerò?

E sonque trèir eth cap, damb ua còrda me fotèren ua foetada en tota era esquia. Comencè a planher-me; me volí lheur, se planhie er aute tanben; me fotien a jo solet. E comencè a díder:

- Justícia de Diu!

Mès èren tan frequentes es foetades sus jo, que ja non me restèc, pr'amor que m'auia abaishat es hlaçades, un aute remèdi senon botar-me dejós eth lhet. Ac hi atau, e de pic es tres que dormien comencèren a cridar tanben, e coma que sonauen es foetades, jo me pensè que bèth un de dehòra mos fotie a toti. Mentretant, aqueth maudit qu'ère ath mèn cant se passèc en mèn lhet e defequèc en eth, e ac curbic, en tot entornar-se'n en sòn. Cessèren es foetades e se lheuèren cridant es quate, dident:

- Qu'ei ua gran brigandalha, e non s'a de demorar atau!

Jo encara èra jos eth lhet planhent-me coma un gosset aganchat ena pòrta, tant arropit que semblaue un can lebrèr damb ua rampilhada. Heren veir es auti que barrauen era pòrta, e jo alavetz gessí d'a on èra e pugè en mèn lhet, preguntant se les auien hèt mau. Toti se planhien de mòrt.

M'ajacè, me caperè e tornè a dormir, e coma m'estornejaua en sòmis, quan me desvelhè me trapè enlordit e hèt un privat. Se lheuèren toti e jo cuelhí coma desencusa es foetades pr'amor de non vestir-me. Que non i auie diable que me botgèsse d'esponera. Èra confonut, considerant, que dilhèu, damb era pòur e eth trebolèri, sense senter-me'n, auia hèt aquera viletat, o entre sòmis. A tot darrèr, jo me trapaua innocent e colpable e non sabia se desencusar-me.

Es companhs s'apressèren a jo, planhent-se e dissimulant fòrça, tà preguntar-me se com me trapaua; jo les didí que fòrça mau, pr'amor que m'auien balhat ben ben foetades. Les preguntè se qué s'auie podut passar, e eri didien:

- Òc ma hè que non s'escape, qu'eth matematic²⁹ mos ac diderà. Mès, deishant aquerò, vejам s'ètz nafrat, pr'amor que vos planhiètz fòrça.

E en tot díder aquerò lheuèren era ròba damb er in d'escarnir-me. Alavetz, eth mèn patron entrèc dident:

- Ei possible, Pablos, que non me'n gesca de tu? Son es ueit, e encara en lhet? Lheua-te, macarèu!

Es auti pr'amor d'assegurar-me, condèren a senhor Diego eth cas e li demanèren que me deishèsse dormir. E didie un:

- E se VM non s'ac cre, lheuatz-vos, amic.

E cuellhie era ròba. Jo la tengua agarrada damb es dents per çò de non mostrar era mèrda. E quan vederen que non auie remèdi per aqueth camin, didec un:

- Còs de Diu e com putz!

Senhor Diego didec madeish, pr'amor qu'ère vertat, e dempús, darrèr sòn, toti comencèren a guardar s'auie ena cramba bèth urinal. Didien que non se podie estàr aqui. Didec un:

- Donques, be n'ei de bon aquerò entà auer d'estudiar!

Guardèren es lhets e les tirassèren entà veir ath dejós, e dideren:

- Plan que òc, jos eth de Pablos que i a quauquarren; hem-lo a vier en un des nòsti e guardem jos eth sòn.

Jo que vedia pòc remèdi en negòci e que m'anauen a méter man, hi veir que m'auie cuellhut un atac de còr: m'agarrè as paus, hi potèles... Eri que se'n sabien deth mistèri, sarrèren damb jo, dident:

- Qu'ei malastre!

Senhor Diego me cuellhec eth dit còr³⁰ e, fin finau, entre es cinc me lheuèren, e en quilhar es linçòs siguec tant er arrir de toti en veir es nauèths non ja colombets³¹ senon colombs grani, que s'en.honsaue era estança.

- Praube d'eth, didien es brigands (jo hèja veir qu'èra estavanit); tire-lo, VM, d'aguest dit còr.

E eth mèn patron en comprèner que me hège ben, autant tirassèc que l'esmalhanquèc. Es auti sagèren balhar ua auta garrotada enes cames, e didien:

- Eth praubet ara sens dobte s'a enlordit, quan l'a arribat er atac.

Qui diderà çò que jo sentia, damb era vergonha, eth dit desarticulat e damb perilh de qué me fotèssen garrotades! Fin finau, de pòur de que me les balhèssen, que ja m'auien es còrdes enes cames, hi veir qu'auia revengut, e encara qu'ac hi rapid, coma qu'es brigands anauen damb malícia, ja m'auien hèt dus dits de senhau en cada cama. Me deishèren en tot díder:

- Jesus, be n'ètz d'escanautit!

29 Astrològ

30 Se pensaue ena epòca que i auie ua relacion entre eth dit còr e eth còr e que tirassant-lo s'aleugerien es maus.

31 Taques d'excrements

Jo ploraua de ràbia, e eri didien de bon voler:

- Mès vau era vòsta salut qu'er auer-vos enlordit. Cara.

E alavetz me botèren en lhet, après auer-me lauat, e se n'anèren.

Jo non hèja que pensar com lèu ère peyor çò que m'auie arribat en Alcalà un dia que çò que m'arribèc damb Cabra. Tà meddia me vestí, netegè era sotana çò de mielhor possible, en tot lauar-la damb parracs, e demorè ath mèn patron que, en arribar, me preguntèc se com estaua. Mingèren toti es dera casa e jo, encara que pòc e de mala encòlia. E dempús, en tot arremassar-me damb toti en correder, es auti vaillets, dempús de hèr-me trufaria, declarèren era burla. L'arriren toti, se doblèc eth mèn escarni, e didí ath mèn laguens: "Compde, Pablos, alèrta". Prepausè hèr vida naua, e atau, vengudi amics, viuérem d'aciu entà dauant toti es dera casa coma frairs, e en aquestes escòles e patis arrés m'enquimerèc mès.

Libre Prumèr: Capítol VI: Sus es crudeutats dera patrona, e es coquinaries que hec.

"Hès çò que veigues", ditz er arrepervèri, e ac ditz ben. De tant pensar en eth, venguí a èster brigand damb es brigands, e mès que toti, se podia. Sabi pas s'ac arthení, mès assegurí a VM que hi tot çò que podí.

Prumèr, jo condemnè a mòrt a toti es porcèths qu'entrèssen ena casa e as porics dera patrona que d'eth corrau passèssen en mèn quarto. Se passèc qu'un dia entrèren dus porcèths de çò de melhor qu'auia vist ena mia vida. Jo èra en tot jogar damb es auti vailets, e les entení gronhar, e didí a un:

- Vietz e vedetz se qui gronhe ena nòsta casa.

I anèc, e didec que dus porcèths. Jo, que non l'entení, m'emmaliciè tant que gessi aquíu dident qu'ère massa coquinaria vier a gronhar en casa des auti. E en tot díder aquerò, li calè, a pòrta barrada, era espada peth pièch a cadun, e dempús les ablasiguèrem. Entà que non s'entenesse eth tapatge que hègen, toti amassa hègem grani crits coma se siguéssem cantant e atau expirèren enes nòstes mans. Treiguèrem es vrentes, recuelhérem era sang, e damb matalassi de palha les ahlamèrem en corrau, de sòrta que quan vengueren es patrons ja ère tot prèst, encara que mau, mens es vrentes, qu'encara non èren acabades de hèr es botifarres. E non per manca de prèssa, plan, pr'amor que per non pèrder temps les auíem deishat damb era mitat de çò qu'auien laguens, e mo'les mingèrem era màger part d'eres tau que les amiau en hètes eth porcèth ena tripa.

Se'n sabec, donc, senhor Diego deth cas, e s'embestièc damb jo de sòrta qu'obliguèc as òstes (que non se podien tier d'arrir) a vier-me a quèrrer. Me preguntaue senhor Diego se qué dideria se m'acusauen e me cuellhie era justícia, e ad açò responí que dideria qu'èra mòrt de hame, qu'ei era desencusa des estudiants; e que se non servie, dideria que coma qu'entrèren sense trucar ena pòrta, coma se siguessen ena sua casa, me pensè qu'èren nòsti. Arriren toti pes desencuses. Didec senhor Diego:

- A fe de Diu, Pablos, qu'auetz talents de garrolha.

Qu'ère de notar veir ath mèn patron tan tranquil e religiós e a jo tan coquin, qu'er un aumentaue en aute o era vertut o eth vici.

E me gessie era amna d'alegria, pr'amor qu'èrem dus es endravadi³²: mos auíem conjurat contra eth cerèr. Jo èra eth cererèr Judes³³, de cap a pès, que dès alavetz ereti sabi pas per quin amor ath panatge, aguest mestièr. Era carn non seguie enes mans dera patrona era orde retorica, pr'amor que tostemp anau de mès a mens; non ère bric carnau, senon que, de pur penitenta ère enes uassi. E quan podie hicar craba o oelha non hicaue vedèth, e s'auie uassi, non entraue causa greishosa. Ère retalhaira de

32 Metudi en acòrd

33 Er encargat de crompar era parva tàs auti

porcions coma de moneda, e atau, hège ues oles etiques de tan flaques, uns bolhons qu'en èster colistradi s'i podie hèr cordades de cristau damb eri. Enes Pasques, tà diferenciar, pr'amor de qué se podesse veir qu'era ola ère grassa, solie calar-i tròci de candèla coma greish e atau didie qu'es sues oles èren grasses, peth cap de candela. E ère vertat, sivans m'ac hec a veir un blese que jò mastulhè un dia. Era didie, quan jo èra dauant:

- Patron mèn, de vertat que non i a mielhor servici qu'eth de Pablitos, se non siguesse tan coquin; sauvatz-lo-vos, que pro que se pòt tier era sua coquinaria pera sua fidelitat; se hè a vier çò de mielhor dera plaça.

Jo, plan per aquerò, didia d'era çò de madeish e atau tenguíem enganhada ara casa. Se se crompaue òli ar engròs, carbon o heda, n'amagàuem era mitat, e quan mos semblaue, didíem era patrona e jo:

- Moderese, VM, enes despenes, que de vertat se s'esdeguen tant non n'aurà pro damb era fortuna deth Rei. Que ja s'a acabat er òli o eth carbon. Autant de rapid a despareishut. Mane, VM, crompar-ne mès e òc ma hè que s'a de lúder de ua auta manèra. Balhatz-li sòs a Pablitos.

Me les balhauen e les veníem era mitat panada, e de çò que cromptàuem ne cisalhàuem era auta mitat; e atau se passaue en tot, e se bèth còp cromptaua jo quauquarren ena plaça ath prètz que valie, mos pelejàuem de bon voler era patrona e jo.

Era didie:

- Non me digues, Pablitos, qu'aquerò son dus quarts de salada.

Jo hèja que ploraua, daua votzes, m'anaua a plànher ath mèn senhor, e lo pressaua pr'amor de qué envièsse ath majordòm tà saber-se'n, entà que carèsse era patrona, que de bon voler persutaue. Venguíem e se'n sabien, e damb aquerò asseguràuem ath patron e ath majordòm, e se demorauen arregraïdi de jo, e dera patrona per çò der in de susvelhar es sòs bens. Li didie senhor Diego, plan satisfèt, de jo:

- Be siguesse Pablitos tant aplicat de vertut coma n'ei de fidar! Tot aquerò ei era leiautat que me didetz vos d'eth?

Les tenguérem d'aguesta sòrta, shurlant-les coma sangsugues. Jo apostarè que VM s'espaurís dera soma de sòs que se sauvaue ath cap der an. Aquerò que deuie èster molt, mès que non deuie obligar a restitution, pr'amor qu'era patrona cohessaue e comuniaue de ueit en ueit dies e jamès vedí tralha d'imaginacion de tornar arren ne tier racacòr, tot e qu'ère, coma digui, ua santa.

Amiaue tostemp un rosari en còth, tan gran, qu'ère mès de baish prètz cargar un hèish de lenha. D'eth penjauen fòrça manats d'imatges, crotzes e compdes de perdons que hègen bronit de cascavèl. Benedie es oles e, en escumejar, hège crotzes damb eth padelon. Jo me pensi que les conjuraue entà trèir-les es esperits, donques que carn non n'auie. En totes es imatges didie que pregaue cada net pes sòs benefactors, compdaue mès de cents sants coma avocats sòs, e de vertat qu'auie de besonh de totes aquestes ajudes pr'amor de trèir-se deth dessús tot çò que pecaue. Jadie en ua

cramba ath dessús dera deth mèn patron, e pregaue mès oracions qu'un cèc. Començaue peth Just Jutge e acabaue damb eth *Conquibules*, que didie era, e damb era *Salve Regina*. Didie es oracions en latin, de bon voler, pr'amor de hèr-se a veir innocent, de sòrta que mos estarnàuem d'arrir toti. Qu'auie d'autes adreties; ère conquerenta de volentats e ussièr de gusti, qu'ei madeish que petofièra; mès se desencusaue damb jo dident que li venguie de raça, coma ath rei de França guarir gautissons.

Vos pensaratz que tostemp èrem en patz? Donques, qui non se'n sap de qué dus amics, se son avariciosi, e se son amassa, les cau sajar d'enganhar er un ar aute? "Aquesta li cau èster ignòble damb jo, pr'amor que n'ei damb eth sòn patron", didia jo ath mèn laguens; era deuie díder madeish pr'amor que tustèrem d'enganhes er un damb er aute, e lèu se desnishe eth hilat. Demorèrem enemics coma gats e gats, qu'ena recodina ei peyor que gats e gossets.

Jo, que me vedí ja mau damb era patrona, e que non la podia enganhar, cerquè naues formes de divertir-me e tumè damb çò qu'es estudiants criden córrer o desrabar. Damb tot aquerò m'arribèren causes plan gracioses, pr'amor qu'anant ua net tàs nau (que i va pòca gent) peth carrèr Major, campè ua confitaria e en era un tistèr de panses sus eth taulèr, e cuelhent enventida, l'agarrè e me calè a córrer. Eth confiteire venguec ath mèn darrèr, e d'auti vaillets e vesins. Jo, coma qu'anaua cargat, vedí que, a maugrat d'auer-les auantatge, m'agarrarien, en en virar ua cantoadada, me seiguí sus eth e m'estropè damb era capa era cama e comencè a díder, damb era cama ena man, simulant èster un praubè:

- Ai!, que Diu vos perdone!, que m'auetz caushigat!

M'enteneren aquerò e en arribar, comencè a díder: "Per tan nauta Senhora" e çò de costum dera "ora amendrida"³⁴ e "aire apoiridit"³⁵. Eri venguien desalenadi, e me dideren:

- Va per aci un òme, frair?

- Aquiu dauant, que m'a caushigat, laudat sigue Diu.

S'esdeguèren damb aquerò e se n'anèren; me demorè solet, me hi a vier eth tistèr entà casa, condè era burla, e non voleren creir que s'auie passat atau, encara qu'ac celebrèren fòrça. Plan per aquerò, les convidè entà ua auta net a veder-me cuélher caishes. Vengueren, e en encuedar-se'n eri qu'es caishes èren laguens era botiga e que no les podia cuélher damb era man, ac dèren per impossible, e mès per èster-i eth confiteire, per çò que l'auie arribat ar aute des panses, en alèrta. Venguí, donc, e hènt repè dotze passi damb era man ena espada, qu'ère un estòc celh, venguí ath mès córrer, e en arribar ena botiga, didí:

- "Moritz!" E lancè ua estocada per dauant deth confiteire. Eth se deishèc quèir demanant confession, e jo claué era estocada en ua caisha e la treiguí damb era espada e partí damb era. Se demorèren espauridi de veir era traça, e mòrts d'arrir de veir qu'eth confiteire les didie que lo guardèssen, que dilhèu l'auia herit, e

34 Ora malerosa

35 Mau aire que còste malauties

qu'èra un òme que damb eth auie auut paraules. Mès, en tot virar es uelhs, coma que demorèren escampilhades en gèsser era caisha es qu'èren ar entorn, se n'encuedèc dera burla, e comencèc a senhar-se que non acabaue. Cohèssi que jamès arren me shautèc tant.

Didien es companhs que jo non solet podia mantier era casa damb çò que corria, qu'ei madeish que díder panar, en nòm endravat. Jo, coma qu'èra gojat e entenía que me laudauen er engenh, que me'n gessia d'aguestes coquinarie, m'encoratjaua entà hèr-ne fòrça mès. Cada dia me hèja a vier era cencha plia de gèrres des monges, que les demanaua entà béuer e me les hèja a seguir; les convencí de qué non balhèssen arren sense gatge prumèr. E atau, prometí a senhor Diego e a toti es companhs, de trèir ua net es espades ara madeisha ronda³⁶. Se senhalèc se quina auie d'èster, e venguèrem amassa, jo ath dauant, e en tot aubirar ara justícia, venguí damb un aute vailet dera casa, plan enventit, e didí:

- Justícia?

Responeren:

- Òc.

- Ei eth corregidor?

Dideren que òc. Me calè de jolhs e didí:

- Senhor, enes vòstes mans ei eth mèn remèdi e era mia resvenja e fòrça profit entara causa publica; volgue VM entener-me dues paraules solets, s'ei que voletz ua grana presa.

Se hec enlà; ja es agents agarrauen es espades e es ussièrs metien era man enes verguetes. Jo li didí:

- Senhor, jo è vengut de Sevilla seguint a sies òmes, es mès maufactors deth mon, toti lairons e tuaires d'òmes, e entre eri vie un qu'aucic a ma mair e a un frair mèn entà panar-les, e aquerò qu'ei provat; e vien acompanyant, sivans les è entenut a díder, a ua espiona francesa; e enquia e tot sospechi, per çò que les è entenut a díder, qu'ei... (e baishant mès era votz didí) Antoni Perez. Damb aquerò, eth corregidor hec un bot entà naut, e didec:

- E a on son?

- Senhor, en bordèl; non s'arture VM, qu'es amnes de ma mair e frair vos ac pagaràn en oracions, e eth Rei aciu.

- Jesús, didec, non mos arturem. Tè, seguitz-me toti! Balhatz-me un escut.

Jo alavetz li didí, en tot hèr-lo enlà un aute còp:

- Senhor, que se perderà VM se hè aquerò, pr'amor qu'ei de besonh que toti VMs entren sense espades, e un a un, qu'eri son enes estances e amien pistoles, e en veir entrar damb espades, coma que se'n saben que solet les pòt amiar era justícia, tiraràn. Damb dagues qu'ei miehor e cuelher-les es braci peth darrèr, qu'èm fòrça gent.

36 Agents de vigilancia nucitiua

Li semblèc ben ath corregidor eth plan, pera cobesença dera presa. Damb tot aquerò venguèrem près, e eth corregidor, avertit, manèc que jós ues èrbes metessen toti, amagades, es espades, en un camp qu'ei lèu dauant era casa; les deishèren e caminèren. Jo, qu'auia avisat ar aute que deishar-les eri e cuèlher-les eth siguesse ua soleta causa, ac hec atau; e entrant me demorè darrèr de toti, e barrejadi eri damb d'auta gent qu'entraue, hi repè e me filè per un carreron que ges en Vitoria, que ne un gosset lebrèr m'artenherie.

Eri entrèren e non vederen arren, pr'amor que non auie qu'estudiants e tafarèls (qu'ei madeisha causa), comencèren a cercar-me, e en non trapar-me, sospèchèren çò que siguec, e en tot vier a cercar es sues espades, non ne trapèren deguna. Be ne hec de diligències damb eth rector eth corregidor! Aquera net correren toti es patis reconeishent es cares e cercant es armes. Vengueren en casa, e jo, tà que non m'arreconeishessen, èra estirat en lhet damb ua còfa e ua candèla ena man e un Crist ena auta e un companh clèrgue ajudant-me a morir, e es auti pregant es letanies. Venguec eth rector e era justícia, e vedent er espectacle, gesseren, sense saber qu'aquiu i auie eth qu'auie costat er ahèr. Non guardèren arren, mèsalèu eth rector me hec un respons; preguntèc s'èra ja sense parlar, e li dideren que òc; e damb aquerò partiren desesperadi per non trapar tralha, en tot jurar eth rector de remeter-lo tath jutge se lo trapauen, e eth corregidor de penjar-lo siguesse qui siguesse. Me lheuè deth lhet, e enquia aué non s'a acabat de hestejar era burla en Alcalà.

E entà non alongar-me mès, dèishi de condar se com hège monte³⁷ era plaça deth pòble, pr'amor que de caishes de tondeires e argentèrs e taules de frutères (que jamès desbrembarè er escarni de quan siguí rei de pothi) sostenguie era humeneja de casa pendent tot er an. Me cari es rendes qu'auia sus es havaraus, vinhes e uarts, en toti aqueri entorns. Damb aquerò e d'autes causes, comencè a cuèlher fama de coquin e escarrabilhat entre toti. Me favorien es cavalièrs e a penes me deishauen servir a senhor Diego, que tostemp l'auí eth respècte qu'ère de besonh pera grana estimacion que m'auie.

37 panaue

Libre Prumèr: Capítol VII: Dera partida de senhor Diego, e naues sus era mòrt de sa pair e mair, e era resolució que cuelhec tà amiar entà dauant es sues causes.

En aguest temps, l'arribèc a senhor Diego ua carta de sa pair, qu'ena sua envolòpa ne venguie ua auta d'un oncle mèn cridat Alonso Ramplon, òme estacat a tota vertut e plan coneishut en Segovia per çò qu'ère relacionat damb era justícia, donques que, guaires justícies aquiü s'auien hèt de quaranta ans ençà, auien passat pes sues mans. Qu'ère borrèu, entà díder era vertat, mès ua agla en sòn mestièr; qu'en veder-lo actuar, a un que li venguien talents de deishar-se penjar. Aguest, donc, m'escriuec ua carta en Alcalà, de Segovia estant, d'aguesta sòrta:

"Hilh Pablos (que pera estima que m'auie me cridaue atau), es granes ocupacions en aguest lòc que me tie ocupat Sa Majestat non m'an deishat hèr aquerò, que se bèra causa dolenta a eth servir ath Rei, qu'ei eth trabalh, encara que se compense damb er aunor d'èster es sòns sirvents.

Me hè dò de balhar-vos naues de pòc gust. Vòste pair moric hè ueit dies damb era màger valor qu'age mòrt cap òme en mon; ac digui jo pr'amor d'auer-lo penjat. Pugèc en saumet e sense botar eth pè en estriu; l'estaue eth gipon vaquèr³⁸ que semblaue hèt expressaments entada eth, e coma qu'auie aquera portadura, arrés lo vedie, damb es Cristos dauant³⁹, que non pensèsse que l'anauen a penjar. Anaue fòrça esdegat guardant entàs hièstres e hènt cortesies as que deishauen eth sòn prètzhet pr'amor de guardar-lo; s'apraieç dus còps era mostacha; manaue repausar as confessors e les laudaue çò que didien de bon.

Arribèc ena N de pau⁴⁰, botèc un pè ena escala, non pugèc a quate pantes ne a plaser e en tot veir un gradon trincat, se virèc entath justícia e didec que manèsse apraiar-lo entà bèth aute, que non toti auien eth sòn hitge. Que non vos saberè laudar pro se guaire ben les semblèc a toti.

Se seiguec naut de tot, tirassèc es rufes dera ròba entà darrèr, cuelhec era còrda e se la botèc en nòde. E en veir qu'eth prèire lo volie predicar, virat entada eth, li didec: "Pair, que jo ac balhi ja per dit; vietz entath Credo, e hem lèu, que non voleria patir guaire". Se hec atau; m'encarguèc que li placèssa era capucha de costat e que li netegèssa era barba. Jo ac hi atau. Queiguec sense arropir es cames ne hèr cap de gèst; se demorèc d'ua gravetat que non se podie demanar mès. Lo hi a tròci e li balhè es camins per sepultura⁴¹. Diu se'n sap çò de degrèu qu'ei entà jo veder-lo hènt taula franca entàs corbassi, mès compreni qu'es confiteires d'aguesta tèrra mos solatjaràn, en tot acomodar-les enes pastissi de quate meravedís.⁴²

38 Sòrta de vestit

39 Es crucifici qu'anauen dauant dera acompanyada

40 Era forca

41 As penjadi les hègen bocins e les espargien peth camin coma leçon

42 Suggestis que se profitaue era carn entà hèr aguesti pastissi

Dera vòsta mair, qu'encara ei viua, lèu vos posqui díder madeish, pr'amor qu'ei presoèra ena Inquisicion de Toledo, donques que desenterraue es mòrts sense èster bescantaira. Li trapèren ena sua casa mès comes, braci e caps qu'en ua gleisòla de miracles. E çò de mens que hège ère reméter virginitats e contrahèr puncèles. Diden que se presentarà en un auto judiciu eth dia dera Trinitat, damb quate centes de mòrt⁴³. Me hè dò que mos desanore a toti, e mès que mès a jo, qu'a tot darrèr sò ministre deth Rei e non m'estan ben aguesti parentius.

Hilh, aciu qu'a restat sai pas quines propietats amagades deth vòste pair; dilhèu quate cents ducats tot. Eth vòste oncle que sò jo, e çò que jo è serà entà vos. Plan per aquerò, podetz vier aciu, que damb tot çò que sabetz de latin e retorica, seràtz eth mielhor en art de borrèu. Responetz-me lèu, e mentretant, que Diu vos age".

Non posqui remir que sentí fòrça eth nau escarni, mès me n'alegrè en part (autant pòden es vicis enes pairs, que padeguen des sòns malastres, per granes que siguen, as hilhs). Venguí ath mès córrer entà senhor Diego, qu'ère en tot liéger era carta de sa pair, qu'en era li didie que venguesse e que non me hesse a vier a jo ena sua companhia, ahiscat pes coquinarie mies qu'auie entenut a díder. Me didec qu'auie decidit anar-se'n e hèr tot çò que li demanaue sa pair, qu'ada eth li hège dò de deisharme e a jo mès; me didec que m'acomodarie damb un aute cavalièr amic sòn, entà que lo servissa. Jo, en tot aquerò, arrint, li didí:

- Senhor, que ja sò un aute, e auti es mèns pensaments, que voleria auer mès volada e mès autoritat. Pr'amor que, s'enquia ara auia coma toti era mia pèira en rotlèu⁴⁴, ara qu'è a ma pair.

Li declarè com auie mòrt tant aunèstaments coma eth mès capinaut, com l'atalhonèren e heren moneda, com m'auie escrit eth mèn senhor oncle, eth borrèu, sus aquerò e sus era preson de mama, qu'ada eth, coma que se'n sabie de jo, me podí desnishar sense vergonha. Se planhèc fòrça e me didec se qué pensaua hèr.

Li hi a veir era mia decision, e damb aquerò, eth dia a vier, eth partic entà Segovia fòrça trist, e jo me demorè ena casa dissimulant eth mèn malastre.

Usclè era carta pr'amor que, se dilhèu la perdia, non la liegesse arrés, e comencè a premanir era mia partida entà Segovia, damb era fin de cuélher eth mèn eretatge e conéisher as mèns parents pr'amor de húger d'eri.

43 Quate centes foetades que li costaràn era mòrt

44 Frasa que signifie èster aunèst e de valor arreconeishut en sòn pòble. Eth rotlèu ère era colomna de pèira dera forca, e d'aqui era trufaria, pr'amor qu'eth pair de Pablos siguec penjat.

Libre Dusau: Capítol I: Deth camin d'Alcalà entà Segovia, e de çò que l'arribèc en eth enquia Rejas, a on hec jadhilha.

Venguec eth dia de hèr-me enlà dera miellhor vida que me semble qu'è passat. Diu se'n sap çò que sentí en deishar a tanti amics e passionadi, qu'èren sense nombre. Vení çò de pòc qu'ua amagat, entath camin, e damb era ajuda de quauques enganhes hi enquia sies cents reiaus. Loguè ua mula e gessí dera aubèrja, a on ja non tornaria a hèr hangues. Qui condarà es angónies deth sabatèr per çò de fidat, es sollicituds dera patrona pera sodada, es votzes der ostalèr per arrendament? Un didie: "Tostemp m'ac didec eth còr!". Un aute: "Be me didien a jo qu'aguest ère un trichaire!". A tot darrèr, jo gessí tan benvist deth pòble que deishè ara mitat plorant pera mia abséncia e ara auta mitat arrint-se des que plorauen.

Jo m'anaua esdegant peth camin pensant en aguestes causes, quan en passar Torote, me trapè damb un òme qu'anaue en un macho de bast, que parlaue damb eth solet damb tanta prèssa e tant embelinat, qu'a despièt de trapar-me ath sòn costat non me vedie. Lo saludè e me saludèc; li preguntè entà on anaue, e dempús de balhar-mos eres responses, comencèrem a parlar de se baishauè eth turc⁴⁵ e des fòrces deth Rei. Comencèc a díder de quina manèra se podie conquistar era Tèrra Santa e com se guanharie Argel, qu'en aguesti discursi me n'encuedè qu'ère capvirat pera causa publica e per govèrn.

Seguírem era convèrsa (pròpia de tafarèls), e gessèrem de parlar, sautant d'ua causa en auta, de Flandes. Aciu que l'auérem, e comencèc a alendar e a díder:

- Mès me còsten a jo aguesti estats qu'ath Rei, pr'amor que hè catorze ans que sò en un ahèr que, se non siguesse impossible coma n'ei, ja serie tot apraiat.
- Donques quina causa pòt èster, li didí jo, que, en tot èster tan convenenta, sigue impossible e non se posque hèr.
- Qui li ditz a VM, didec dempús, que non se posque hèr? De poder-se hèr, se pòt hèr, mès que sigue impossible ei ua auta causa. E se non siguesse per costar dò, li dideria a VM se qué ei; mès que ja se veirà, pr'amor qu'ara ac pensi estampar damb d'auti petiti trabalhs, que damb eri li balhi ath Rei era manèra de guanhar Ostende per dus camins.

Li demanè que me les didesse, e de pic, en tot trèir dera pòcha interiora un gran papèr, me mostrèc pientada era fortalesa der enemic e era nòsta, e didec:

- Pro pòt veir VM qu'era dificultat de tot s'està en aguest tròç de mar..., donques jo balhi era orde de shurlar-lo tot, damb espongues e trèir-lo d'aquiu.

Que hi jo damb aguesta asenada ua grana arridalha, e eth, alavetz, en tot guardar-me era cara, me didec:

- Ad arrès l'ac è dit que non age hèt madeish, qu'a toti les dar per arrir.
- Aquerò me vie a jo, plan, li didí, d'enténer causa tan naua e tan fondada, mès

45 Qu'ère convèrsa abituau parlar des moviments des turcs

sabetz-vo'n VM, qu'en shurlar era aigua que i auesse alavetz, era mar ne tornarà a jetar mès.

- Que non harà tau causa era mar, qu'ac è tot fòrça estudiat, me responec, e non cau díder arren, pr'amor que jo è ua pensada entà en.honsar era mar per aqueth costat dotze estats⁴⁶.

Non gausè replicar de pòur que me didesse qu'auie recursi entà esbauçar eth cèu. Non auia vist ena mia vida tan gran hòl. Me didie que Joanelo⁴⁷ non auie hèt arren, qu'eth sajaue ara de hèr a pujar tota era aigua deth Tajo entà Toledo d'ua manèra mès aisida. E sabut çò qu'ère, didec que per art d'encantament: Garde VM qui entenec tau causa en mon! E a tot darrèr me didec:

- E non pensi executar es causes se prumèr eth Rei non me da ua comenda, que pro que me la meriti, e è un executòri⁴⁸ plan aunèst.

Damb aguestes convèrses e desconcèrts arribèrem en Torrejon, a on se demorèc, pr'amor que venguie a tier-li ua visita a ua parenta sua.

Jo seguí entà dauant en tot estarnar-me d'arrir damb es pensaments que se tengue, quan, juri per Diu, de luenh estant vedí a ua mula destacada e un òme ath sòn costat a pè, que guardant un libre hège ues regues que mesuraue damb un compàs. Hège virades e guimbets d'un costat en aute, e de quan en quan, botant un dit sus er aute, hège damb eri mil causes, sautant. Jo cohèssi que me semblèc pendent ua bona estona (me posè de luenh entà veder-lo) qu'ère embelinaire, e lèu non gausaua passar. Ara fin me decidí, e en arribar près, m'entenec, barrèc eth libre, e botant eth pè en estriu, s'esguiltèc e queiguec. Lo lheuè e me didec:

- Que non cuelhí ben era proporcion entà her era conferéncia tà pujar.

Jo non comprení çò que me didec e dempús cranhí çò qu'ère, pr'amor que mès asenat òme non an jetat entralhes de mair. Me preguntèc s'anaua entà Madrid en linha dreta o se i anaua per camins circonflèxi. Jo, encara que non lo comprení, li didí que circonflèxi. Me demanèc se de qui ère era espada qu'amiaua ath costat. Li responí que mia, e guardant-la, didec:

- Aguesti esparvèrs⁴⁹ les calerie èster mès longs, entà defener-se des talhs que se formen damb es estocades.

E comencèc a meter-me ua parlòta tan grana que me forcèc a demanar-li quin ère esth sòn mestier. Me didec qu'eth ère mètstre d'escrima e qu'ac harie bon en quinsevolh lòc. Jo, ahiscat entà arrir, li didí:

- Donques, de vertat, per çò que jo vos vedí hèr en camp abantes, que mès vos hèja embelinaire, en veir es cercles.
- Aquerò, didec, ère pr'amor que se m'aufric ua estratagèma peth quatau cercle damb eth compàs mès grand, en tot seguir era espada entà aucir ath contrari sense

46 Mesura apuprètz dera nautada d'un òme

47 Joanelo Turriano, famós engenhaire italian qu'endonvièc ua maquinaria entà pujar era aigua deth Tajo enquia Toledo

48 Document que certifique era noblesa

49 Hèrs que gessen deth garniment dera espada

confession, pr'amor que non digue se qui ac hec, e èra en tot meter-lo en tèrmes de matematica.

- Ei possible, li didí jo, que i age matematica en aquerò?
- Non solet matematica, didec, mès filosofia, teologia, musica e medecina.
- Era darrèra que ne sò solide fòrça, donques que se tracte d'aucir en aguest art.
- Non hescatz burla, me didec, qu'ara apreni jo eth rabòt⁵⁰ contra era espada, en tot hèr es lames majores que tien en eres es espiraus dera espada.
- Que non compreni arren de çò que me didetz, arren en absolut.
- Donques aguest libre les ditz, me responec, que se titole *Graneses dera espada*, e ei fòrça bon e ditz miracles; e entà que vos ac credetz, en Rejas, que haram jadhilha, damb dues rostidoires me veiratz hèr maravilhas. E non dobtetz que quinsevolh que liegesse aguest libre aucirà a toti es que volguesse.
- O ben aguest libre ensenhe a èster pèstes as òmes o ben l'escriuec quauque doctor.
- Com doctor? Pro que me comprenetz, me didec: qu'ei un gran sabent e encara sò per díder mès.

E damb aguestes parlòtes arribèrem en Rejas. Baishèrem en ua aubèrja e en baishar m'avertic damb granes votzes que hessa un angle obtús damb es comes, e qu'en tot redusir-les a linhas parallèles me metessa perpendicular en solèr. Er ostalèr, que me vedec arrir e lo vedec ada eth, me demanèc s'ère indi aqueth cavalièr, que parlaue d'aguesta sòrta. Me pensè, damb aquerò, que me tornaua hòl. S'apressèc alavetz entar ostalèr, e li didec:

- Senhor, balhatz-me dues rostidoires entà dus o tres angles, que de seguit vo'les entornarè.
- Jesús!, didec er ostalèr, balhatz-me vos aciu es *angles*, qu'era mia hemna les padenarà; encara que son audèths que non les è entenut nomentar jamès.
- Que non son audèths!, didec en tot virar-se entà jo. Guarde VM çò qu'ei eth non saber. Balhatz-me es rostidoires, que non les voi qu'entà manejar ua espada; que dilhèu vos valerà mès çò que me veiratz hèr a jo aué que tot çò qu'auetz guanhat ena vòsta vida.

Plan, es rostidoires èren ocupades e mos calèc cuélher dus padelons. Que non s'a vist causa tan digna d'arrir en tot eth mon. Hège un guimbet e didie:

- Damb aguest compàs artenhi mès e guanhi es grads deth perfil. Ara me'n profiti deth movement reticent entà aucir eth naturau. Ad aguesta li calie èster cotelada e ad aguest talh⁵¹.

S'estaue de jo a ua lèga e caminaue ath mèn entorn damb eth padelon, e coma que jo m'estaue quiet, semblauen params⁵² contra ua ola. Me didec a tot darrèr:

- Aquerò ei çò de bon e non es petes que mòstren aguesti brigands mèstres

50 Manèra de defener-se des atacs, secodint-les damb era escrima

51 Terminologia d'escrima

52 Atacs d'escrima

d'escrima, que non saben senon béuer.

Non venguie de didèc, que d'un quarto gessec un mulatàs mostrant es aueranèrs, damb un chapèu empeutat en un para-solei e ua vèsta d'elan jos ua raubeta sòlta e plia de cintes, tòrt de cames, ar estil d'agla imperiau, era cara damb un *per signum crucis de inimicis suis*, era barba plan longa, damb ua mostacha de parabanda e ua daga damb mèrs rèishes qu'un locutòri de monges. E, guardant en soler, didec:

- Jo è estat examinat d'escrima e n'amii era carta, e peth solei qu'escauhe es pans, que hèsqi brigalhs a qui tractèsse mau a tanti boni hilhs que tien era adretia ena escrima.

Jo que vedí eth perilh, me calè ath miei e didí que non parlaue damb eth, e que, per tant, non li calie enventir-se.

- Metetz era man ena espada, se l'amiatz, e veigam quina ei era adretia vertadèra, e deishatz-vos de padelons.

Eth praube deth mèn companh dauric eth libre, e didec en votz nauta:

- Aguest libre qu'ac ditz, e ei estampat damb era licéncia deth Rei, e jo sostierè qu'ei vertat çò que ditz, damb eth padelon e sense eth padelon, aciu e en quinsevolh lòc, e, se non, mesurem-ac.

E treigued eth compàs, e comencèc a díder:

- Aguest angle ei obtús.

E alavetz eth mètstre d'escrima treigued era daga, e didec:

- Non sai se qui ei Angle ne Obtús, ne è entenut aguesti nòms ena mia vida, mèrs damb aguesta ena man lo harè brigalhs.

Escometèc ath praube diable, que comencèc a húger, hènt guimbets pera casa, dident:

- Non me podetz arténher, que vos è guanhat es grads deth perfil.

Les padeguèrem er ostalèr e jo e ua auta gent que i auie, encara que non me podia tier d'arrir.

Botèren ath brave òme ena sua cramba, e a jo damb eth; sopèrem e mos ajacèrem toti es dera casa. E tàs dues dera maitiada, se lheuue en camisa e comence a caminar ena escurina pera estança, hènt guimbets e dident en lengua matematica mil asenades.

Me desvelhèc a jo, e ath delà d'aquerò, baishèc entar ostalèr pr'amor de qué li balhèsse lum, en tot díder qu'auie trapat er objècte segur entara estocada sagital pera còrda⁵³. Er ostalèr se daue ath diable pr'amor d'auer-lo desvelhat, e autant lo shordèc que lo cridèc hòl. E damb aquerò pugèc e me didec que se me volia lheuue veiria eth param tan famós qu'auie trapat contra eth turc e es sues simitarres. E didie que dempús l'ac volie mostrar ath Rei, per èster en favor des catolics.

Mentretant trinquèc eth dia, mos vestírem toti, paguèrem era aubèrja, les hérem amics ada eth e ath mètstre, que se hec enlà en tot díder qu'eth libre que didie eth mèn companh ère bon, mèrs que hège mèrs lhòcos qu'adreits, pr'amor qu'era majoritat non

53 Contunhe damb eth sòn argòt asenat

lo comprenien.

Libre Dusau: Capítol II: De çò que se passèc enquia arribar en Madrid, damb un poèta.

Jo cuelhí eth mèn camin entà Madrid e eth se didec adiu de jo per vier entà un aute lòc. E en èster ja un tròç luenh, hec repè ara prèssa, e cridant-me a votzes, en tot èster en camp a on non mos entenie arrés, me didec ena aurelha:

- Per vida de VM, que non digatz arren des plan nauti secrets que vos è comunicat en matèria d'adretia, e sauvatz-les entà vos, donques qu'ètz intelligent.

Jo li prometí de hè'c, s'entornèc de jo, e jo comencè a arrir deth secret tan graciós.

Caminè mès d'ua lèga sense trapar a cap persona. Venguia jo pensant ath mèn laguens enes moltes dificultats qu'auia entà tier aunestetat e vertut, pr'amor que prumèr me calie caperar era pòca que n'auien auut es mèn pairs, e dempús artenher-ne tanta que me'n sabessen per era. E me semblaue tan ben aguesti pensaments aunoradi, que me les arregraïa a jo madeish. Didia tot solet: "Mès se m'a d'arregraïr a jo, que non è auut de qui apréner vertut ne a qui retirar-me en era, qu'ad aqueth que l'ereite de sa pair-sénhers".

En aguestes rasons e discursi m'estaua, quan me tumè damb un clèrgue plan vielh, en ua mula, qu'anaue camin de Madrid. Comencèrem a parlar e dempús me preguntèc que d'a on venguia; jo li didí que d'Alcalà.

- Maudigue Diu, didec, a tan mala gent que i a en aguest pòble, donques que non i a entre toti un solet òme de discurs.

Li preguntè se com e per qué se podie díder tau causa deth lòc a on assistien tanti dòcti varons. E eth, fòrça emmaliciat, didec:

- Dòcti? Jo li diderè a VM guaire dòcti son, qu'en auer hèt pendent mès de catorze ans, en Majadahonda, a on hi de sacristan, es galejades tath Corpus e eth Neishment, non me premièren enes panèus ues cançonetes, e tà que veigatz era asenada, vo'les vau a liéger, que jo me'n sai que gaudiratz.

E en tot díder aquerò, desgainèc un modelhon de còpies pestilentes, e pera prumèra, qu'ère aguesta, se coneisheràn es autes:

Pastors, non ei polida facècia,
qu'ei aué eth senhor san Corpus Criste?
Aué ei eth dia des dances
qu'en eth er anhèth sense plapa
autant s'umilie,
que visite es nòstes tripes,
e entre aguestes benurances
entre en uman vrente.

Que sone eth polit sacabota⁵⁴
donques qu'eth nòste ben assolide.
Pastors, non ei ua polida facècia?

- Qué mès aurie podut díder, me didec, er inventor des facècies? Guardatz guairi mistèris embarre aquera paraula pastors: me costèc mès d'un mes d'estudi.

Damb aquerò ja non podí tier-me d'arrir, que me gessien arridalhades pes uelhs e nas, e hèn ua grana arridalha, didí:

- Qu'ei causa admirabla! Mès solet senhali que cride VM senhor san Corpus Criste, e Corpus Christi non ei sant senon eth dia dera institucion deth Sacrament.
- Be n'ei de polit aquerò!, me responec hent burla; jo vos ac mostrarè en calendari, e ei canonizat e apostarè en aquerò eth cap.

Non podí persutar, perdut d'arrir en veir era soma ignorància; abantes li didí que cèrtanaments èren dignes de quinsevolh prèmi e que non auia entenut causa tan graciosa ena mia vida.

- Non?, didec de pic; donques escotatz un trocet d'un libret qu'è hèt tàs onze mil vèrges a on a cada ua l'è compausat cinquanta octaves, causa rica.

Jo, pr'amor de desencusar-me d'enténer tan milion d'octaves, li preguè que non me didesse causes sublimes. E atau, me comencèc a recitar ua comèdia qu'auie mès jornades qu'eth camin de Jerusalem. Me didie:

- La hi en dus dies, e vaquí eth borrolhon.

E i auie enquia vint-e-cinc planes de papèr. Eth titol ère *Era Arca de Noé*. Se hège tota entre pothi e arrats, saumets, aguinèus, lops e singlar, coma enes faules d'Esopo. Jo li laudè era traça e era invencion, e ad aquerò me responec:

- Aquerò qu'ei causa mia, mès non se n'a hèt cap auta de pariera en mon e era nauetat ei mès que tot; e se jo artenhi a hèr-la representar, que serà ua causa famosa.
- Com se poirà representar, didí jo, se les cau entrar as madeishi animaues e eri non parlen?
- AQUIU s'està era dificultat, que se non siguesse atau, i aurie causa mès nauta? Mès que pensi hèr-la tota de papagais, mèrles e agaces, que parlen, e meter-i entar intermedi monards.
- Plan que òc, qu'ei causa nauta aguesta.
- Que n'è hèt d'outes encara mès nautes, didec, entà ua hemna que jo estimi. E vaquí nau cents e un sonets e dotze quatrins (que semblaue que compdaue escuts per meravedís) hèti as cames dera mia dauna.

Jo li didí que se les ac auie vist eth, e me didec que non auie hèt tau causa pes ordenacions qu'auie rebut, mès que òc de pensament. Jo cohèssi era vertat, qu'encara que me hège gòl entener-lo, auí pòur de tanti vèrsi dolents, e atau, comencè

54 Esturment de metau que s'alongue e s'escuerce en eth madeish

a parlar de d'autes causes. Li didia que vedia lèbes, e eth gessie:

- Donques començarè per un, a on la compari ad aguest animau.
E ara seguida començaue; e jo, entà blaimar-li era pensada, didia:

- Non vedetz aquera estela que se ve de dia?

Ad açò didec:

- En acabar aguest, vos diderè eth sonet trenta, qu'en eth la cridi estela, que non semble senon que se'n sap des instints d'eri.

M'aclapè tant de veir que non podia mentar ua causa qu'eth non auesse hèt ua asenada, que quan vedí qu'arribàuem en Madrid, non me tenguia de content, en tot pensar-me que de vergonha cararie; mès siguec ath revés, donques qu'entà hèt veir çò qu'ère, quilhèc era votz en entrar pes carrèrs. Jo li demanè qu'ac deishèssse, en tot meter-li peth dauant que s'es mainatges flairauen a un poèta non restarie troish que non venguesse darrèr nòstre, per èster declaradi hòls en ua normativa qu'auie gessut contra eri, d'un que ne siguec e se retirèc tara bona vida. Me demanèc que l'ac liegessa se l'auia, fòrça aclapat. Li prometí qu'ac haria ena aubèrja. Venguérem en ua, a on eth acostumaue a hèt jadhilha, e trapèrem ena pòrta mès de dotze cècs. Es uns l'arreconeisherem pera flaira e es auti pera votz. Li balhèren un modelhon de benvengudes; les abracèc a toti, e dempús es uns comencèren a demanar-li oracions entath Just Jutge en vèrs grèu e sonor, de manèra que costèsse hèt gesti; d'auti demanèren des amnes; e per aciu s'esguiltèc, en tot recéber ueit reiaus de senhau de cada un. Les didec adiu e me didec:

- Mès de tres cents reiaus me balharàn es cècs; e atau, damb eth permís de VM, me retirarè ara un shinhau, pr'amor de hèt-ne bères ues d'eres, e en vier de dinar escotaram era normativa.

Ò, vida miserable! Pr'amor que deguna n'ei tant coma era des lhòcos que guanhen eth sòn guanhan damb es que ne son.

Libre Dusau: Capítol III: De çò que hec en Madrid e de çò que l'arribèc enquia vier en Cercenilla, a on hec jadhilha.

Se retirèc ua estona tà estudiar eretgies e foteses entàs cècs. Mentretant, se hec era ora de dinar, dinèrem, e dempús me demanèc que li liegessa era normativa. Jo, coma que non auia ua auta causa a hèr, la treiguí e l'ac liegí. E la boti aciu, per auer-me semblat agudenta e convenenta ad açò que se volec avertir en era. Didie atau:

Normativa dera decepcion contra es
poètes malautissi, alaps e insipids.

Li costèc ath sacristan eth miellhor arrir deth mon, e didec:

- Que non m'auia explicat ben! Per Diu, que me pensè que parlaue de jo e ei solet contra es poètes insipids.

Me hec gràcia a jo entener-lo díder aquerò, coma s'eth siguesse un bon picapol o muscat. Deishè eth prològ e comencè eth prumèr capítol, que didie:

"En tot tier en compde qu'aguesta sòrta de males bèsties que criden poètes son es nòsti pròches, e crestians, encara que dolents; en tot veir que tot er an adòren celhes, dents, listons e simbosses, hent encara d'auti pecats mès enòrmes, ordenam qu'ena Setmana Santa arremassen a toti es poètes des lòcs publics e des cantoades, coma as hemnes dera vida, e que les prediquen en tot trèir Cristos entà convertir-les. E entad açò senhalam cases d'empenaïts.

"*Item*, en tot avertir es granes vergonhes que i a enes caniculars e jamès nueitiues cançons des poètes deth solei, coma panses, a truca des soleis e esteles que despene en hèr-les, les impausam perpetuau silenci enes causes deth cèu, senhalant mesi vedadi as muses, coma ara caça e ara pèsca, pr'amor de qué non s'agoten damb era rapiditat que les balhen.

"*Item*, en tot auer considerat qu'aguesta sècta infernau d'òmes condemnadi a etèrn suplici, trincadors de vocables e panaires de rasons, an apegat eth mentat atac de poesia as hemnes, declaram que mos tiem per compensadi d'aguest mau que les auem hèt per aqueth qu'eres mos heren damb era poma. E donques qu'eth mon ei praube e a besonhs, ordenam usclar es cançons des poètes, coma vetes vielhes, pr'amor de trèir er aur, argent e pèrles, donques qu'ena màger part des vèrsi hèn as sues daunes de toti es metaus, coma estutues de Nabuco."

AcIU que non ac podec tier eth sacristan e metent-se de pè, didec:

- Mès non, senon trèir-mos es propietats! Non sigatz entà dauant, que sus aquerò pensi recórrer ath Papa e despene tot çò qu'è. Que serie bon que jo, en tot èster gleisèr, me calèsse patir aguest escarni. Jo demostrarè qu'es cançons deth poèta

clèrgue non son estacades a tau normativa e dempús voi vier entà saber-me'n dauant dera justícia.

De bèra manèra me venguec talents d'arrir, mès per non arturar-me, que se me hège tard, li didí:

- Senhor, aguesta normativa ei hèta de trufaria, que non a fòrça ne prèsse, per èster mancada d'autoritat.
- Pecador de Jo!, didec plan enventit, que m'ac auríetz podut díder e m'auríetz estauviat era màger pena deth mon. Sabetz çò qu'ei trapar-se un òme damb ueit centes mil cançons comptades e enténer aquerò? Seguitz, VM, e que Diu vos perdone eth desengust que m'auetz costat.

Contunhè, dident:

"*Item*, en tot avertir que dempús que deishèren d'èster morisqui (a maugrat qu'encara se'n sauven quauques relíquies) s'an metut de pastors, e plan per açò s'estàn es animaus aflaquidi de béuer es sues lèrmes, sorrostidi damb es sues amnes alugades, e tant encaborniadi ena sua musica que non pèishen, ordenam que dèishen eth tau mestier, en tot senhalar ermitatges as amics de solitud. E as auti, per èster mestier alègre e de facècia, que se tenguen a mossos de mules."

- Quauqui conàs, cornut, pederasta e judiu, didec en votz nauta, ordenèc tau causa! E se me'n sabessa qui ère li haria ua satira damb taus cançons que li harien dò ada eth e a toti es que les vedessen. Guardatz se qué ben l'estarie a un òme imbèrbe coma jo, er ermitatge! O a un òme sacristan e servidor de garrafons vier mosso de mules! Au, senhor, que son granes penes aguestes.
- Ja li è dit a VM, repliquè, que son burles, e que les auetz de cuèher coma taus.

Contunhè dident: "Que per méter trebucs as grani panatòris, manàuem que non se passèssen cançons d'Aragon entà Castèlha, ne d'Italia entà Espanha, jos era pena de méter ben vestit ath poèta que tan causa hesse, e, s'ac tornaue a hèr, de hèr-lo vier net ua ora".

Aquerò li hec fòrça gràcia, donques qu'eth amiaue ua sotana damb peublancs, de tan vielha, e damb tanta hanga qu'entà acogar-lo non ère de besonh senon botar-l'ac ath dessús. Damb era capa, se podie hiemar dues propietats.

E atau, miei arrint, li didí que tanben manauen auer entre es desesperadi que se pengèn e desbaucen, as hemnes que s'encamarden, sense mès, des poètes, e coma taus non les acoguèssen en lòc sagrat. E qu'en tot avertir era grana cuelheta de quatrins, cançons e sonets qu'auie auut en aguesti ans fertils, manauen qu'es liasses que pes sòn sòn pòqui merits s'escapauen des botigues d'espècies, venguessen enes latrines sense apellacion.

E, entà acabar, arribè en darrèr capitol, que didie atau:

"Mès en tot tier en compde damb uelhs de pietat que i a tres tipas tan miserables de gent ena causa publica que non pòden víuer sense es taus poètes, coma per exemple es comedians, cècs e sacristans, manam que i posque auer quauqui oficiaus publics en aguest art, damb era condicion de qué agen carta d'examen des cacics es poètes que

siguessen d'aqueri lòcs, en tot protegir es poètes de comedians que non acaben es intermedis damb paus ne diables, ne es comèdies enes nòces, ne hèsquen es traçats damb papèrs o cintes, e as des cècs, que non se passen en Tetuan es casi, en tot proscruient-les aguesti mots: crestian, estimada, umans e amor pròpi; e manant-les que, entà díder era òbra present, non diguen angoisha, e as des sacristans, que non hèsquen es nadalets damb *Gil e Pasqual*, que non jòguen damb eth vocable, ne hèsquen servir es pensaments d'avitz, qu'en cambiar-les eth nòm, servissen entà quinsevolh hèsta. E fin finau, manam a toti es poètes, ar ensems, que se hèsquen enlà de Jupiter, Venus, Apolo e d'auti dius, jos era pena de qué les auràn coma avocats ara ora dera sua mòrt".

A toti es qu'enteneren era normativa les semblèc fòrça ben çò que didie, e toti me demanèren hèr-la a conéisher. Solet eth sacristan comencèc a jurar per vida des vrespes solemnes, *introibos e Chiries*, qu'ère ua satira contra eth, per çò que didie des cècs, e qu'eth sabie mielhor çò que calie hèr qu'arrés. E a tot darrèr, didec:

- Que sò òme jo que s'a estat un ua estança damb Liñan, e è dinat mès de dus còps damb Espinel.

E qu'auie estat en Madrid tan près de Lope de Vega coma n'ère de jo, e qu'auie vist a senhor Alonso de Ercilla mil viatges, e qu'auie en çò de sòn un retrait deth divin Figueroa, e qu'auie crompat es caucetes que deishèc Padilla quan venguec fraire, e qu'aué en dia encara les amiaue, encara qu'en mau estat. Les mostrèc, e aquerò hec arrir autant a toti, que non volien gèsser dera aubèrja.

Fin finau, ja èren es dues, e coma qu'eth camin ère de besonh, gessèrem de Madrid. Jo me didí adiu d'eth, maugrat que me hège dò, e comencè a caminar entath pòrt. Volec Diu que, pr'amor de qué non venguessa pensant en causes dolentes, me tumèssa damb un soldat. Venguie en còs e amna, eth còth en chapèu, es pantalons viradi, era camisa ena espada, era espada ena espatla, es sabates ena pòcha interiora, espartenhes e caucetes de coton, es sòns salèrs⁵⁵ en cinturón e quauqui papèrs en caishes de hèr blanc⁵⁶. De seguit comencèrem a parlar, en tot preguntar-me se venguia dera Cort; li didí que, de passa, auia estat en era.

- Que non cau, didec ara seguida, qu'ei pòble entà gent ignòble. Mès m'estimaria, per Crist!, estar-me en un lòc, damb era nhèu ena cintura, armat, minjant husta, que patint es enganhes que se hèn a un òme de ben. E en vier en aguest lòc deth diable mos amien entara sopa e entath coche des praubi en Sant Felip, a on cada dia en rondèus se hè conselh d'estat, e guèrra, de pès, e a camp dubèrt. E, en vida, mos hèn soldats coma amnes en pena pes cementèris, e se demanam esvagament mos envien entara comèdia, e se auantatges, entàs jogaires. E damb aquerò, minjats de pedolhs e parasits, tornam d'aguesta sòrta a pregar as morisqui e erètges damb es nòsti còssi⁵⁷.

55 Recipients entara povora

56 Es soldats amiauen era sua huelha de servicis en tubs de hèr blanc

57 Demanar eth guanhapán a morisqui e judius

Ad aquerò li didí jo que se n'encuedèsse qu'ena Cort i auie de tot, e qu'estimauen fòrça a quinsevolh òme de sòrt.

- Qué estimen, didec emmaliciat, se m'i sò estat jo aqui ues mesis pr'amor d'arténher ua bandèra, dempús vint ans de servicis e auer perdut era mia sang en servici deth Rei, tau qu'ac hèn veir aguestes herides? E volec descordar-se. E didí:
- Senhor mèn, descordar-se mès, qu'ei mostrar eth cu, mès que mostar herides.

Me semble que volie hèr veir coma herides de pica quauques emorroïdes. Dempús, enes garrons, me mostrèc uns auti dus senhaus, e didec qu'èren bales, e jo treiguí dus senhaus mèn qu'auien estat sidoles. E es bales pòqui viatges rosiguen garrons. Qu'ère esbuderat de bèth còp que li fotèren pr'amor que s'esclipsaue en tot hèr era garda e didie qu'ère d'un esclafit. Se treigues eth chapèu e m'amuishèc eth ròstre; cauçauè detz-e-sèt punts de cara, qu'autrestanti n'auie d'ua cotelada que l'esmiejaue eth nas. Auie uns auti tres talhs que la hègen vier mapa, de tantes regues.

- Aguestes me les heren, didec, defenent Paris, ath servici de Diu e deth Rei, que per eth è atalhonat eth mèn ròstre, e non è rebut que bones paraules, qu'ara se balhen per males òbres. Liegetz aguesti papèrs, me didec, per vida deth licenciat, que non a gessut en campanha, òc ma hè!, òme tan senhalat.

E didie vertat, pr'amor que n'ère senhalat de tanti còps. Comencèc a trèir tuèus de hèr blanc e a mostrar-me papèrs que solide èren de un aute que l'auie cuehnut eth nòm. Jo les liegí e didí mil causes entà laudar-lo, e que ne tansevolhe eth Cid ne Bernardo auien hèt çò qu'eth.

Hec un guimbet en aquerò, e didec:

- Hèr madeish que jo?, per Diu!, ne çò que Garcia de Paredes, Julian Romero e uns auti òmes de ben, mau que li pese ath diable! Sai qu'alavetz non auie artilheria, valgue'm Diu!, que non auesse auut Bernardo entà ua ora en aguest temps. Preguntatz en Flandes pera hèta deth Mellado, e veiratz se qué vos diden.
- Dilhèu ei VM?, li didí jo.

E eth responec:

- Donques qui, se non?. Non vedetz era cròca qu'è enes dents? Non parlem d'aquerò, que non està ben qu'er òme se vante.

En aguestes convèrses, mos trapèrem un ermita en saumet, damb ua barba tan longa que hège hangues damb era, aflaquit e vestit de tela ròia. Saludèrem damb eth *Deo gratias* de costum, e comencèc a laudar es horments e en eri era misericòrdia de Diu. Gessec eth soldat, e didec:

- A, pair!, mès espesses è vist jo es piques sus jo, e, per Crist!, que hi ena casaca d'Amberes çò que podí; òc, juri per Diu!

Er ermita lo repotegues tà que non jurèsse tant, qu'ad açò didec:

- Pair, plan se ve que non ètz soldat, donques me repotegatz peth mèn pròpi mestier.

Me vengues a jo gran arrir de veir com se vantaue era soldadesca, e me n'encuedè

qu'ère un sagaç garia, pr'amor que ja entre es soldats non i a un costum tant odiat, non solet pes de mès importància, senon per toti. Er ermita li didec:

- E a on deishèc VM era casaca d'Amberes, qu'aguesta mèsalèu se retire as casaques des Navas, e serie de mès abric era d'Amberes?

Arric fòrça eth soldat dera pregunta, e er ermita dera sua nudetat, e damb tot aquerò arribèrem ena pala deth pòrt, er ermita pregant eth rosari en ua carga de lenha hèta bòles, de sòrta qu'a cada avemaria, sonaue un còp; eth soldat anaue comparant es malhs as castèths qu'auie vist, e campant quin lòc ère mès fòrt e a on s'auie de plantar era artilheria. Jo anaua guardant autamt eth rosariòt der ermita, damb es compdes de grana mida, coma era espada deth soldat.

- Ò, com volaria jo damb povora ua grana part d'aguest pòrt, didie, e haria ua bona òbra entàs caminaires!
- Que non i a arren miellhor que hèr bones òbres, didie er ermita. E alendaue fòrt quan acabaue. Anaue pregant entre se, a fiulets, oracions de serpent.

Esdegadi per aquestes causes, arribèrem en Cercedilla. Entrèrem ena aubèrja es tres amassa, ja escurint; manèrem que premanissen eth sopar (ère diuendres) e, mentretant, er ermita, didec:

- Demorem ua estona, qu'era ociositat ei era mair des vicis; diguem avemaries.

E deishèc anar dera manja es cartes. Me venguec er arrir en veir aquerò, en tot pensar enes compdes deth rosari. Eth soldat didec:

- Non, joguem enquia cent reiaus qu'amii, coma amics.

Jo, cobejós, didí que ne jogaria autrestanti, e er ermita, per non demorar mau, acceptèc, e didec qu'aquiu amiaue es sòs der òli dera lampa, qu'èren enquia dus cents reiaus. Jo cohèssi que me pensè èster era sua machòta e beuer-lo-me, mès atau li vage en toti es sòns assagi ath turc.

Siguec eth jòc *ath parar*, e çò de miellhor siguec que didec que non sabie aqueth jòc e hec que l'ac ensenhèsem. Mos deishèc, eth benaurós, hèr dus mans de jòc, e dempús mo'la fotèc de tau manèra que non deishèc un sò ena taula.

Que mos eretèc en vida; se hège a vier, eth panaire, es sòs damb es paumets dera man que hège gòi. Perdie ua apòsta simpla e ne guanhaue dotze de bones. Eth soldat metie en cada jogada dotze juraments e autrestanti maugrats, folradi en renecs. Jo me rosigaua es ungles, e eth fraire tengue es sues enes mèns sòs. Non deishaue sant que non cridèsse; es nòstes cartes èren coma eth Messies, que jamès venguien e les demoràuem tostep.

Venguec de pelar-mos; li volèrem apostar sus es vestits, e eth, après auer-me guanhat a jo sies cents reiaus, qu'ère tot çò qu'amiaua, e ath soldat es cent, didec qu'aquerò ère esvagament e qu'èrem es pròches, e que non volie tractar de cap auta causa.

- Non juretz, didie, qu'a jo, pr'amor que m'encomanaua a Diu, m'a anat ben.

E coma que nosati non mo'n sabíem dera adretia qu'auie des dits enquiath canèth, lo credèrem, e eth soldat jurèc que non jurarie bric mès, e jo, madeish.

- Maldespièch de tau!, didie eth praube portabandères (qu'eth me didec alavetz que n'ère), entre luterans e morisqui me sò vist, mès jamès è patit tau despolha.

Eth arrie mentretant. Tornèc a trèir eth rosari entà pregar. Jo, que ja non auia un sò horadat, li demanè que me balhèsse sopar, e que paguèsse enquia Segovia era aubèrja entàs dus, pr'amor qu'anàuem *in puribus*. Didec qu'ac harie. S'avalèc seishanta ueus, non vedí tau causa ena mia vida! Didec qu'anaue a calar-se en lhet.

Dormírem toti en ua sala damb d'auta gent que s'estaue aqui, pr'amor qu'es crambes èren ocupades per d'auti. Jo m'ajacè damb fòrça tristor; e eth soldat cridèc ar ostalèr e l'encomanèc es sòns papèrs, que les amiaue enes tuèus de hèr blanc, e un paquet de camises jubilades. Mos ajacèrem; eth pair se senhèc e nosati mos senhèrem d'eth. S'esclipsèc; jo m'estè desvelhat, pensant se com trèir-li es sòs. Eth soldat parlaue en sòmis des cent reiaus, coma se non les auesse perdut.

Se hec era ora de lheuar-se. Demanè jo lum ara prèssa; me la heren a vier, e eth paquet entath soldat, mès non s'en brembèren des papèrs. Eth praube portabandères esbaucèc era casa a crits, en tot demanar que li balhèssen es servicis. Eth ostalèr se trebolèc e coma que toti didiem que les ac balhèsse, partic ath córrer e tornèc damb tres bacines, dident:

- Vaquí, ua tà cada un. Voletz mès servicis?

Qu'eth entenec que mos auie cuelhut colica. Guarda, donc, que se lheuèc eth soldat damb era espada darrèr der ostalèr, en camisa, jurant que l'aucirie pr'amor que hège burla d'eth, qu'auie estat ena batalha de Lepanto, ena de Sant Quintin, e en d'outes, en tot hèr-li a vier bacines en sòrta des papèrs que l'auie dat. Toti gessèrem ath sòn darrèr pr'amor d'arturar-lo, e lèu non podiem. Didie er ostalèr:

- Senhor, VM demanèc servicis; jo que non sò obligat a saber qu'en lengatge des soldats se cride atau as papèrs des gèstes.

Lo padeguèrem e lo hérem a vier entara sala. Er ermita, pauruc, se demorèc en lhet, en tot díder qu'er espant l'auie tumat. Paguèc per nosati e gessèrem deth pòble de cap ath pòrt, embestiadi deth finau deth viatge der ermita e de veir que non l'auiem podut trèir es sòs.

Mos tumèrem damb un genovés, voi díder damb un d'aguesti anticristi des monedes d'Espanha⁵⁸, que pujaue eth pòrt damb un page ath darrèr, e eth damb un para-solei, coma un gran amonedat. Entamenèrem convèrsa damb eth; tot ac amiaue entà tèmes de meravedís, qu'ei gent que, plan que òc, neishec entàs borses. Comencèc a nomenar a Visanzon, e s'ère bon o non balhar sòs a Visanzon, de sòrta qu'eth soldat e jo li preguntèrem se qui ère aqueth cavalièr. Ad açò responcec, en tot arrir:

- Qu'ei un pòble d'Italia, a on s'amassen es òmes de negòcis, qu'aquiu cridam tafurèls de pluma, pr'amor que boten es prètzi que govèrnen era moneda.

D'aquerò treiguèrem eth tarlat de qué en Visanzon se mèrque eth compàs as musicians d'ungla⁵⁹. Mos entreteguèc en camin en tot condar-mos qu'ère perdut

58 Es genovesi èren es principaus banquèrs dera Corona espanhòla

59 Panaires

pr'amor qu'auie amorrat en solèr a un banquèr, que l'auie mès de seishanta mil escuts. E tot ac juraue pera sua consciéncia; encara que jo pensi qu'era consciéncia en un mercadèr ei coma era virginitat en ua gaudimèla, que la ven sense auer-la. Arrés, lèu, tie consciéncia, de toti es d'aguest peu; pr'amor que coma entenen a díder que mossègue per pòca causa, an hèt tà deishar-la en melic en néisher.

En aguestes convèrses, vedérem es murs de Segovia, e a jo me luderen es uelhs, a maugrat dera memòria, que, damb es eveniments de Cabra, me contradidie era alegria. Arribè en pòble e ena entrada vedí a ma pair en camin, demorant vier en bosses, hèt trocets, entà Josafad. M'atrendí, e entrè un shinhau desparièr de com auia gessut, damb era barba en tot insinuar-se e ben vestit.

Deishè era companhia; e en tot considerar se qui coneisherie mielhor en pòble ath mèn oncle, dehòra der entorn, non trapè ad arrés que me'n podessa servir. Preguntè a fòrça gent per Alonso Ramplon, e arrés me balhaue rason d'eth, en tot díder que non lo coneishien. M'alegrè fòrça de veir tanti òmes de ben en mèn pòble, quan, en estar-me en aquerò, entení ath pregonèr ahilant era gargamèra e ath mèn oncle hènt des sues. Venguie ua procession de despolhadi, toti sense capucha, dauant deth mèn oncle, e eth, landrejant, damb un soriac ena man, tocant un pasacarrèrs public enes costelhes de cinc laüts, mès qu'amiauen còrdes espesses en sòrta de còrdes musicaus. Jo, que vedia aquerò damb un òme qu'auia dit, en tot preguntar per eth, qu'èra jo un gran cavalièr, vedí ath mèn brave oncle que, en tot tachar en jo es uelhs, pr'amor que passaue apròp, s'acometèc a abraçar-me, cridant-me nebot. Me pensè que me moria de vergonha; non me didí adiu d'aqueth que m'estaua. Venguí damb eth e me didec:

- Que pòs vier aciu tant que complisqui damb aguesta gent; que ja èm de tornada e aué dinaràs damb jo.

Jo, que me vedia a shivau, e que damb aquera cordada semblaria pòc mens qu'un foetat, didí que lo demoraria aqui; e atau, me hi enlà tant avergonhat, que se non auesse depenut d'eth, eth crubament deth mèn eretage, non l'auria parlat mès ena mia vida ne l'auessa campat mès entre era gent.

Acabèc de repassar-les es esquies, tornèc, e m'amièc entà çò de sòn, a on baishè e dinèrem.

Libre Dusau: Capítol IV: Deth lotjament deth sòn oncle, e visites, eth crubament deth sòn eretatge e tornada entara Cort.

Qu'auie eth mèn oncle eth sòn lotjament ath cant der escorjador, ena casa d'un portaire d'aigua. Entrèrem en era e me didec:

- Que non ei un palai era aubèrja, mès jo vos prometi, nebot, qu'ei avienta entà apraiar es mèns ahèrs.

Pugèrem per ua escala, que solet demorè se qué m'arribarie naut de tot, entà veir se se diferenciae en quauquarren dera forca. Entrèrem en ua cramba tan baisha, que caminàuem per era damb eth cap clin, coma es que receben benediccions. Pengèc eth soriac en un clau, qu'ère damb d'auti que penjauen còrdes, laci, guinhauets, crochets e d'auti utisi deth mestièr. Me didec que me treiguessa era capa e que me seiguessa; jo li didí que non n'auia eth costum. Diu se'n sap quina ère era infamia deth mèn oncle, que me didec qu'auia auut sòrt de tumar damb eth en tan bona escadença, donques que dinaria ben, qu'auie convidat a uns amics.

En aquerò, entrèc pera pòrta, damb ua ròba enquias pès, violeta, un des que demanen entàs animes, e hènt sonar era sua caisheta, didec:

- Autant m'an valut a jo es animes aué, coma a tu es foetadi: encaisha.

Se heren ues potèles er un ar aute. Se rebussèc eth malvat aumonaire era casaca, e se demorèc damb ues cames tòrtes ara manèra des cauces de tela, e comencèc a dançar e a díder que s'auie vengut Clemente. Eth mèn oncle didec que non, quan, valguem Diu, estropat en un liròt, e damb uns esclòps, entrèc ua gralha d'aglan, voi díder, un porcelièr. Me'n sabí pera (damb perdon) còrna qu'amiaue ena man. Mos saludèc ara sua manèra e darrèr sòn entrèc un brun querrèr e guèrch, damb un chapèu damb mès pala qu'un monte e mès copa qu'un escarèr, era espada damb mès esparvèrs qu'era caça deth Rei, ua vèsta de pèth d'elan. Amiaue era cara a punts, donques per tòrt des herides l'auie tota cosuda. Entrèc e se seiguec, en tot saludar as de casa; e ath mèn oncle li didec:

- Òc ma hè, Alonso, qu'ac an pagat ben eth Romo e eth Garroso.

Gessec eth des animes, e didec:

- Quate ducats li balhè jo a Flechilla, borrèu d'Ocaña, pr'amor de qué esperonèsse eth saumet, e pr'amor de que non amièsse eth soriac de tres sòles, quan me foetèren.
- Valguem Diu!, didec er agent municipau, que l'ac paguèc jo de sobres a Juanazo en Murcia, pr'amor qu'anaue eth saumet a pas de lit e eth brigand me les fotèc de sòrta que non se lheuèren que blaus.

E eth porcelièr, arrufant es espatles, didec:

- Que son vèrges encara es mies espatles.
- A cada porcèth l'arribe eth sòn Sant Martin, didec er aumonaire.

- D'aquerò me'n posqui vantar jo, didec eth mèn oncle, entre toti aqueri que tien eth soriat, donques que, ath que se m'encomane, li hèsqui çò que cau. Seishanta me balhèren es d'aué e se heren a vier ues foetades d'amic, damb eth soriac petit.

Jo que vedí guaire aunorada ère era gent que parlaue damb eth mèn oncle, cohèssi que me rogi, de sòrta que non podí dissimular era vergonha. Ac vedec er agent municipau e didec:

- Ès eth pair que patie er aute dia, que li balhèren quauqui còps ena esquia?⁶⁰

Jo li responí que non èra òme que patie coma eri. En tot aquerò se lheuèc eth mèn oncle e didec:

- Qu'ei eth mèn nebot, mètstre en Alcalà, un gran òme.

Me demanèren perdon en tot aufrir-me tot d'amorasses. Jo me delia ja per minjar e per crubar eth mèn eretatge e hèr-me enlà deth mèn oncle. Parèren es taules; e damb ua petita còrda, en un chapèu, tau que pugen era almoina es dera preson, pujauen eth minjar d'un cerèr qu'ère darrèr dera casa, en ues rosigades siètes e cantres e gèrres esbrecades. Qu'arrès poirà encarir eth mèn sentiment e escarni. Se seiguèren a dinar, ena punta dera taula eth demandaire. Didie: "Era Glèisa en lòc mielhor; seigatz-vos, pair", hec era benediccion eth mèn oncle e coma qu'ère hèt a senhar esquies, mès semblauen assagi de foetades que de crotzes. E es auti mos seiguèrem sense orde. Non voi díder çò que mingèrem; sonque que tot èren causes entà béuer. Se'n passèc per erbèr er agent municipau, tres de pur vin nere. Brindèc per jo eth porcelièr; me cuelhie es rasons ath vòl e hège mès glopassades que paraules didièm toti. Que non i auie memòria d'aigua e mens encara volentat d'auer-la.

Campèren ena taula cinc pastissi de quate meravedís. E, agarrant un isòp, après auer trèt era pasta de fuèlh, dideren toti un respons, damb eth sòn *requiem aeternam*, pera amna deth defunt que d'eth èren aqueres carns. Didec eth mèn oncle:

- Ja vo'n brembatz, nebot, çò que vos escriuí deth vòste pair.

Me venguec entath cap; eri mingèren, mès jo me passè damb es mores dera pasta de fuèlh, e me demorè damb eth costum; e atau, tostemp que mingi pastissi prègui ua avemaria per aqueth que Diu l'age.

Se frequentèren soent dues gèrres; e ère tau çò que heren er agent e eth des animes, que se botèren es sues de tau sòrta, qu'en vier ua plata de saucisses que semblauen dits de neres, didec un:

- Be n'ei de nera era ola!

Ja s'estaue de tau sòrta eth mèn oncle, qu'en tot alongar era man e agarrar-ne ua, didec, damb era votz aspra e rangolhosa, damb un uelh miei clucat e er aute nadant en most:

- Nebot, per aguest pan de Diu que creèc ara sua imatge e semblança, que non è minjat en tota era mia vida mielhor carn nera.

Jo que vedí ar agent municipau que, en tot alongar era man, cuelhec eth salèr e didec: "be n'ei de caud aguest bolhon", e qu'eth porcelièr se hec a vier eth sarpat de

⁶⁰ Semble qu'er agent s'enganhe en tot confoner-lo damb un clèrgue

sau, dident: "ei bon er aperitiu entà béuer", e se lo fotèc ena boca, comencè a arrir d'un costat e a rabiàr der aute.

Heren a vier bolhon, e eth des animes agarrèc damb es dues mans ua tassa, dident: "Diu benedic era neteja", e en tot quilhar-la entà shurlar-la-se, en sòrta de hèr-la-se a vier ena boca, ac hec en carilhon, e en vessar-se s'usclèc damb eth bolhon e se botèc tot de naut en baish qu'ère de vergonha. Eth, en veder-se atau, sagèc de lheuar-se, e coma que li pesaue tant eth cap, se volec apuar sus era taula, qu'ère d'aguestes que se botgen; la hec a seguir, e plapegèc as auti; e après aquerò didie qu'eth porcelièr l'auie possat. Eth porcelièr que vedec qu'er aute li queiguie ath dessús, se lheuèc e quilhant era còrna, li fotèc, damb era, ua cornada. S'agarrèren a còps de punh, e en tot èster amassa es dus e tier eth demandaire nhacat en un carilhon, damb es virades e alteracion, eth porcelièr vomeguèc tot çò qu'auie minjat sus es barbes deth dera demana. Eth mèn oncle, qu'ère mès en sòn sen, didie se qui s'auie hèt a vier ena casa a tanti clèrgues.

Jo que les vedí ja que somauen e multiplicauen, metí en patz era luta, desaganchè as dus, e lheuè deth solèr ar agent, que ploraue damb grana tristor; metí ath mèn oncle en lhet, que hec cortesia a un candelabre de pau qu'auie, en tot pensar-se qu'ère un convidat; li treiguí era còrna ath porcelièr, que, donques qu'es auti dormien, non lo podia hèr a carar, dident que li balhèssen era còrna, pr'amor que non i auie arrès que se'n sabesse mès tonades damb era e que lo volie tocar damb er orgue. A tot darrèr, jo me desseparè d'eri enquia que vedí qu'èren eclipsadi.

Gessí de casa; m'esdeguè tota era tarde en veir era mia tèrra, passè pera casa de Cabra, me'n sabí de qué ja s'auie mòrt, e non gausè demanar de qué, en tot saber que i a hame en mon.

Tornè tà casa pera net, en auer-me tardat quate ores, e ne trapè a un, desvelhat, caminant a quate pantes pera estança en tot cercar era pòrta e dident qu'auien perdut era casa. Lo lheuè, e deishè dormir as auti enquias onze dera net, que se desvelhèren; e en tot estirar-se preguntèc eth mèn oncle se quina ora ère. Responec eth porcelièr (qu'encara non s'auie recuperat dera peta) que non ère qu'era meddiada e que hège fòrça caumàs. Eth demandaire, coma podec, didec que li balhèssen era sua caisheta: "Fòrça s'an alegrat es animes pr'amor de tier ath vòste cargue eth mèn guanhapan"; e partic, en sòrta d'entara pòrta, entara hièstra e coma que vedec esteles comencèc a cridar as auti damb granes votzes, en tot díder qu'eth cèu ère estelat tà meddia, e que i auie un gran eclipsi. Se senhèren toti e punèren eth tèrra.

Jo, que vedí era brigandalha deth demandaire, m'escandalizè fòrça e me prepausè salvar-me de semblabes òmes. Damb aguestes viletats e infamies que vedia jo, ja m'acreishie fòrça punts eth desir de veder-me entre gent principau e cavalièra. Les hi enlà a toti un a un çò de mielhor que podí, ajacè ath mèn oncle, que, encara que non auie peta auie embriaguesa, e jo m'acomodè sus es mèns vestits e d'autes ròbes des que Diu age, qu'èren per aqui.

Passèrem d'aguesta sòrta era net. Ath londeman sagè, damb eth mèn oncle, de saber-me'n deth mèn eretatge e crubar-lo. Se desvelhèc dident qu'ère ablasigat e que

non sabie de qué. Era estança ère, sigue pes vomiscalhes des petes, sigue pes aigues qu'auien hèt sense beuer-ne, hèta ua tauèrna de vins vomegadi. Se lheuèc, tractèrem longaments des mies causes, e pro que me costèc, per èster tant embriac e rustic. Ara fin artenhí que me balhèsse notícia d'ua part deth mèn eretatge, encara que non de tot, e, atau, me la balhèc d'uns tres cent ducats que ma pair auie guanhat damb es sues mans, e les auie deishat ena fidaça d'ua brava hemna qu'ara sua ombra se panaue dètz lègues ar entorn.

Entà non fatigar a VM, vos diderè que crubè e me metí ena pòcha es mèns sòs, qu'eth mèn oncle non s'auie begut ne despenut, que siguec plan estranh, pèr èster òme de tan pòca rason, pr'amor que se pensaue que jo me graduaria damb aguesti sòs, e que, en tot estudiar, poiria vier cardenau, que coma ère ena sua man hèr-les⁶¹, non li semblaue dificil. Me didec, en veir que ja les auia:

- Hilh Pablos, que serà eth tòn tòrt se non progrèsses ne ès brave, donques que ties a qui retirar-te. Amies sòs; jo non te mancarè, pr'amor que tot çò que servisqui e tot çò qu'è, qu'ac voi entà tu.

L'arregrai fòrça era sua ofèrta. Passèrem eth dia en parlòtes absurdes e en tier es visites des personatges mentadi. Se passèren era tarde jogant ath *uasset* eth mèn oncle, eth porcelièr e eth demandaire. Aguest que jogaue misses coma se siguesse ua auta causa. Qu'ère de veir se com barrejauen eth *uasset*: en tot agarrar-lo en aire ath que lo laçau e cunherant-lo en canèth, se lo tornauen a balhar. Que treiguien deth *uasset* coma des cartes, entara fabrica dera set⁶², pr'amor que totemp i auie ua gèrra ath miei.

Se hec de nets; eri partiren; mos ajacèrem eth mèn oncle e jo, cada un en sòn lhet, que ja s'auie aprovedit entà jo d'un matalàs. Trinquèc eth dia e abantes qu'eth se desvelhèsse jo me lheuè e me n'anè entà ua aubèrja, sense que m'entenesse; tornè entà barrar era pòrta peth dehòra e li lancè era clau pera gatонера.

Coma è dit, me n'anè entà ua aubèrja pr'amor d'amagar-me e estar-me tranquil tà vier ena Cort. Li deishè ena estança ua carta barrada que li didia era mia partida e es perqués, en tot avisar-lo tà que non me cerquèsse, pr'amor que ja non l'auria de veir bric mès.

61 Hèr cardenaus damb foetades

62 Tà pagar eth vin

Libre Dusau: Capítol V: Dera sua hugida e des eveniments en era, enquiara Cort.

Partie aqueth maitin dera aubèrja un mulatèr, damb carga, entara Cort. Amiaue un saumet; me lo loguèc e gessí tà demorar-lo ena pòrta dehòra deth lòc. Gessec, me botè en saumet e comencè era mia jornada. Didia ath mèn laguens: "Aquiú t'estaràs, brigand, desonraire de bravi, cavalièr de gargamères".⁶³

Pensaua jo qu'anaua entara cort, a on arrés me coneishie, qu'ère çò que mès me padegaue, e que me calie valer-me aquiú dera mia adretia. Me prepausè penjar es abits en arribar e trèir vestits nauí cuerti, sivans er usatge. Mès tornem entàs causes qu'eth mèn oncle hège, ofensat pera carta, que didie d'aguesta sòrta:

"Senhor Alonso Ramplon: après auer-me hèt eth Senhor tan senhalades mercès coma trèir-me deth dauant eth mèn brave pair e auer era mia mair en Toledo, a on, aumens, sai que harà hum⁶⁴, non me restaue que veir hèr en VM çò qu'en d'auti hètz. Jo sagi d'èster un deth mèn linhatge, pr'amor que dus ei impossible, se non ei que venga enes vòstes mans, e m'atalhonetz, coma hètz damb d'auti. Non preguntètz per jo ne me nomentètz, pr'amor que voi remir era sang qu'auem. Servitz ath Rei e adishatz."

Que non me cau encarir es renecs e opròbis que diderie contra jo. Tornem entath mèn camin. Jo qu'anaua cavalièr damb er ase dera Mancha, e desirós de non tumarme damb arrés, quan, de luenh vedí vier a un gentilòme a pas seguit, damb era sua capa, espada ajustada, cauces estacades e bòtes, e, çampar, de bon pòrt, eth cothèr dubèrt, mès de trincat que de mòtle, eth chapèu de costat. Sospechè qu'ère quauqui cavalièr que deishaue darrèr eth sòn coche, e atau, en vier ena sua nautada, lo saludé.

Me guardèc e didec:

- Vierà VM, senhor licenciat, en aguest ase damb fòrça mès repaus que jo damb tot eth mèn aparelh.

Jo me pensè qu'ac didie peth coche e mossos que deishaue ath sòn darrèr, e didí:

- De vertat, senhor, que jo sò qu'ei mès tranquil eth caminar qu'eth coche, pr'amor qu'encara que VM venguesse damb eth qu'amiatz ath darrèr damb comoditat, aqueres bassacades que hèn, que shòrden.
- Quin coche deth darrèr?, didec eth, fòrça alugat.

E, en virar-se entà darrèr, coma que hec fòrça, li queigueren es cauces, pr'amor que se li trinquèc ua agulha qu'amiaue, que l'auie tan soleta que, après veder-me mòrt d'arrir de veder-lo, me'n demanèc ua de prestada. Jo, que vedí que d'era camisa non se

63 Eth borrèu, que montaue sus es penjadi entà accelerar damb eth pes er estofament

64 Usclada pera Inquisicion

vedie qu'ua celha⁶⁵, e qu'amiaue caperarada era coa de miei uelh⁶⁶, li didí:

- Per Diu, senhor, se VM non demore as sòns mossos, jo non vos poirè secórrer, pr'amor que vengui tanben solet estacat damb ua agulha.
- Se hè burla VM, didec eth, damb es cauces trincades ena man, anatz-vo'n, que non compreni aquerò des mossos.

E se hec veir autant en aquerò d'èster praube, que me cohessèc, en mieja lèga que caminèrem, que, se non li hèja eth favor de deishar-lo pujar en saumet pendent ua estona, non l'ère possible vier mèns entà dauant, per çò qu'ère alassat de caminar damb es cauces enes punhs; e, esmoigut de pietat, baishè e, coma qu'eth non podie deishar es cauces, me calèc ajudar-lo a pujar. E m'espaurí de çò que desnishè en tòcament, pr'amor que, pera part deth darrèr, que curbie era capa, amiaue es cauces folrades d'anca blossa. Eth, que se'n sabec de çò que l'auia vist, tot discrèt, se prevenguec dident:

- Senhor licenciado, que non ei haria tot çò qu'ei blanc. Dilhèu vos semblèc, en veir eth còth dubèrt e era mia portadura, qu'èra un comde d'Irlos. Damb aguestes huelhes se capèren en mon çò que vos auetz paupat.

Jo li didí que plan solide m'auie persuadit de causes plan desparières des que vedia.

- Donques encara non a vist arren VM, repliquèc, que i a tantes causes tà veir en jo, coma n'è, pr'amor que non caperi arren. Vaquí a un cavalièr hèt e dret, de familia montanhada, que, s'atau coma sostengui era noblèsa me sostenguesa jo, que non i aurie mèns crabes entà mólher. Mès ja, senhor licenciado, sense pan ne carn non se sostie era bona sang, e pera misericòrdia de Diu toti l'an vermelha e non pòt èster hilh de quauquarren aqueth que non a arren. Ja me n'è encuedat des executòries, pr'amor que, en demorar-me en dejun un dia, non me voleren balhar, per era, en ua tauèrna, dus talhs; guarda que dider-me que non a letres d'aur! Valerie mèns er aur enes gachets qu'enes letres, e ei de mèns profit. E, ça que la, i a pòques letres en aur. Qu'è venut enquia e tot era mia sepultura, per non auer a on quèir mòrt, qu'era propietat de ma pair Toribio Rodriguez Vallejo Gomez de Ampuero (que toti aguesti nòms auie), se perdec en ua garantida. Sonque eth *senhor* m'a restat entà véner e sò tan malerós que non trapi ad arrés qu'age besonh d'eth, donques qu'eth que non l'amie dauant l'amie dempús, madeish qu'eth adobador, sarclador, penon, e d'auti atau.⁶⁷

Cohèssi que, a maugrat qu'anauen barrejadi damb arridalhes, es malastres deth mentat cavalièr m'esmoigueren. Li preguntè se com se cridaue e entà on anaue e entà qué: didec que toti es nòms de sa pair: senhor Toribio Rodriguec Vallejo Gomez de Ampuero e Jordan. Que non se vedec jamès nòm tan campanut, donques qu'acabaue en *lan* e començaue en *don*, coma enes batalhs. Dempús d'açò me didec qu'anaue entara Cort, pr'amor qu'un eretèr rosigat coma eth, en un pòble petit, flairaue mau a dus dies, e non se podie sostier, e que per aquerò se n'anaue entara patria comuna, a

65 Un ornament entà hèr veir qu'amiaue camisa

66 Miei ensenhaue eth cu

67 Satira per usatge deth tèrme *senhor*, qu'ara l'amien toti e abantes solets es nòbles.

on i caben toti e a on i a taules a gratis entà estomacs aventurosi.

- E jamès, quan entri en era, me manquen cent reiaus ena bossa, lhet, minjar e alegries enebides⁶⁸, pr'amor qu'er engenh ena Cort ei pèira filosofau, que hè vier aur tot çò que tòque.

Jo vedí eth cèu dubèrt e, en ton d'esvagament entath camin, li preguè que me condèsse com e damb qui e de quina manèra viuïen ena Cort es que non auïen arren, coma eth, donques que me semblaue de mau hèr en aguesti tempsi, que non solet se contente cada un damb es sues causes, senon qu'encara vòlen es des auti.

- Que n'a fòrça d'aguesti, didec, e fòrça des auti. Qu'ei era vantaria era clau mèstra que daurís totes es volentats en taus pòbles. E pr'amor de qué comprenetz ben çò que digui, paratz era aurelha as mèns eveniments e as mies traces, e gesseratz d'aguest docte.

68 Plasèrs sexuaus

Libre Dusau: Capítol VI: Qu'en eth se contunhe eth camin e ço prometut dera sua vida e costums

- Çò de prumèr que vos cau saber ei qu'ena Cort i a totemp eth mès pèc e eth mès sabent, eth mès ric e eth mès praube, e es extrèms de totes es causes; que dissimule as dolents e amague as bravi, e qu'en era i a ua sòrta de gent coma jo, que non se les coneish arraïc ne mòble, ne cap auta soca que provenguen es taus. Entre nosati mos diferenciam damb diuèrsi nòms: es uns mos cridam cavalièrs insipidi; es auti, ròis, maladrets, necis, trantalhants e canini.

Qu'ei eth nòste avocat er engenh; pagam era majoritat des viatges er estomac de uet, qu'ei massa trabalh hèr a vier era parva en mans de d'auti. Èm er espant des taulejades, quèra des tauèrnes, càncer des oles e convidadi ara fòrça. Mos sostiem atau der aire, e èm contenti. Qu'èm gent que minjam un pòrre e semble que mingem un capon. Vierà un a tier-mos ua visita en casa e traparà es nòstes estances plies de uassi de vedèth e d'audèths, pelalhes de fruta, era pòrta atapida de plumes e pèths de lapinons; que tot aquerò ac agarram pera net en pòble pr'amor d'onorar-mos damb aquerò de dia. Mos pelejam en entrar er òste: "ei possible que non siga jo poderós entà arténher qu'escampe aguesta mossa? Perdone VM, qu'an dinat aqui uns amics, e aguesti vailets...", eca. Qui non se'n sap de nosati se pense qu'ei atau, e passe per convit.

E, donc, qué diderè dera manèra de minjar en cases des auti.? Sonque badar boca un, ja mo'n sabem dera sua casa, li tiem ua visita, e totemp ara ora de nhacar, quan mo'n sabem qu'ei ena taula. Li didem que mos hè a vier era sua simpatia, perque tau enteniment...eca. Se mos pregunten s'auem dinat, s'eri encara non an començat, didem que non; se mos conviden, non demoram ua dusau escadença, pr'amor qu'aguestes demores mos an costat grani dejunis. Se ja an començat, didem que òc; e, a maugrat que talhe plan ben eth audèth, eth pan o era carn qui que siguesse, pr'amor de hèr-mos a vier era escadença d'avaluar un mòs, didem:

- Ara permete-me VM, que vos voi servir de mèstre-sala, que solie, que Diu l'age en cèu (e nomentam un senhor defuntat, duc o comde), gaudir mès de veder-me talhonar que de minjar.

En díder aquerò, agarram eth guinhauet e talhucam petiti bocins, e a tot darrèr didem:

- Ò!, be ne flaire de ben! Plan que haria escarni ara codinèra se non lo tastèssa. Be se i hé ara codina!

E dident e hèn, se'n va en assagi era mitat dera sièta: eth nap per èster nap, era heda per èster heda, e tot per èster ço qu'ei. Quan mos manque aquerò, que ja auem era sopa de bèth convent premanida; non mo'la prenem en public, senon d'amagat, en tot hèr creir as fraires qu'ac hèm mès per devocion que per besonh.

Que mos cau veir a un de nosati en ua casa de jòc, damb quin suenh servís e esdègue es candèles, hè vier bacines, com bote es cartes e solemnize es causes deth que guanhe, tot per un trist reiau d'estrea.

Sabem per còr, per çò que tanh a vestir-mos, tota era roberia vielha. E tau qu'en auti lòcs i a ora senhalada entara oracion, que l'auem nosati entà adobar-mos. Que vos cau veir peth maitin era diuersitat de causes qu'apraiam; donques que, coma qu'auem d'enemic declarat ath solei, pr'amor que mos desnishe es pedaci, cosedures e liròts, mos metem, dubèrtes es cames, peth maitin, dauant eth sòn arrai, e ena ombra deth solèr campam es ombres que hèn es pelhòts e es filmes des entrecueishes. Que cau veir se com treiguem cotelades deth darrèr entà poblar çò deth dauant; e solem amiar era part deth darrèr tan pacifica, per manca de cotelades, que se demore en pures serpillhères. Que se'n sap solet era capa, e mos sauvam des dies de vent, e de pujar per escales clares o a shivau. Estudiam postures contra era lum, pr'amor que, en dia clar, caminam damb es cames plan sarrades, e hèm es reveréncies sonque damb es cauilhàs, pr'amor que se desseparam es jolhs, se veirà eth bendatge.

Non i a causa en tot eth nòste còs que non age estat ua auta causa e que non age istòria. *Verbi gratia*: pro ve VM, didec, aguesta robeta; donques prumèr siguec teles, arrèhilhes d'ua capa e besarrèhilhes d'ua capucha, qu'ei çò que siguec ara prumeria, e ara demore gèsser entà sòles de miches e d'autes causes. Es emboishi de teles, prumèr son liròtets, en auer estat tovalhòles, e abantes camises, hilhes de linçòs; e, dempús de tot, les tiem coma papèr, e en papèr escriuem, e dempús hèm d'eth betum entà resuscitar es sabates, que d'incurables les è vist jo revier damb aguesta sòrta de medicaments.

E, donc, qué diderè dera manèra que pera net mos hèm enlà des lutzes, pr'amor de qué non se veiguen es capes cuertes rosigades e es robetes sense peus; que non i a mès peu en eres qu'en un calhau, qu'ei Diu servit de balhar-les-mos ena barba e trèir-les-mos dera capa. Mès, per non despéner en barbèrs, sajam tostemp demorar que un aute de nosati age tanben tinhasa e alavetz mo'la treiguem er un der aute, cossent damb er Evangèli: "Ajudatz-vos tau que boni frairs".

Tiem compde de non vier es uns pes cases des auti, se mo'n sabem de qué quauqu'un tracte era madeisha gent que un aute. Que vos cau veir se com van es estomacs d'afogadi.

Èm obligadi a caminar a shivau un còp ath mès, encara que sigue en un ase, pes carrèrs publics; e obligadi a anar en coche un còp ar an, encara que sigue ena part deth darrèr. Mès, se bèth còp vam laguens eth coche, mos cau díder que tostemp ei en estriu, damb eth cap sancer dehòra, hèn cortesies pr'amor que mos veiguen toti, e parlant as amics e coneishudi, encara que guarden de cap a un aute costat.

Se mos pique eth còs dauant d'ues daunes, auem assopliment entà gratar-mos en public sense que se veigue; s'ei ena cueisha, condem que vedèrem un soldat traussat de tau part enquia tau part, e senhalam damb es mans aqueres parts que mos piquen, gratant-les en sòrta de mostrar-les. S'ei ena glèisa, e mos pique eth

pièch, mos hèm eth *sanctus*, encara que sigue ar *introibo*. Mos lheuam, e en tot apressar-mos en ua cantoada hènt veir que mos quilham entà veir quauquarren, mos gratam.

Qué diderè deth mentir? Jamès se trape vertat ena nòsta boca. Encaisham ducs e comdes enes convèrses, es uns coma amics, es auti coma deueires; e avertim qu'es taus senhors, o son defuntadi o s'estan plan luenh.

E çò qu'ei mès de notar ei que jamès mos encamardam senon de *pane lucrando*⁶⁹, qu'enebís era orde a daunes atrasentes per beròies que siguen; e, atau, tostemp èm en tot hestejar, damb ua tauernèra pera parva, damb ua ostalèra pera aubèrja, damb era qu'apraie cothèrs peth cothèr que se hè a vier er òme. E maugrat que minjant tan pòc e beuent tan mau, non se pòt complir damb tantes, a tot darrèr totes son contentes.

Eth que ve aguestes bòtes mies, com se pensarà que son de cavalier en ues comes a peu, sense caucetes ne ua auta causa? E qui vedesse aguest cothèr, per qué s'a de pensar que non è camisa? Pr'amor que tot aquerò li pòt mancar a un cavalièr, senhor licenciat, mès cothèr dubèrt e midonat, non. Prumèr, pr'amor qu'aquerò ei gran ornament dera persona e dempús d'auer-lo virat d'un costat en aute, ei de guanhapant, pr'amor que se sope er òme en midon damb eth hons en shugarda, lecant-lo damb adretia.

E fin finau, senhor licenciat, un cavalièr des nòsti li cau amiar mès fautes qu'ua prehada de nau mesi, e damb aquerò viu ena Cort; e tan lèu se ve en prosperitat e damb sòs coma en espitau. Mès, a tot darrèr, se viu, e eth que se sap manejar ei rei, per pòca causa qu'age.

Autant me'n sabí des estranhes manèras de víuer deth cavalièr, e autant m'i calè, que, esdegat damb eres e damb d'autes, me'n venguí a pè enquia Rozas, a on hérem jadhilha. Sopèc damb jo eth mentat cavalièr, que non amiaue un sò horadat e jo me tenguia obligat pes sòns avisi, pr'amor que damb eri daurí es uelhs entà fòrça causes, en tot inclinar-me entara vida embolhaira. Li didí es mèns desirs abantes de calar-mos en lhet; m'abracèc mil viatges, en tot díder que tostemp auie demorat qu'es sues rasons costarien impression en un òme de tan bon enteniment. S'aufric entà introdusir-me ena Cort, damb es auti confraires d'enganhes, e ena aubèrja en companhia de toti. Ac acceptè, sense declarar-li es escuts qu'amiaua, senon solet cent reiaus. Que damb eri n'auí pro, damb era bona òbra que l'auia hèt e hèja, tà obligar-lo entara mia amistat.

Li cromptè, der ostalèr, tres agulhes, s'apraièc, dormírem aquera net, maitièrem, e metérem es nòsti còssi en Madrid.

69 Entà guanhar eth pan

Libre Tresau: Capítol I: De çò que l'arribèc ena Cort dès que venguec enquia que trinquèc eth dia.

Entrèrem ena Cort tàs dètz deth maitin; anèrem a baishar, sivans çò acordat, ena casa des amics de senhor Toribio. Arribèc ena pòrta; truquèc, lo dauric ua vielheta plan praubaments vestida, ròstre coma crosca de nòde, gravada de picòta era cara, cargada d'espates e d'ans. Preguntèc pes amics, e responec, damb un sorriscle artificiós, qu'auien anat a riflar. Mos estèrem solets enquia que sonèren es dotze, en tot despèner eth temps en encoratjar-me eth entara vida barata, e jo en atier a tot.

Tàs dotze e mieja, entrèc pera pòrta un hantauma vestit damb ròba de dòu enquias pès, lèu coma Arias Gonzalo, qu'embafèc eth madeish Portugal de vestits de dòu. Se parlèren es dus de manèra frairau, que d'aquerò ne venguec eth balhar-me ua abraçada e auferir-se-me. Parlèrem ua estona, e treiguec un gant damb dètz-e-sèt reiaus e ua carta, que damb era, en tot díder qu'ère licéncia de demanar entà un praube, les auie arremassat. Uedèc eth gant e ne treiguec un aute, e les doblèc ara manèra de mètge. Jo li preguntè se per qué non se les botae, e didec per èster ambdús d'ua man, qu'ère era estratagèma entà tier gants.

Damb tot aquerò, me n'encuedè que non se treiguiè era capa, e preguntè, per èster nau, pr'amor de saber-me'n dera causa d'èster tostemp estropat damb era capa, e ad aquerò responec:

- Hilh, qu'è ena esquia ua gatonèra, acompanhada d'un pedaç de tela de lan e ua plapa d'òli; qu'en mèn hardèu, quinsevolha que sigue era direccion que caminetz, jamès gesseratz dera Mancha, que semble que hèsqui diligéncias entàs ihons o que m'amorassi damb quauqui candelhs⁷⁰. Aguest tròç de capa qu'ac dissimule tot.

Se treiguec era capa, e vedí que dejós dera sotana amiaue ua grana bonha. Jo me pensè qu'èren es cauces, pr'amor que s'í retirauen, quan eth, en entrar a espiugar-se, se rebussèc e vedí qu'èren dus bocins de carton qu'amiaue estacadi ena cintura e encaishadi enes cueishes, de sòrta que hègen aparença dejós eth dòu; pr'amor qu'eth tau non amiaue camisa ne teles, qu'a penes auie entà espiugar sivans venguie de nud.

Entrèc en espiugador e tornèc damb ua tauleta coma es que se placen enes sacristies, que didie: "Espulgador ocupat", pr'amor de qué non entrèsse quauquarrés. Balhè gràcies a Diu, en veir se guaire les balhèc as òmes entà hèr-les escarrabilhadi, donques que les auie trèt es riqueses.

- Jo, didec eth mèn amic, vengui de camin damb mau de cauces, e, donc, me calerà recuelher-me e adobar-me.

Preguntèc se i auie quauqui retalhs, pr'amor qu'era vielha arremassaue liròts dus còps ara setmana pes carrèrs, coma es qu'ac hèn arremassant papèrs, entà apilerar

70 Ditz aquerò pr'amor qu'es ihons beuen er òli e eth va tacat d'òli (per aquerò jamès ges dera Mancha, pes taques qu'amic)

gipons incurables, robetes tisiques e damb mau de costat des cavalièrrs. Didec que non, e que per manca de pelhòts s'estaue, hège quinze dies en lhet, de mau de caucetes, senhor Lorenzo Iñiguez de Pedroso.

Qu'èrem en aquerò, quan venguec un damb es sues bòtes de camin e eth sòn vestit escur, damb un chapèu, recuelhudes es pèlhes pes dus costats. Se'n sabec dera mi venguda pes auti e me parlèc plan corauments. Se treiguesc era capa, e amiaue (garde VM, qui s'ac aurie pensat!) era robeta de tela escura peth dauant, e era deth darrèr de tela blanca, damb es hons sudadi. Non podí tier-me d'arrir e eth, dissimuladaments, didec:

- Tietz-vos as armes e non vo n'arriratz. Jo apostaria que non sabetz se per qué amii aguest chapèu damb era ala cuelhuda entà naut.

Jo didí que per galantaria, e per balhar lòc ara vista.

- Mèsalèu entà impedir-la, didec; sabetz-vo'n qu'ei pr'amor que non tie cinta d'ornament, e qu'atau non se ve.

E en tot díder aquerò, treiguesc mès de vint cartes e autrestanti reiaus, dident que non auie podut balhar aqueres cartes. Amiaue cada ua un reiau de pòrt, e èren hètes per eth madeish. Metie era signatura de qui li semblèsse, escriuie naues que s'inventaue, entàs persones mès aunorades, e les ac balhaue en aqueth vestit, crubant es pòrts. E aquerò ac hège cada mes, causa que m'espauric de veir aguesta nauetat dera vida.

Entrèren dempús uns auti dus, er un damb ua robeta de tela, longa enquia mieges cauces, e era capa deth madeish, quilhant eth cothèr pr'amor que non se vedesse era tela basta, qu'ère trincada. Es cauces èren de tela fina, mès non i auie mès de çò que se vedie, e çò d'aute de robeta vermelha. Aguest venguie cridant damb er aute, qu'amiaue ua tela estropada sus eth còth e era esquia per non auer cothèr, e uns salèrs per non auer capa, e ua cajada damb ua cama estropada en liròts e pelhòts, pr'amor que non auie qu'ua cauça. Se hège soldat, e n'auie estat enes campaments e enquia ena mar. Condaue estranhs servicis, e a truca de soldat entraue en quinsevolh lòc. Didie eth dera robeta:

- Que me deuetz era mitat, o aumens ua gran partida, e se non me la balhatz, juri a Diu....!
- Non jurètz a Diu, didec er aute, qu'en arribar en casa non sò coish e vos foterè damb aguesta cajada mil còps.

Se hè non hè, damb es pegaries acostumades, s'escometèren er un ar aute e, en tot agarrar-se, gesser en damb bocins de vestits enes mans ara prumèra tirassada, e non calec guaire. Les amièrem en soquèr e les preguntèrem era causa dera sua peleja. Didec eth soldat:

- Burles a jo? Non vo'n haratz a vier ne miei! Sàpien VMs qu'en tot demorar-me aué en Sant Salvador, venguec un mainatge entad aguest praubet e li didec que s'èra jo eth portabandères Joan de Lorenzana, e didec que òc, pr'amor que se n'encuedèc qu'amiaua sabi pas qué enes mans. Me lo hec a vier, e didec, en tot

nomentar-me portabandèras: "Guarde VM se qué vò aguest mainatge." Jo que de seguit comprení era tricha, acceptè. Recebí er encargue e, damb eth, dotze mocadors, e li responí a sa mair, que les enviaue a bèth òme d'aguest nòm. Ara que me'n demane era mitat. Jo ne peth mau de morir ac harè. Toti que les an d'esbocinar es mèns nassi.

Se jutgèc era causa a favor sòn. Sonque se li contradidec çò de mocar-se damb eri, en tot manar-li que les autregèsse ara vielha, pr'amor d'onorar ara comunautat hèn damb eri uns cothèrs e uns acabadi de manges que representèssen e hessen veir qu'èren camises; donques qu'eth mocar-se ère enebit ena orde, se non siguesse en aire, o de sageta a còp de dit cap ath cèu.

Qu'ère de veir, arribada era net, se com mos ajacèrem en dus lhets, tan sarradi que semblàuem uns utísi en emboish. Se passèc eth sopar en blanc. Era majoritat ne se despolhèren, que, damb ajaçar-se tau que caminauen de dia, ja compliren damb eth precèpte de dormir nudi.

Libre Tresau: Capítol II: Qu'en eth seguís era matèria començada e conde quauqui estranhs eveniments.

Trinquèc eth dia, e mos botèrem toti ath trabalh. Ja èra jo tan content damb eri coma se toti siguésssem frairs (qu'aguest assopliment e doçor se trape tostemp enes causes dolentes). Qu'ère de veir se com un se botaue era camisa dotze còps, dividida en dotze liròts, tan que didie ua oracion en cadun, coma un prèire que se vestís. A bèth un se li perdie ua cama enes carrerons des cauces e l'atrapaue pistant a on mens convenguie. Bèth aute demanaue ajuda entà botar-se eth gipon, e en mieja ora se podie manejar damb eth.

Acabat aquerò, que non siguec pòc de veir, toti cuelheren agulha e hiu pr'amor de hèr quate punts en un esquinç o aute. Qui, entà pedaçar-se jos eth braç, tirassant-lo, se hège ua L. Qui, calat de jolhs, pedaçant un cinc de nombre, secorrie es caucetes. Un aute, entà plegar era entrecueisha, en tot botar eth cap en era, se hège un camishèth. Non pintèc tant estranhes postures Bosco coma jo vedí, pr'amor qu'eri cosien e era vielha les hège a vier es materiaus, liròts e parracs de diuèrsi colors, que s'auie hèt a seguir eth soldat.

S'acabèc era ora deth remèdi (qu'atau la cridauen eri) e s'anauen campant es uns as auti entà veir çò que podie demorar mau parat. Decidiren gèsser dehòra, e jo didí qu'abantes tracèssen eth mèn vestit, pr'amor que me volia despèner cent reiaus en un, e trèir-me era sotana.

- Aquerò non, dideren eri; es sòs que se balhen tath depaus, e vestim-lo de çò qu'auen ena resèrva. Dempús, senhalem-li era sua diocèsi en pòble, a on solet eth cèrque e rafine.

Que me semblèc ben; depausè es sòs e, en un instant, dera sotaneta me heren robeta de dòu de tela, e escuerçant era capeta, se demorèc ben. Çò que sobrèc de tela lo botèren en un chapèu vielh retintat; li placèren de mocador de còth uns cotons de tintèr plan ben plaçadi. Me treigueren eth cothèr e era capeta e ath sòn lòc i meteren ues cauces escometudes damb cotelades, sonque peth dauant, que des costats e deth darrèr èren ues camoces. Es mieges caucetes de seda encara non èren caucetes, pr'amor que non arthenien que quate dits dejós es jolhs; e aguesti quate dits curbie ua bòta justa sus era cauceta vermelha que jo amiaua. Eth cothèr ère tot dubèrt, de tant esbocinat; me lo botèren e dideren:

- Eth cothèr ère rosigat peth darrèr e pes costats. VM, se quauqu'un vos campe, vos calerà virar-vos damb eth, tau qu'era flor de tornasòl damb eth solei; se siguessen dus e campèssen pes dus costats vos vatz retirant; e entàs deth darrèr, amiatz tostemp eth chapèu queigut sus eth cogòt, de sòrta qu'era ala capèrre eth còth e desnishe solet eth front, e se bèth un preguntèsse se per qué vatz atau li responetz que pr'amor que podetz vier damb era tèsta plan nauta pertot.

Me balhèren ua caisha damb hiu nere e blanc, seda, cordilh, agulha e didau, tela, vestidures e d'auti retalhets, e un guinhauet. Me meteren un esperon ena cinta, esca e peirard en ua bossa de cuer, dident:

- Damb aguesta caisha podetz anar pertot, sense besonh d'auer amics ne deveires; en aguesta s'embarre tot eth nòste remèdi. Cuelhetz-la e sauvatz-la.

Me senhalèren coma casèrna entà hèr-me a vie era vida, era de Sant Loís; e atau, comencè era mia jornada, en tot gèsser de casa damb es auti, mès per èster nau me balhèren entà començar era engusa, coma pairin, eth madeish que me hec a vier e me convertic.

Gessèrem de casa damb pas brac seguit, es rosaris ena man; cuelhérem eth camin peth mèn barri senhalat. A toti que hègem cortesies; as òmes mos treigüem eth chapèu, en tot desirar hèr madeish damb es sues capes; as hemnes les hègem reveréncias, que se vanten, damb eres e damb es paternitats, fòrça⁷¹. A un li didie eth mèn brave preceptor: "Deman me hèn a vier es sòs"; a un aute: "Demore VM un dia, pr'amor qu'eth banc me tie en paraules". Bèth un li demanaue era capa, bèth aute lo pressaue peth cinturón; e damb açò me'n sabí qu'ère tant amic des sòns amics, que non auie arren de sòn. Caminàuem ath biscòrn d'un trepader en aute pr'amor de non tumar damb cases de creditors. Ja li demanaue, bèth un, eth loguèr dera casa, bèth aute eth dera espada e un aute eth des linçòs e camises, de sòrta que vedí qu'ère cavalièr de loguèr, coma ua mula.

Se passèc, donc, que vedec de luenh a un òme que non lo deishau de uelh, sivans didec, per un deute, mès que non auie sòs. E entà que non l'arreconeishesse deishèc anar darrèr es aurelhes eth peu, qu'amiaue recuelhut, e se demorèc damb cabeladura, entre ermita e cavalièr lanut; se fotèc un pedaç en un uelh e gessec de parlar en italian damb jo. Tot aquerò podec hèr tant qu'er aute venguie, qu'encara non l'auie vist, per èster ocupat damb pegaries damb ua vielha. Digui de vertat que vedí ar òme hèr torns, coma un gosset que vò ajaçar-se; se hège mès crotzes qu'un medecinaire, e se n'anèc dident:

- Jesús, me pensè qu'ère eth. Qui non a bueus...eca.⁷²

Jo me moria d'arrir de veir era figura deth mèn amic. Entrèc en un portau entà recuelher-se era cabeladura e eth pedaç, e didec:

- Aquerò que son es arrencaments de remir deutes. Aprenetz, frair, donques que veiratz mil causes d'aguestes en pòble.

Passèrem entà dauant e en ua cantoada, per èster peth maitin, cuelhérem dus talhs d'aguissat e aguardent d'ua fanaudèla, que mo'lo balhèc a gratis, dempús de balhar-li era planvenguda ath mèn dondaire. E me didec:

- Damb aquerò que ja non mos cau preocupar deth dinar, aué; e, aumens, aquerò que ja non mos pòt mancar.

M'aclapè jo en veir qu'encara auíem en dobte eth dinar, e repliquè, ablasigat, de part

71 Joc de paraules: reveréncia e paternitat que hèn referéncia ath tracte damb religiosi (reveréncias) qu'acaben en paternitat (tanben un tèrme restacat a religiosi)

72 Hè referéncia a un arrepervèri.

deth mèn estomac. Ad aquerò responec:

- Qu'as pòca fe ena religion e ena orde des canins. Que non manque eth Senhor as corbassi ne as agaces ne autanplan as escriveires, e mancarie as esperrecadi? Qu'as pòc estomac.
- Ei vertat, didí, mès cranhi fòrça auer pòc o arren en eth.

Qu'èrem en aquerò, e sonèc un relòtge es dotze; e coma que jo èra nau en ahèr, non les hec gràcia as mies tripes er aguissat, e auia hame tau que se non auessa minjat. Renauida, donc, era memòria pera ora, me virè entath companh e didí:

- Frair, aquerò dera hame qu'ei un dur noviciat; qu'ère hèt er òme tà minjar mès qu'ua sidola, e m'an metut a dejunis. Se vos non lo sentetz, qu'ac compreni, donques que, elevat damb hame de mainatge, coma er aute rei damb podom, vos sostietz ja en era. Que non veigui que vos esdeguètz entà masculhar, e atau, donc, jo que me tierè a hèr çò que poga.
- Còs de Diu, repliquec, damb vos! Sonen ara es dotze, e ja auetz tanta prèssa? Qu'auetz fòrça puntaus es talents e era sua execucion, e les cau amiar damb paciència quauques pagues endarrierades. Non, que minjar tot eth dia ac hèn es animaus! Non ei escrit que jamès un cavalièr age auut diarrèes; pr'amor qu'abantes, de tan mau aprovedidi, non mos aprovedim. Ja vos è dit que Diu jamès manque ad arrés. E s'auetz tanta prèssa, jo me'n vau entara sopa de Sant Jeronimo, a on s'i estan aqueri fraires grassi e ben alimentadi, e aqui u aumplire eth peirèr. Se me voletz seguir, vietz, e se non, cadun ara sua.
- Adishatz, didí jo, que non son tan cuertes es mies fautes, que s'agen de suplir damb es dèishes des auti. Cada un peth sòn carrèr.

Eth mèm amic venguie caushigant fòrt, e guardant-se es pès; treigued ues mores de pan qu'amiaue tostemp, entara escadença, en ua caisheta, e se les escampilhèc pera barba e peth vestit, de sòrta que semblaue qu'auie minjat. Jo ja venguia estossegant e limpiant-me es dents, per dissimular eth mèn flaquitge, netejant-me era mostacha, acorbaishat e damb era capa sus eth muscle quèr jogant damb eth rosari trincat, que n'ère pr'amor que non auie que dètz compdes. Toti es que me vedien se pensauen qu'auia dinat, e se siguesse de pedolhs qu'ac aurien endonviat.

Anaua jo fidat enes mèns escuts, a maugrat qu'auia racacòr per èster contra era orde minjar ath sòn cargue eth que viu minjant a gratis en mon. Jo qu'èra decidit a trincar eth dejuni, e arribè damb aquerò ena cantoadà deth carrèr de Sant Lois, a on s'estaue un confiturièr. Campaue un pastís de ueit meravedís, e damb aquera flaira deth horn que tumèc damb eth mèn nas, de pic, me demorè, tau qu'èra, coma eth gosset lebrèr damb era flaira dera caça, botadi es uelhs en eth. Lo guardè damb tanta afogadura, que se sequèc eth pastís coma un que l'auessen tirat mau de uelh. Aqui u que cau veir es traces que jo hèja pr'amor de panar-lo; me decidí un aute còp a pagar-lo.

En tot aquerò sonèc era ua. M'aclapè de sòrta que decidí assadorar-me en ua tauèrna des qu'èren per aqui u. Jo que ja me filaua de cap a ua, que Diu ac volec, me tumi damb un licenciat Flechilla, amic mèn, que veguie estornejant es pèlhes carrèr

enjós, damb mès hanga qu'era cara d'un cornièr, e tanta hanga en vestit, que semblaue carreton damb sotana, pofre graduat o mercadèr que cargaue entà Italia. S'apressèc entà jo en veder-me, que, sivans m'estaua, siguec de mau hèr arreconeisher-me. Jo l'abracè; me preguntèc se com anaua; li didí dempús:

- A!, senhor licenciad, guaires causes me cau condar-vos! Sonque me hè dò que pr'amor que me cau partir aguesta net non ac poirè hèr.
- Tanben me hè dò a jo, repliquèc, e se non siguesse per èster ja tard e que vau damb prèssa entà dinar, me posaria un shinhau mès, mès que me demore era mia fraia maridada e eth sòn marit.
- Qu'ei que s'està aciu era mia senhora Anna? Encara qu'ac aja de deishar tot, tè, que voi hèr çò que me cau per obligacion.

Duarí es uelhs en enténer que non auie dinat. Venguí damb eth e li comencè a condar qu'ua hemneta qu'eth auie estimat fòrça en Alcalà, me'n sabia jo d'a on ère, e que li podia balhar entrada jo ena sua casa. Que se l'aganchèc de seguit ena amna eth convit, que siguec d'engenh tractar de causes que l'agradauen. Parlant de tot aquerò arribèrem ena sua casa. Entrèrem; jo m'aufrí fòrça ath sòn cunhat e fraia, e eri, en tot pensar-se que jo venguia convidat per çò d'arribar ad aquera ora, comencèren a díder que s'auessen sabut qu'aurien un tan bon òste aurien premanit quauquarren. Jo profitè era escadença e me convidè, en tot díder que jo èra de casa e un vielh amic que li shordarie que lo tractèssen damb compliments.

Se seigueren e me seiguí; e entà qu'er aute ac amièsse mielhor, donques que ne m'auie convidat ne l'auie passat peth cap, de quan en quan gessia jo damb era gojateta, dident que m'auie preguntat per eth e que l'auie ena sua amna e d'autes mentides d'aguesta sòrta; e damb aquerò amiaue mielhor eth veder-me avalar, pr'amor que tant estralh coma jo hi en elan, non l'aurie hèt ua bala ena d'ua vèsta de pèth. Arribèc era ola, e me la mingè en dues nhacades lèu tota, sense malícia, mès damb prèssa tan fèra, que semblaue qu'enquia e tot entre es dents non l'auia ben segura. Diu ei testimòni, que non se minge un còs eth modelhon dera Antiga de Valladolid, que lo des.hè en vint-e-quate ores⁷³, mès ràpid que jo m'avalè eth presupòst ordinari; donques que siguec tant ara prèssa coma un extraordinari de corrèus.⁷⁴ Eri pro que se'n deuïen encuedar des fères gorjades deth bolhon e dera manèra d'escuralhar era escudilha, dera persecucion des uassi e der esbauçament dera carn. E se cau díder era vertat, entre burla e jòc, empeirè era pòcha interiora de crostons.

Se lheuèc era taula; mos hérem enlà eth licenciad e jo pr'amor de parlar dera visita ara casa dera dita. Jo que l'ac facilitè fòrça. E en tot parlar damb eth en ua hièstra, hi veïr que me cridauen deth carrèr, e didí:

- A jo, senhor? Que ja baishi.

Li demanè licéncia, en tot dider-li que tornaua lèu. S'estèc en tot demorar-me enquia aué, pr'amor que despareishí per çò deth pan minjat e era companhia des.hèta.

73 Se credie qu'era tèrra deth cementèr de Nòsta Senhora dera Antiga se l'auien hèt a vier es Crotzadi, e consumie rapidaments es cadavres que se botauen aqui.

74 Jòc de paraules entre era despena diadèra dera casa e era despena deth corrèu que vie totes es setmanes

Me trapèc fòrça mès còps, e me desencusè damb eth, condant-li mil messorgues que non hèn ath cas.

Venguí pes carrèrs de Diu, arribè ena pòrta de Guadalajara, e me seiguí en un banc qu'an enes sues pòrtes es mercadèrs. Volec Diu que venguessen ena botiga dues des que demanen prestat pera cara, caperades de miei uelh, damb era sua vielha e paget. Preguntèren s'auie bèth velot (*terciopelo*) de labor extraordinari. Jo comencè dempús, entà ahiscar era convèrsa, a jogar damb eth mot, de *terci e pelado e pelo e apelo e pospelo*, e non deishè un uas san entara rason. Sentí que les auie balhat era mia libertat quauqua assegurança sus quauquarren dera botiga, e jo, coma que non auia arren a pèrder, les aufrí çò que volessen. Regategèren, en tot díder que non cuelhien de qui non se'n sabien. Jo me profitè dera escadença, en tot díder qu'auie estat ua gausardaria aufrir-les arren, mès que me hessen eth favor d'acceptar ues teles que m'auien enviat de Milan, que pera net les ac harie a vier un page, que les didí qu'ère mèn, per èster dauant demorant ath sòn patron, qu'ère en ua auta botiga, que per aquerò ère descapuchat. E pr'amor de qué me tenguessen coma òme important e coneishut, non hèja que trèir-me eth chapèu a toti es jutges audidors e cavalièrs que passauen, e sense conéisher ad arrés les hèja cortesies coma se les tractèssa familharaments. Eres s'eissorbèren damb aquerò e damb es cent escuts en aur que treiguí, des que m'auia hèt a vier, hèn veir qu'anaua a balhar aumòina a un praube que me la demanec.

Dideren d'anar-se'n, pr'amor que ja ère tard, e atau me demanèren licéncia, en tot avertir-me damb secret qu'auie de vier eth page. Jo les demanè per favor e coma en gràcia un rosari estropat en aur qu'amiaue era mès beròia d'eres, damb era desencusa de qué l'auia de tornar a veir ath londeman sense manca. Regategèren de balhar-lo-me; jo les aufría en gatge es cent escuts, e me dideren era sua casa; e damb er in de panotejar-me en mès, se fidèren de jo e me preguntèren era mia aubèrja, en tot díder que non podie entrar page ena sua a quinsevolh ora, per èster gent importanta.

Jo les amiè peth carrèr Major, e en entrar en eth des Carretas, alistè era casa que me semblèc mès grana e miellhor. Auie un coche sense shivaus ena pòrta. Les didí qu'ère aquera e qu'aquiu s'estaue casa e coche e patron entà servir-les. Me nomentè Alvaro de Cordoba e entrè pera pòrta dauant des sòns uelhs. E me'n brembi que quan gessérem dera botiga, cridè a un des pages damb grana autoritat, damb era man. Hi veir que li didia que se demorèssen toti e que me demorèssen aqui (qu'atau didí jo qu'ac auia dit); e era vertat ei que li demanè s'ère vailet deth comendador, eth mèn oncle. Didec que non; e damb aquerò, m'acomodè es vailets des auti coma un bon cavalièr.

Venguec era net e tornèrem en casa toti. Entrè e trapè ath soldat des liròts damb ua candèla de cera que li balhèren entà acompanhar a un defunt e se l'auie het a vier. Se cridaue aguest, Magazo, naturau de Olias; qu'auie estat capitán en ua comèdia e combatut damb morisqui en ua dança. As de Flandes les didie qu'auie estat ena China; e as de China, en Flandes. Sajaue formar un armada e jamès sabec trèir-se es piudes en era. Nomenaue castèths e a penes les auie vist enes monedes de ueitaus.

Hestejaue fôrça era memòria de senhor Juan de Austria, e l'entení jo díder fôrça còps de Luis Quijada qu'auie estat aunor des sòns amics. Nomenaue turcs, galions e capitans, toti es qu'auie liejut en ues cançons qu'anauen d'aquerò; e coma que non sabie arren de mar, donques que non auie de navau que çò de minjar naps, didec, condant era batalha qu'auie vençut senhor Juan en Lepanto, qu'acqueth Lepanto siguec un morisc plan valent, donques que non sabie eth praubet qu'ère nòm deth mar. Que passàuem damb eth fôrça bones estones.

Entrèc dempús eth mèn companh, des.hèti es nassi e damb tot eth cap estropat, plen de sang e plan lord. Li demanèrem se qué l'auie arribat, e didec qu'auie anat ena sopa de Sant Jeronimo e que demanèc dobla racion, en tot díder qu'ère entà ues persones aunorades e praubes. Les ac treigueren de d'auti aumonaires entà autrejar-les-ac, e eri, embestiadi, lo seguiren, e vederen que, en un cornèr darrèr dera pòrta, s'estaue shirlant damb grana afogadura. E, sus s'estaue ben hèt d'enganhar entà avalar e panar a d'auti entà un madeish, se lheuèren votzes e damb eres paishons, e darrèr des paishons bonhes e còps ena sua prauba tèsta. L'escometèren damb gèrres, es herides deth nas les ac costèc un, damb ua escudilha de pau, que l'ac balhèc entà que la flairèsse damb mès pressa qu'era qu'ère de besonh. Li treigueren era espada, gessec, damb es crits, eth portier e encara non artenhie a botar-les en patz. Plan, donc, se vedec en tant de perilh eth praube frair, que didie: "Ja tornarè çò que m'è minjat"!, e encara non ère pro, que ja non didien senon que demanaue entà d'auti e non se se vantaue de sopen⁷⁵. "Guardatz ath tot liròts, coma pipa de mainatges, mès trist qu'ua pastissaria en Quareme, damb mès horats qu'ua flaüta e mès pedaci qu'un shivau plapat e mès plapes qu'un jaspe e mès punts qu'un libre de musica (didie un estudiantot d'aguesti que mingen de caritat); que i a quauqu'un ena sopa deth benedit sant que pòt èster avesque o quinsevolhe auta dignitat e s'avergonhe un senhor Peluche per minjar-i! Que sò graduat de bachelier en arts per Sigüenza!". Se metec eth portier entremiei, en veir qu'un vielhet qu'ère aqui didie que, encara qu'acodie ara sopa, ère descendent des gòts e que'auie parents.

Aciu lo deishèc, pr'amor qu'eth companh ère ja dehòra desempesant es uassi.

75 Persona que minge era sopa des convents

Libre Tresau: Capítol III; qu'en eth seguís era madeisha matèria, enquia trapar-se toti ena preson

Entrèc Merlo Diaz, damb era cinta hèta un rambalh de veires de hanga e de cristau, que, demanant bèuer enes torns des monges, auie cuelhut pòc temor de Diu. Mès lo superèc senhor Lorenzo de Pedroso, qu'entrèc damb ua capa fòrça bona, qu'auie escambiat en ua taula de jòcs pera sua, que non li caperarie un peu ath que se la hec a vier, per èster desbardada. Solie aguest trèir-se era capa, hènt veir que volie jogar, e meter-la damb es autes, e dempús, coma que non hège partida tornaue a cuélher era sua capa e cuelhie era que li semblaue mielhor e se n'anaue. Ac solie hèr enes jòcs d'anèl e de bòls.

Mès aquerò non siguec arren en veir entrar a senhor Cosme, entornejat de gojats damb taques d'òli, càncer e lepra, nafradi e manpòts, que s'auie hèt medecinaire damb ues senhades e oracions qu'auie aprenut d'ua vielha. Que guanhaue aguest per toti, pr'amor que s'eth que venguie a guarir-se non amiaue bonha dejós era capa, non sonaue sòs enes pòches interiores, o non piulauen quauqui capons, non auie arren a hèr. Qu'auie assolat miei règne. Hège creir çò que volie, donques que non a neishut mielhor artiste en art de mentir; autant, qu'enquia e tot per edart non didie era vertat. Parlaue deth Mainatge Jesús, entraue enes cases damb eth *Deo gracias*, didie çò de "Er Esperit Sant sigue damb toti vosati"... Amiaue tot er auiatge der ipocrita: un rosari damb uns compdes frisons; ara suspresa, hège que se le vedesse per dejós dera capa un tròç de cilici esposcat de sang deth nas; hège creir, gratant-se, qu'es pedolhs èren cilicis e qu'era hame canina èren dejunis voluntaris. Condaue temptacions; en tot nomenar ath diable didie: "Diu mos liure e mos sauve"; punaue eth solèr en entrar ena glèisa; se cridaue ada eth madeish indigne; non lheuaue es uelhs as hemnes, mès es pèlhes òc. Damb aquestes causes, amiaue ath pòble de tau sòrta, que s'encomanauen ada eth, e ère coma encomanar-se ath diable. Pr'amor qu'eth ère jogaire e çò d'aute (*cèrtans* les criden, e per fausnòm *trichaires*). Juraue en nòm de Diu, bèth còp en vaganaut e bèth aute en uet. Pr'amor que per çò que hè as hemnes, auie sies hilhs e prenhades dues ermites. Ara fin, des manaments de Diu, es que non trincaue, les estarnaue.

Venguec Polanco hènt gran rambalh, e demanèc era sua saca ròia, crotz grana, barba longa postissa e campaneta. Anaue, de nets, d'aguesta sòrta, dident: "Brembatz-vo'n dera mòrt e hètz ben as animes..." Damb aquerò arremassaue fòrça aumoines e entraue enes cases que vedie dubèrtes; se non i auie trebucs ne tetimònis, panaue çò qu'auie; se lo trapauen tocaue era campaneta e didie damb era sua votz qu'eth hege veir plan penitenta: "Brembatz-vo'n, frairs..." eca.

Totes aquestes adreties de panar e manères extraordinàries coneishí, pendent un mes, en eri. Tornem ara ad açò de qué les mostrè eth rosari e les condè eth conde. Hestegèren fòrça era adretia, e lo recebec era vielha peth sòn compde e rason pr'amor

de vener-lo. Qu'era anaue pes cases en tot díder qu'ère d'ua puncela prauba e que se des.heiguie d'eth entà poder minjar. E ja auie entà cada causa era sua enganha e era sua tricha. Ploraue era vielha a cada pas, clauilhaue es mans e alendaue d'amarum; cridaue a toti hilhs. Amiaue ath dessus d'ua plan bona camisa, gipon, ròba, pèlha e capa, ua saca de pèlhes trincades, d'un amic ermita que s'estaue enes pales d'Alcalà. Aquesta governaue eth tropèl, conselhaue e amagaue.

Volec, donc, eth diable, que jamès ei ociós en causes tanhentes as sòns sirvents, qu'en tot vier a véner sabi pas quina sòrta de ròba e d'outes causilhòtes en ua casa, arreconeishec un, sabi pas quina propietat sua. Hec a vier ar ussièr, e agarrèren ara vielha, que se cridaue era mair Lambruscas⁷⁶. Cohessèc ara seguida tot eth cas e didec se com viuíem toti e qu'èrem cavalièrs de rapina. La deishèc er ussièr ena preson, e venguec en casa, e trapèc en era a toti es mènns companhs e a jo entre eri. Amiaue mieja dotzea d'agents, borrèus d'a pè, e se hec a vier tot eth collègi panaire ena preson, a on se vedec en gran perilh era cavalaria.

76 Coma d'auti nòms deth Buscon, ei burlesc; lambrusca ei un arradim agre.

Libre Tresau: Capítol IV; Qu'en eth se tracte des eveniments dera preson, enquia vier era vielha foetada, es companhs ena vergonha e eth ara demora.

Mos botèren, sonque entrar, a cadun, dus parelhs d'orsets e mos calèren en un croton. Jo, que ja me vedia aqui, me profitè des sòs qu'amiaua e, en tot trèir un doblon, li didí ath carcerèr:

- Senhor, escotatz en secret.

E entà qu'ac hesse, li balhè er escut coma subornacion. Tan lèu les vedec, me hec enlà.

- Supliqui a VM, li didí, qu'age pietat d'un òme de ben.

Li cerquè es mans, e, coma es sues paumes èren hètes a amiar semblables datils, barrèc es mans damb es mentats vint-e-sies, dident:

- Jo me'n saberè dera malautia e, se non ei urgent, baisharatz ath param⁷⁷.

Jo coneishí era simulacion, e li responí umil. Me deishèc dehòra, e as companhs les despengèren entà baish.

Que non voi condar er arrir tan gran que, ena preson e pes carrèrs, auie damb nosati; pr'amor que, coma mos amiauven estacadi e a empossades, es uns sense capes e es auti arrossegant-les, se vedien uns còssi adobadi de colors, e es auti rosadi de vin nere e blanc. A un, pr'amor d'agarrar-lo per ua part segura, per èster tan maumetut, er agent l'agarraue dera madeisha carn, e ne aqui i trapaue arren entà agarrar, sivans l'auie de rosigada era hame. D'auti anauen deishant as agents enes sues mans es bocins de ròba e teles; en trèir era còrda que venguien estacadi, gessien apegadi es pelhòts.

Ara fin, jo venguí, ena net, a hèr jadhilha ena sala des linhatges. Me balhèren eth mèn lhetet. Qu'ère de veir se com quauqui uns dormien engainadi, sense trèir-se arren; d'auti se despolhauen d'un còp, coma serpents, tot çò qu'amiauven ath dessús; bèri uns jogauen. E, a tot darrèr, embarradi, s'amortèc era lum. Mo'n desbrenbèrem de toti es orsets. Que calie veir as que non auien lhet vier e agarrar des pès ar ajaçat e trèir-lo arrossegant entath miei dera sala e calar-se en lhet, e aqueth tier a un aute entà acomodar-se.

Eth servici qu'ère en mèn cabeç; me vedí obligat, pressat pes mènns nasi, a dider-les que cambièssen entà un aute costat era bacina. E les shautèsse o non, coma se m'auessen cuelhut era mida ena bacina, auèrem paraules. Tenguí eth mestier d'auançat, qu'ei mielhòr èster-ne, a viatges, d'ua cogotada que d'un règne, e li botè a un mieja cinta ena cara. Eth, en lheuar-se lèu lèu, la vessèc, e eth tapatge desvelhèc ara concurrència. Que mos usclàuem a còps de cinta ena escurina, e ère tanta era mala aulor, que les calèc lheuar-se a toti.

77 A on i auie es utisi de castig, de husta, damb horats entà tier eth còth o es cames des presoèrs.

Se lheuèc un gran rambalh. Er alcaide, en sospechar que se l'escapauen quauqui vassals, pugèc ath mès córrer, armat, damb tota era sua quadrilha; dauric era pòrta, entrèc era lum e s'informèc deth cas. Toti me condemnèren; jo me desencusè dident qu'en tota era net non auia clucat un uelh. Eth carcerèr, en tot semblar-li que pr'amor de non deishar-me cabussar ath hons⁷⁸ li balharia un aute doblon, m'agarrèc peth cas e me manèc baishar aqui. Jo decidí deishar-me amiar, abantes que tornar a pecigar era saca mès de çò que ja n'ère. Siguí amiat entà baish; me receberen damb rambalh e alegria es amics.

Aquera net dormí un shinhau desabrigat. Trinquèc eth dia e gessérem deth croton. Mos vedérem es cares, e çò de prumèr que mos siguec amuishat siguec hèr era neteja, coma s'en ua net ac auessa jo enlordit tot, jos era pena de burla pesada fina. Jo balhè dempús sies reiaus; es mènns companhs non auien arren entà balhar, e atau, se demorèren remetudi entara net.

I auie en croton un mosso guèrch, naut, damb mostacha, prim de cara, cargat d'esquia e foetades en era. Amiaue mès hèr que Vizcaya, dus parelhs d'orsets e ua cadia de portada. Lo cridauen eth Jayan⁷⁹. Didie qu'ère empresoat per causes d'aire, e atau, me pensaua jo s'ère de quauqua pompa, graile o ventalh, e li didia s'ère per quauquarren d'aquerò. Responie que non. Qu'èren causes deth darrèr. Jo me pensè que volie díder pecats vielhs, e desnishè que per badacuol. Quan er alcaide lo pelejaue per quauqua coquinaria, lo cridaue encargat de borrèu e depositari generau de colpes. D'auti viatges lo menaçaue dident:

- Per qué te risques, praubet, damb eth que t'a de hèr hum? Diu ei Diu, que t'aucisque peth camin.

Qu'auie cohessat aguest, e ère tan maudit, qu'amiàuem toti es darrèrs damb colars de ponches, tau qu'es mastins, e non i auie qui gausèsse hèr pets, per pòur de brembar-li a on ère eth cu.

Aguest hège amiatat damb un aute que cridauen eth Trepado. Didie qu'ère empresoat per liberalitats; e, comprenut, ère de cuélher damb es mans çò que trapaue. Aguest auie estat mès foetejat qu'un shivau: noi auie borrèu que non auesse assajat era man en eth. Amiaue era cara damb tantes cotelades, que, entà desnishar-se punts, non lo guanharie un flux. Auie es aures retalhades e apegadi es nassi, encara que non tan ben coma era cotelada que les ac esmiejaue.

Ad aguesti s'arremassauen uns auti quate òmes, rapinairi coma leons d'armes, toti damb orsets, gent de foetades e galères, *chilindron*⁸⁰ legitim. Didien eri que lèu poirien díder qu'auien servit ath sòn rei per mar e per tèrra. Que non poiratz creir era alegria que demorauen era sua escadença.

Toti aguesti, emmaliciadi de veir qu'es mènns companhs non contribusien, ordenèren pera net balhar-les serpent de canam, damb ua còrda tenguda entar ahèr.

Se hec de nets. Mo n'anèrem sauvadi ena darrèra pòcha interiora dera casa.

78 Enes crotons pejors

79 Gigantàs

80 Un jòc de cartes

Amortèren era lum; jo me calè dempús dejós era estrada. Comencèren a fiular dus d'eri, e un aute a fóter còps de còrda. Es bravi cavalièrs que vederen eth negòci endravat, se sarrèren de tau manèra es carns dejunes (dinar, sopars e esdejoars de ronha e pedolhs), que i caberen toti en ua henerecla dera estrada. Qu'èren coma lendes enes peus o cimes en lhet. Sonauen es còps ena taula; carauen es mentadi. Es brigands, que vederen que non se planhien, deishèren de balhar foetades e comencèren a lançar tòchos, pèires e reblatges qu'auien recuelhut. E aciu que l'auèrem, qu'un l'arribèc en cogòt de senhor Toribio e li quilhèc un holador de dus dits. Comencèc a cridar que l'aucien. Es brigands, pr'amor que non s'entenessen es sòns sorriscles, cantauen toti amassa e hègen tapatge damb es cadies. Eth, pr'amor d'amagar-se, s'agarrèc as auti entà calar-se ath dejós. E aqui se vedec se com, damb era fòrça que hègen, les sonauen es uassi.

Qu'acabèren era sua vida es robetes; ja non demoraue de pè un solet pelhòt. Se heren tan frequentes es pèires e calhaus, que, en pòc de temps, auie eth mentat senhor Toribio mès còps en cap qu'ua robeta dubèrta⁸¹. E en non trapar remèdi entath peiregalh e veder-se sense santetat, près de morir coma Sant Esteban, didec que lo deishèssen gèsser, qu'eth pagarie dempús e balharie es sòns vestits coma penhora. S'avengueren, e a maugrat des auti, que se defenien damb eth, escalabrat e coma podec, se lheuèc e passèc ath mèn costat.

Es auti, pr'amor d'acordar ara prèssa hèr çò de madeish, ja auien es caps damb mès teules que peus. Aufriren es sòns vestits entà pagar era patent, en veir qu'ère mielhor entrar en lhet despolhadi que heridi. E atau, aquera net les deishèren e peth maitin les demanèren que se despolhèssen e se vedec que de toti es vestits amassa non se podie hèr ua mèca a un candelh.

S'estèren en lhet, voi díder estropadi damb ua hlaçada, qu'ère era que criden *ruana*, a on toti se trèn es piudes. Comencèren dempús a sénter er abric dera hhaçada, donques que i auie pedolhs damb hame canina, e uns auti que, en un braç dejun d'eri, trincauen eth dejun de ueit dies; n'auie de frisones e d'auti que se podien méter ena aurella d'un taure. Se pensèren qu'aqueth maitin serien eth vrespalh d'eri; se treigueren era hlaçada, en tot maudíder era sua fortuna, des.hent-se eth còs de pures engarrapades.

Jo gessí deth croton, en tot dider-les que me desencusèssen se non les hèja guaira companhia, pr'amor que m'interessau de non hèr-la-se. Li tornè a repassar es mans deth carcerèr damb tres de ueit e, en saber se qui ère er escrivan dera causa, lo manè cridar per un tafurèl. Venguec, lo botè en ua estança e li comencè a díder, dempús d'auer tractat sus era causa, que jo auia un shinhau de sòs. Lo supliquè entà que me lo sauvèsse, e que, per çò que hège ath cas, favorisse era causa d'un cavalièr malerós que, per enganha, s'auie calat en tau delicte.

- Creigue VM, didec, dempús auer pescat es sòs, que tot eth jòc ei entre nosati, e que s'un hè per non èster òme de ben, pòt hèr fòrça mau. Qu'è jo mès gent en galeres a gratis, peth mèn plaser, que letres i a en procès. Fidatz-vo'n de jo, e

81 Còps se cridauen tanben es portetes que se meten enes robetes e d'auti vestits entà caperar es pòches.

credetz que vos treirè damb patz e santat.

Partic damb aquerò e se virèc dera pòrta entant tà demanar-me quauquarren entath brave Diego Garcia, er ussièr, que calie carar-lo damb mordassas d'argent, e me punchèc sai pas se qué deth reportaire, coma ajuda tà que se mingèsse era clausula sancera. Didec:

- Un reportaire, senhor, damb sonque rufar es celhes, lheuar era votz, balhar un còp de pè pr'amor de hèr tier atencion ar alcaide distrèt, hèr ua accion, esbauce a un crestian.

M'ac balhè per sabut e ahigí uns auti cinquanta reiaus; e, en pagament, me didec que m'adrecèssa eth cothèr dera capa, e dus remèdis entath raumàs qu'auia pera heredor deth croton; e a tot darrèr me didec, guardant-me damb orsets:

- Estauviatz-vos es copacaps, que, damb ueit reiaus que balhetz ar alcaide, vos aleugerirà; qu'aguesta gent non hè bones òbres senon per interès.

Me queigüec ben er avertiment. Fin finau, partic. Jo li balhè ath carcerèr un escut; me treigüec es orsets.

Me deishauè entrar en çò de sòn. Qu'auie ua balena per hemna e dues hilhes deth diable, lèges e pègues, e dera vida, a maugrat des sues cares. Se passèc qu'eth carcerèr (se cridaue Blandones de Sant Pablo, e era hemna Ana Moraez) vengüec a dinar, en tot èster jo aqui, plan emmaliciat e bohant. Que non volec dinar. Era hemna, cranhent un gran malastre, s'apressèc ada eth, e s'emmalicièc tant damb es acostumades importunitats, que didec:

- Qui li cau èster, senon eth brigand panaire d'Almendros, eth logaire, que m'a dit, en tot parlar damb eth per çò der arrendament, que vos non ètz neta?
- Tantes coes m'a trèt eth brigand?, didec era; peth sègle deth mèn pairin, que non ètz òme, donques non li pelères es barbes. Cridi jo as sues mosses tà que me netegen?

E virant-se de cap a jo, didec:

- Valguem Diu, que non poirà dider-me que sò judiua coma eth, que, per quate sòs que tie, dus son de pòcvau, e es auti ueit meravedís, d'ebreu. Òc ma hè, senhor Pablos, que se jo ac auessa entenut, l'auria rebrembat qu'eth a enes sues espatles era crotz de Sant Andrés.

Alavetz, plan aclapat, er alcaide responec:

- Ai, hemna, que carè pr'amor que didec qu'en aguesta n'auíetz vos dues o tres madèishes! Que çò de lord non ac didec per çò de porcèth, senon per çò deth non minjar.
- Donques, didec qu'era judiua? E damb aguesta paciència ac didetz, boni tempsi? Atau sentetz er aunor de dauna Ana Moraez, hilha de Esteban Rubio e Juan de Madrid⁸², qu'ac sap Diu e toti?
- Com! Hilha, didí jo, de Juan de Madrid?

82 Es cognòms revèlen era origina convèrsa e morisca deth carcerèr e era sua esposa.

- De Juan de Madrid, eth d'Auñon.
- Per Diu, didí jo, qu'eth brigand que didec tau causa ei un judiu, mespredable e cornut.

E virant-me entada eres:

- Juan de Madrid, senhor mèn, qu'en cèu sigue, siguec cosin german de ma pair. E balharè jo espròves de qui ei e com; e aquerò me tòque a jo. E se gesqui dera preson, jo lo harè desdider-se cent còps ath brigand. Qu'è executòria en pòble, tanhent a ambdús, damb letres d'aur.

Que s'alegrèren deth nau parent e s'encoratgèren damb aquerò dera executòria. E ne jo l'auia, ne sabia se qui èren. Comencèc eth marit a voler informar-se'n deth parentiu peth menut. Jo, pr'amor de qué non me cuelhesse en mentida, hi veir que m'enventia d'anuèg, renegant e jurant. Me tengueren, en tot dider-me que non parlarien mès d'aquerò. Jo, de quan en quan, gessia de díder coma per descuet:

- Juan de Madrid! Burlant es pròves que jo n'è d'eth!

Uns auti còps didia:

- Juan de Madrid, eth màger! Sa pair de Juan de Madrid siguec maridat damb Ana de Acevedo, era gròssa.

E caraua un shinhau mès. Ara fin, damb aquestes causes, er alcaide me balhaue de minjar e dormir ena sua casa, e er escriveire, sollicitat d'eth e subornat damb es sòs, ac hec tan ben, que treigueren ara vielha dauant de toti en un palafre ròi⁸³, ara brida, damb un musician de colpes dauant⁸⁴. Eth pregon ère: "Ad aquesta hemna, per panaira!" Que l'amiaue eth compas ena esquia eth borreù, sivans çò que l'auien ordenat es senhors des tògues. Ara seguida venguien toti es mèns companhs, enes saumets portaires d'aigua, sense chapèus e es cares descaperades. Les treiguien entà avergonhar-les, e cadun, de pur trincat, amiaue era sua vergonha tà dehòra.

Les despatrièren pendent sies ans. Jo gessí en fidança, gràcies ar escriveire. E eth letrat reportaire non se descuedèc, pr'amor que cambièc eth ton, parlèc baish e rangolhós, aufric rasons e gasulhèc clausules sanceres.

83 Allusion ironica ath saumet

84 Pregonèr que proclame es delictes deth condemnat

Libre Tresau: Capítol V: De com cuelhec aubèrja, e deth malastre que l'arribèc en era.

Gessí dera preson. Me trapè solet e sense es amics; encara que m'avisèren qu'anauen entà Sevilla a cargue dera caritat, jo que non les volí seguir. Decidí vier entà ua aubèrja, a on trapè a ua gojata ròia e blanca, espiaira, alègra, a viatges endravada e a viatges trèta e gessuda⁸⁵. Blesejaue un shinhau; auie pòur des arrats; se vantaue de mans e, pr'amor de les mostrar, tostemp aluserpie es candèles, esmiejaue era parva ena taula, ena glèisa tostemp i auie botades es sues mans, peth carrèr anaue mostrant tostemp quina casa ère d'un e quina der aute; ena estrada de contunh auie ua esplinga tà meter-la-se ena tòca; se se jogauè a bèth jòc, ère tostemp eth de *pizpirigaña*⁸⁶, per èster causa de mostrar mans. Hège que badalhaue, de bon voler, sense auer-ne talents, pr'amor d'amuishar es dents e hèr crotzes ena boca. A tot darrèr, auie ja tota era casa tan chaspada qu'emmaliciaue enquia e tot a sa pairs.

Me lotgèren fòrça ben ena sua casa, pr'amor qu'auien era intencion de logar-la, damb plan bona ròba, a tres òstes: un que siguió jo, er aute un portugués, e un catalan. Me heren ua bona acuelhuda.

A jo que non me semblèc mau era gojata entath plaser, ath delà dera comoditat de trapar-la-me en casa. Se passèc que tachè es uelhs en era; les condaua condes que jo auia estudiat entà entretier; les hèja a vier naues, encara que non n'auesse; les mestraua en tot aquerò qu'ère a gratis. Les didí que me'n sabia de sortilègis e qu'èra un necromant, que podia hèr que semblèsse qu'era casa s'esbauçauè o s'ahlamaue e d'autes causes qu'eres, coma bones credentes, s'avalèren. Tirassè volentat en toti, arregraïda, mès non enamorada, donques que, per çò que non anaua tan ben vestit coma calie, a maugrat que ja m'auia mielhorat era ròba gràcies ar alcaide, que visitaua tostemp, sauvant eth parentiu e eth pan que me li minjaua, non hègen de jo eth cas qu'ère de rason.

Manè, entà acreditar-me de ric qu'ac dissimulaue, que venguessen ena mia casa uns amics a cercar-me quan non èra en era. Entrèc un, eth prumèr, preguntant peth senhor Ramiro de Guzman, qu'atau didí qu'ère eth mèn nòm, pr'amor qu'es amics m'auien dit que non calie mudar-se es nòms e qu'ère util. Ara fin preguntèc per senhor Ramiro, "un òme de negòcis ric, qu'a hèt ara dus negòcis damb eth rei". Que non m'arreconeisherèn en aquerò es ostalères e responeren qu'aquiu non s'estaue senon un Ramiro de Guzman, mès trincat que ric, petit de còs, lèg de cara e praube.

– Qu'ei aguest eth que jo digui, repliquèc. E non voleria mès renda ath servici de Diu que era qu'eth tie a mès de dus mil ducats.

Les condèc d'autes enganhes, se demorèren espaurides, e eth les deishèc ua cedula d'escambi simulada, qu'ère entà crubar jo, nau mil escuts. Les didec que me la

85 Mots restacadi ara sua activitat sexuau

86 Jòc de mainatges qu'un pecigue es mans as auti

balhèssen pr'amor de qué l'acceptèssa e i anèssa.

Crederen era riquesa era mair e era gojata e me senhalèren dempús entà marit. Venguí jo damb grana dissimulacion, e en tot entrar me balhèren era cedula dident:

- Es sòs e er amor que non se pòden amagar, senhor Ramiro. Com ei que mos amague VM se qui ei, en tot tier-mos tanta volentat?

Jo hi veir que m'auia desengustat per çò de deishar era cedula e venguí ena mia cramba. Qu'ère de veir se com, en creir qu'auia sòs, me didien que tot m'estaue ben, hestejauen es mies paraules e non auie tau gràcia coma era mia. Jo, que les vedí tant embucades, li declarè era mia volentat ara gojata e era m'escotèc plan contenta, en tot dider-me mil galantaries.

Mos hérem enlà, e ua net hi entà confirmar-les mès ena mia riquesa: m'embarrè ena mia estança, qu'ère desseparada dera sua solet damb un tenhat plan prim, e treiguent cinquanta escuts les condè sus era taula tanti còps qu'enteneren condar sies mil escuts. Que siguec veder-me damb tant de sòs comptat, tot çò que podia desirar entada eres, pr'amor que s'esdeguèren a desvelhar-se entà regalar-me e servir-me.

Eth portugués se cridaue *o sinhor* Vasco de Meneses, cavalièr der abecedari, voi díder de Christus⁸⁷. Amiaue era sua capa de dò, bòtes, còth petit e mostaches granes. Que s'usclauè per dauna Berenguela de Robledo, qu'atau se cridaue. L'encamardaue en tot tier-li convèrses e alendar mès qu'ua beata en sermon de Quareme. Cantaue mau, e tostep anauè pelejant damb eth, eth catalan, qu'ère era creatura mès trista e miserabla que Diu creèc; minjaue a terçanes, de tres en tres dies, e un pan tan dur qu'a penes lo podie mossegar un maudit. Qu'aspirauè ad çò de mès naut, e se non ère peth hèt de non hèr ueus non li mancaue ua auta causa entà èster ua garia, pr'amor que cacalejaue notablaments.

Coma que vederen es dus que jo anaua tant entà dauant, heren per díder mau de jo. Eth portugués didie qu'èra un ronhós, tafurèl, desabrigat; eth catalan me tractaue de covard e ignòble. Jo me'n sabia de tot e a viatges les seguia d'aurelha, mès non gausaua responer-les. Ara fin, era gojata me parlaue e recebie es mies cartes d'amor. Començaua per çò de mès normau: "Aguest atreviment, era vòsta grana beresa..."; Didia çò de me "uscli", sajaua de "penar", m'aufria coma esclau, signaua damb eth còr e era sageta... A tot darrèr, arribèrem as tutejaments, e jo, entà alimentar mès eth credit dera mia qualitat, gessí de casa e logué ua mula, e rebocat e cambiant era votz, venguí ena auberja e preguntè per jo madeisn, dident que se s'estaue aqui VM eth senhor Ramiro de Guzman, senhor de Valcerrado e Villorete.

- Que s'està aciu, didec era gojata, un cavalier d'aguest nòm, petit de còs.

E, pes detalhs, didí jo qu'ère eth, e les demanè que li didessen que Diego de Solorzana, eth marjordòm que siguec des tresaureries, passaue a hèr es crubaments e l'auie vengut a punar es mans. Damb aquerò, partí, e tornè entà casa ath cap d'ua estona.

Me receberen damb era màger alegria deth mon, en tot díder qu'entà qué les auia

87 Christus ère eth mot prumèr enes quasèrns entà començar apréner a liéger

amagat er èster senhor de Valcerrado e Villorete. Me balhèren er encargue. Damb aquerò era gojata s'acabèc de tuar, cobejosa de marit tan ric, e hec tà que venguessa a parlar-li, tara ua dera net, per un correder que queiguie en un losat, a on ère era hièstra dera sua estança.

Eth diable, qu'ei agudent en tot, manèc que venguda era net, jo, ahiscat tà gaudir dera escadença, pugè en correder, e per passar d'eth entath losat se passèc que m'eslissè e queiguí en losat d'un vesin escriveire e eth patac siguec tan fòrt que trinquè es teules e se demorèren estampades enes mies costelhes. Eth tapatge desvelhèc a mieja casa e, pensant-se qu'èren lairons (que son luèrs d'eri es d'aguest mestier), pugèren en losat. Jo, en veir aquerò, me volí amagar darrèr ua humeneja e aquerò siguec aumentar era presentida, pr'amor qu'er escriveire e dus mossos e un frair me moleren a còps e m'estaquèren ara vista dera mia dauna, sense que podessa hèr cap diligéncia. Mès era arrie fòrça, pr'amor que coma jo l'auia dit que sabia hèr burles e embelinaments, se pensèc qu'ac hèja per gràcia e necromància e non hège que dider-me que pugèssa, que ja ère pro. Damb aquerò, e damb es paus e còps de punh que me balhèren, sorriscloa; e era encara se pensaue que tot ere enganha e non venguie d'arrir.

Comencèc dempús a instruir eth procès judiciu e, pr'amor que me sonèren ues claus ena pòcha interiora, didec e escriuec qu'èren claus fausses e encara que les vedec, sense qu'auesse remèdi de qué non ne siguessen. Li didí qu'èra senhor Ramiro de Guzman e arric fòrça. Jo, trist, pr'amor que m'auia vist molut a còps dauant era mia dauna, e me vedí empresoat sense motiu e damb mau nòm, non sabia se qué hèr. Me calaua de jolhs, e ne per aguestes ne pes autes n'auie pro damb er escriveire.

Tot aquerò se passaue en losat, qu'aguesti individús, autanplan naut de tot des teules lheuven faussi testimònis. Balhèren era orde de baishar-me e ac heren per ua hièstra que daue entà ua estança que hège de codina.

Libre Tresau: Capítol VI; Seguís eth conde, damb d'auí diuèrsi eveniments.

Non cluquè un uelh en tota era net, en veir eth mèn malastre, que non siguec vier a quèir en losat, senon enes mans der escriveire. E quan me'n brembaua des claus fausses e des huelhes qu'auie escrit ena causa, me n'encuedaua que non i a arren que creishe tant, coma era colpa en poder d'un escriveire.

Me passè era net saiant de resòlver plans; a viatges m'inclinava per demanar-l'ac a Jesucrist, e en tot considerar çò que l'arribèc ada eth encara viu, non gausè. Mil còps me volí desligar, mès m'entenie de seguit e pujaue a veder-me es nuds, que mès velhaue eth pensant se com hargarie era enganha que jo en mèn profit. Maitièc a punta de dia e se vestic a ua ora qu'arrés ena casa s'auie encara lheuau, senon eth e es testimònis. Agarrèc era cinta e me tornèc a repassar es costelhes, en tot repotegar-me eth mau vici de panar coma qui se'n sabesse pro ben.

Èrem en aquerò, eth fotent-me e jo a mand de balhar-li ada eth sòs, qu'ei era sang que se harguen semblables diamants⁸⁸, quan, ahiscadi e forçadi pes près dera mia estimada, que m'auie vist quèir e pataquejar, desenganhada de qué non ère embelinament senon malastre, entrèren eth portugués e eth catalan; e en veir er escriveire que me parlauen, desgaint era ploma, les volec méter coma complices en ahèr.

Eth portugués non se podec tier, e lo tractèc mau, de paraula, dident qu'eth ère un cavalièr "*fidalgo de casa du rei*", e que jo èra un "*òme muito fidalgo*" e qu'ère ua canalharia tier-me estacat. Me comencèc a desligar e ath punt er escriveire sorrisclic: "Resistència!"; e dus vailets sòns, entre agents e guanhapans, caushiguèren es capes, se des.heigueren es cothèrs, coma ac sòlen hèr entà representar es còps de punh que non i sigueren, e demanèren favor ath rei. Es dus, ara fin, me desliguèren, e en veir er escriveire que non auie arrés que l'ajudèsse, didec:

- Juri per Diu qu'aquerò non se pòt hèr damb jo e que se non siguessen VMs es que son, les poirie costar car! Manatz acontentar ad aguesti testimònis e tietz en compde que les servisqui sense cap interès.

Jo vedí dempús era letra; treiguí ueit reiaus e les ac balhè, e enquia e tot siguí a mand d'entornar-li es còps que m'auie fotut; mès, pr'amor de non cohessar que les auia recebut, lo deishè, e partí damb eri, balhant gràcies pera mia libertat e rescat.

Entrè en casa damb era cara heregada de lampits e era esquia un shinhau embestiada pes patacs. Arrie fòrça eth catalan e li didie ara gojata que se maridèsse damb jo entà virar er arrepervèri ath revés, e que non venguesse cornut e pataquejat, senon pataquejat e cornut. Me tractauen de resolut e batanat, pes còps; que me tenguien escarnit damb aguesti equivocs. S'entraua a tier-les ua visita, saiauen de seguit de parlar de batans; uns auí còps, de lenha e husta.

88 Se credie qu'es diamants se hargauen damb era sang deth boc

Jo, que me vedí avergonhat e escarnit, e que ja anauen aubirant era enganha de çò de ric, comencè a planificar gèsser de casa; e, entà non pagar era parva, ne eth lhet ne era aubèrja, que ja pujaue quauqui reiaus, e trèir eth mèn hardèu liure, tractè damb un licencià Brandalaga, naturau de Hornillos e damb uns auti dus amics sòns, que venguessen ua net a detier-me. Arribèc eth dia senhalat e li dideren ara ostalèra que venguien de part deth Sant Ofici e calie secret. Tremolèren totes, per çò que jo m'auia hèt necromant damb eres. En gèsser jo carèren; mès, en veir que me hèja a vier eth hardèu, demanèren era embarga peth deute, e les responeren qu'èren propietats dera Inquisicion. Damb aquerò non badèc boca amna terrenau.

Les deishèren gèsser e s'estèren dident que tostemp ac auien cranhut. Condauen ath catalan e portugués çò d'aqueri que me venguien a quèrrer; didien ambdús qu'èren diables e que jo auia parentiu damb es diables⁸⁹. E quan les condèren çò des sòs que jo auia comptat, didien que semblauen sòs, mès que non n'èren; que n'èren fòrça segurs.

Jo treiguí era mia ròba e parva a gratis. Hi per manèra, damb es que m'ajudèren, de cambiar d'abit e botar-me cauces florejades e vestits ar usatge, cothèrs grani e uns lacais en petit: dus lacaiets qu'alavetz èren en usatge. M'encoratgèren ad aquerò, en tot meter-me ath dauant eth profit que me vierie se me maridèssa damb ostentacion, coma es rics, e qu'ère causa que se passaue soent ena Cort. E autanplan ahigeren qu'eri m'encaminarien ena part convenienta e que m'estèsse ben, e damb un miei entà guidar-se e arténher era fin. Jo, malerós cobejós de pèisher hemna, me decidí. Visità sabi pas guaires enquants publics e cromptè eth mèn assortiment de maridar. Me'n sabí d'a on se logauen shivaus e me calè en un, eth primèr dia, e non trapè lacai.

Gessí entath carrèr Major e me botè dauant ua botiga d'ornaments, hènt veir que ne causia quauqu'un. S'apressèren dus cavalièrs, cada un damb eth sòn lacai. Me preguntèren se ne causia un d'argent qu'auia enes mans; jo deishè anar era pròsa e damb mil cortesies les arturè ua estona. Ara fin, dideren que se'n volien anar entath Prado a esvagar-se un shinhau, e jo, que se les semblaue ben, les acompañaria. Li didí ath mercadèr que se venguien aciu es mèns pages e un lacai, que les encaminèsse entath Prado. Balhè senhes dera liurèa e me botè entre es dus e caminèrem. Jo anaua pensant qu'ad arrés que mos veiguèsse l'ère possible saber de qui èren es lacais, ne qui ère eth que non n'amiaue.

Gessí de parlar plan fòrt des hèstes de torneji de Talavera e d'un shivau d'un color blanc-bluenc; les vantaua fòrça ath shivau *rodanejo*⁹⁰ que demoraua de Cordoba. En tumar damb bèth page, lacai o shivau, les arturaua e les demanaua de qui n'èren, e les didia des senhaus e se lo volien véner; lo hèja virar dus torns en carrèr e encara que no l'auesse li botaua ua falta en fren e didia çò que calie hèr entà botar-i remèdi. E volec era fortuna qu'auessa fòrça escadences de hèr aquerò. E coma qu'es auti venguien embadoquidi e, çampar, dident: "Qui deu èster aguest cavalièr vantariòu?", pr'amor qu'er un amiaue un abit en pièch, e er aute ua cadia de diamants (qu'ère abit e

89 Se didie qu'auien es faitilhièrs en hignes, anèths o en d'auti objèctes, e que servien entàs qu'auien hèt pacte damb eth diable.

90 Mot non esclarit pes comentaristes. Dilhèu se tracte deth color deth shivau

crotz tot amassa), didí jo que cercaua boni shivaus entà jo e entà un aute cosin mèn, donques qu'entrauem en ues hèstes.

Arribèrem en Prado e, en tot entrar, treiguí eth pè der estriu e metí eth talon per dehòra e comencè a passejar. Amiaua era capa sus era espatla e eth chapèu ena man. Toti me guardauen; bèth un didie: "Aguest jo que l'è vist a pè"; un aute: "Tè, polit va eth raubaire". Jo hèja coma que non entenia arren, e passejaua.

S'apressèren es dus entà un coche de daunes e me demanèren que hessa coquinarie ua estona. Les deishè era part des gojates e cuelhí er estriu de mair e tia. Qu'èren es vielhetes alègres, era ua de cinquanta e era auta un punt mens. Les didí mil trendeses, e m'escotauen; que non i a hemna, per vielha que sigue, qu'age autanti ans coma presompcion. Les prometí presents e les preguntè sus er estat d'aqueres daunes, e responeren que puncèles, e se vedie ena convèrsa. Jo didí çò de normau: que les vedessen plaçades coma se meritauen; e les agradèc fòrça era paraula *plaçades*. Me preguntèren, dempús d'açò, en qué m'entretenguia ena Cort. Jo les didí qu'en hùger d'un pair e mair que me volien maridar contra era mia volentat damb ua hemna lèja, pèga e mau neishuda, per çò dera dèt.

- E jo, senhores, m'estimi mès ua hemna neta, despolhada, qu'ua judiua poderosa, que, pera bontat de Diu, eth mèn eretatge vau apuprètz quate mil ducats de renda e, se me'n gesqui damb un plaid qu'amii entre mans, non aurè besonh d'arren.

Gessec de seguit era tia:

- Ai, senhor, se com vos estimi! Non vos maridètz senon ath vòste gust e damb hemna de raça, que vos prometi que, en non èster jo plan rica, non è volut maridar ara mia neboda, a maugrat d'auer-li gessut rics maridatges, per non èster de qualitat. Era qu'ei prauba, non a senon sies mil ducats de dèt, mès non deu arren ad arrés en sang.
- Que me semble fòrça ben, didí jo.

Alavetz es puncèles acabèren era convèrsa en tot demanar-les vrespalh as mèns amics:

Se guardauen er un ar aute,
e a toti les tremòle era barba.⁹¹

Jo, que vedí era ocasion, didí que trapaua mens as mèns pages, per non auer a qui manar a quèrrer ues caishes qu'auia⁹². M'ac arregràren, e jo les demanè que venguessen ena Casa del Campo eth dia a vier, que jo les convidaria a bèra vianda hereda. Acceptèren de seguit; me dideren era sua casa e me preguntèren era mia. E damb tot aquerò, se hec enlà eth coche, e jo e es companhs comencèrem a caminar entà casa.

Eri, que me vederen generós en çò deth vrespalh, s'afeccionèren, e per obligar-me

91 Cita deth romancèr, aciu en forma de parodia

92 Caishes de confitures entà convidar-les

me supliquèren que sopesse damb eri aquera net. Me resistí un shinhau, encara que pòc, e sopè damb eri, en tot hèr baishar a cercar as mèns vailets e jurar que les balharia eth viatge. Sonèren es dètz e jo didí qu'ère ora de certanes fiançalhes e que, atau, me dessen licéncia. Partí, demorant d'acòrd entà veder-mos pera tarde, ena Casa del Campo.

Venguí a entornar eth shivau ath logatari e d'aquiu entà casa. Me trapè as companhs jogant as cartes. Les condè eth cas e er acòrd convengut, e decidírem enviar eth vrespalh sense manca e despéner dus cents reiaus en eth.

Mos calèrem en lhet damb aguestes pensades. Jo cohèssi que non podí dormir en tota era net damb eth compde que me calie tier damb era dòt. E çò que mèis me hège trantalhar ère hèr damb eth ua casa o balhar-lo a renda, que non sabia jo se qué serie mielhor e de mèis profit.

Libre Tresau: Capítol VII: Qu'en eth se seguís madeish, damb d'auti eveniments e malastres que l'arribèren.

Trinquèc eth dia, e mos esdeguèrem entà premanir as vailets, argent e vrespalh. Plan, donc, coma qu'es sòs ac artenhèn tot e non i a arrés que les pèrde eth respècte, en pagar-l'ac ar encargat deth servici d'un senhor, me balhèc argent, e lo serviren eth e tres vailets.

Se passèc eth maitin en tot dreçar tot aquerò de besonh, e pera tarde jo ja auia logat eth mèn shivalet. Cuelhí eth camin, ara ora senhalada, entara Casa del Campo. Amiaua tota era cinta plia de papèrs, coma memoriaus, e descordadi sies botons dera robeta, e pistant uns papèrs. Arribè, e ja èren aquíu es mentades e es cavalièrs tanben. Me receberen eres damb fòrça amor e eri cridant-me de vos, en senhau de familiaritat. Auia dit que me cridaua senhor Filipe Tristan, e pendent tot eth dia non s'entenie ua auta causa que senhor Filipe per aciu, senhor Filipe per aquíu. Jo comencè dident que m'auia trapat tant ocupat damb es ahèrs de Sa Majestat e damb es compdes deth mèn eretatge qu'auia cranhut non poder complir; e que, atau, les avisaua de qué ère un vrespalh improvisat.

Tant qu'aquerò, arribèc er encargat damb es causes, argent e vailets; es auti e eres non hègen que guardar-me e carar. Li manè qu'anèsse entara glorieta e premanisse es causes aquíu, que mentretant vieríem entar estanh. Venguèren entà jo es vielhes pr'amor de hèr-me presents, e m'alegrè de veir as gojates descaperades, donques que non è vist, dès qu'eth Senhor me creèc, tan polida causa coma aquera qu'en era auia jo planificat eth maridatge: blanca, ròia, vermelha, boca petita, dents menuts e sarradi, bon nas, uelhs ametladi e verds, nauta de còs, polides manetes e blecassudeta. Era auta que non estaue mau, mès auie mès assopliment, e me balhaue sospeches de potonejada..

Venguèrem enes estanhs, ac vedèrem tot e, pendent eth discurs me'n sabí qu'era mia prometuda ère en perilh en temps d'Herodes, per innocent.

Sabi pas, mès coma que jo non voi as hemnes tà conselhères o bofones, senon entà ajaçar-me damb eres, e se son lèges e discretas ei madeish qu'ajaçar-se damb Aristoteles o Seneca o damb un libre, me les hèsqui a vier que siguen ben entar art deth lhet; pr'amor que, encara que sigue pèga, be ne sap de causes s'a jo me sap ben. Aquerò me padeguèc. Arribèrem près dera glorieta, e en passar per ua arrominguèra, se m'aganchèc era garnidura deth cothèr e s'estarnèc un shinhau. Venguec era gojata, e me lo recuelhec damb ua esplinga d'argent, e didec era mair que manèssa eth cothèr en çò de sòn tath londeman, qu'aquíu l'adobarie dauna Ana, qu'atau se cridaue era gojata.

Qu'ère tot perfècte; fòrça tà vrespalhar, caud e hered, frutes e docí. Lheuèren es toalhes e, en tot èster en aquerò, vedí vier a un cavalièr damb dus vailets peth uart

deth dauant, e quan mens m'ac demoraua, arreconeishí ath mèn brave amic senhor Diego Coronel. S'apressèc entà jo, e coma èra en aqueth abit, non hège que guardar-me. Les parlèc as hemnes e les tractèc de cosies; e mentretant non hège que virar-se e guardar-me. Jo m'estaua parlant damb er encargat, e es auti dus, qu'èren es sòns amics, èren en tot conversar damb eth.

Les preguntèc, sivans se vedec dempús, eth mèn nòm, e eri dideren:

– Senhor Filipe Tristan, un cavalièr plan aunèst e ric.

Lo vedí jo que se senhaue. Ara fin, dauant d'eres e de toti, venguec entà jo e didec:

– VM me perdone, per Diu, que vos hèja, enquia entèner eth vòste nòm, plan diferent de çò qu'ètz; que non è vist causa tan semblabla a un vailet que jo auí en Segovia, que se cridaue Pablillos, hilh d'un barbèr deth madeish lòc.

Arriren toti fòrça, e jo m'esdegué pr'amor de qué non me desmentisse era color, e li didí qu'auia talents de veir ad aqueth òme, donques que m'auie dit ja fòrça gent, que l'auia ua grana retirada.

– Jesus!, didec senhor Diego. Com retirada? Era estatura, eth parlar, er anament, enquia e tot aguest senhau deth front, qu'en VM deu èster herida e en eth siguec un còp de pau que li fotèren en vier a panar ues garies. Que non è vist arren de parièr! Digui, senhor, qu'ei d'admirar, que non è vist causa tan semblabla.

– Ath diable!, didí jo; e non pengèren ad aguest guanhanpan?

Alavetz es vielhes, tia e mair, dideren que com ère possible qu'un cavalièr tan principau se retirèsse autant a un tafarèl tan baish coma aqueth. E entà que non sospechèssa arren d'eres, didec era ua:

– Non coneishi guaire ben a senhor Filipe, qu'ei qui mos lotgèc per orde deth mèn marit, que siguec un gran amic sòn, en Ocaña.

Jo comprení era letra, e didí qu'era mia volentat ère e serie de servir-les damb çò de pòssible pertot.

Senhor Diego se m'aufric e me demanèc perdon per escarni que m'auie hèt en tot tier-me peth hilh deth barbèr. E higie:

– Que non s'ac crederà VM: era sua mair ère embelinaira e un shinhau gaudimèla, e sa pair lairon e eth sòn oncle borrèu, e eth, eth mès ignòble òme e mès mau inclinat tafurèl deth mon.

Jo didia damb uns assagi d'arrir:

– Gran brigand! Hilh de puta tafarèl!

E, ath mèn laguens, considère eth nòble liegeire çò que sentirie era mia vida de tafarèl. Qu'èra, encara qu'ac dissimulaua, coma en brases.

Sagèrem de vier entath lòc. Jo e es auti non mos didèrem adiu, e senhor Diego entrèc damb eres en coche. Les preguntèc se per qué deth vrespalh e d'estar-se damb jo; e era mair e era tia dideren que jo auia un eretatge de tanti ducats de renda e que me volia maridar damb Anica; que s'informèsse e vedesse s'ère causa, non solet acertada, senon de fòrça aunor entà tot eth sòn linhatge.

Alavetz passèren peth camin enquiara sua casa, qu'ère en carrèr der Arenal entà Sant Filipe. Nosati partírem entà casa amassa, coma era auta net. Me demanèren que juguessa, cobejosi de pelar-me. Jo vedí es sues intencions e me seiguí. Treigueren es cartes: èren mercades. Perdí ua man. Hi tricharies en jòc e les guanhè apuprètz tres cents reiaus; e atau, me didí adiu e partí entà casa.

Me trapè as mèns companhs, licenciat Brandalagas e Pedro Lopez, qu'èren en tot estudiar en uns dats enganhes evidentes. En veder-me, ac deishèren, desirosi de preguntar-me se com m'auie anat. Jo venguia preocupat e emmaliciat; sonque les didí que m'auia trapat en un gran trebuc. Les condè se com m'auia tumat damb senhor Diego e çò que m'auie passat. Me solatgèren, en tot conselhar-me que dissimulèssa e non deishèssa de cornèr era pretension ne peth mau de morir.

Alavetz, mo'n sabérem que se jogauè ena casa d'un vesin especièr ath *jòc de parar*. Jo l'entenia alavetz rasonablaments, pr'amor qu'auia mès flors qu'un mai⁹³ e ensems de cartes hètes polides. Decidírem vier entà balhar-les eth mòrt (qu'atau se didie er acogar ua bossa); manè as amics per auança, entrèren ena estança e dideren se les shautarie jogar damb un fraire que venguie d'arribar entà guarir-se ena casa d'ues cosies sues, que venguie malaut e amiaue sòs e ua cauça de doblons. Agudèren toti era aurelha e sorriscèren:

- Que vengue eth fraire en bona ora!
- Qu'ei òme brave ena ordre, repliquèc Pedro Lopez e, coma qu'ei dehòra se vò entretier, qu'eth ac hè, mès que mès, pera convèrsa.
- Que vengue, e sigue çò que sigue.
- Mos cau que non entre arrés de dehòra, per çò dera cautèla, didec Brandalagas.
- Que non ac cau díder, responec er ostalèr; ne tansevolhe es vailets.

Damb aquerò, se demorèren eri segurs deth cas, e creiguda era mentida.

Vengueren es escolans, e ja m'estaua jo damb ua còfa ena tèsta, pr'amor de dissimular era coroneta⁹⁴ e hèr veir qu'èra malaut; me perhumè damb hum de palha e m'arrasè es tercianes⁹⁵, e eth mèn abit de fraire, ues lunetes e era barba, que per èster rebracada non quège mau. Entrè plan umilaments, me seiguí, comencèc eth jòc. Eri qu'ac hègen ben; anauen es tres contra jo, mès se demorèren moishi es tres, pr'amor que jo, que sabia mès qu'eri, les hi tau repassada qu'en tres ores, me hi a vier mès de mil tres cents reiaus. Autregè estrees e, damb eth mèn "laudat sigue Nòste Senhor", me didí adiu, en tot dider-les que non cuelhessen escandal per veder-me jogar, qu'ère esvagament e non ua auta causa. Es auti, qu'auien perdut tot çò qu'amaiauen, se balhauen ath diable. Me didí adiu, e gessérem dehòra.

Arribèrem en casa tara ua e mieja e mos ajacèrem dempús d'auer repartit es guanhs. Me solatgè damb aquerò un shinhau, per tot çò que m'auie arribat e, ath londeman, me lheuè pr'amor de cuélher eth mèn shivau e non ne trapè degún entà logar; alavetz me'n sabí que n'auie fòrça d'auti coma jo. Coma qu'anar a pè semblaue mau, e mès

93 Doble sens: plantes e triches

94 Dissimular que non a tonsura

95 S'aplique un cosmetic que lo dèishe auriò, coma s'auesse fèbre

alavetz, venguí en Sant Filipe e me tumè damb eth lacai d'un letrat qu'auie un shivau e lo demoraue, qu'auie vengut de baishar deth shivau entà escotar missa. Li botè quate reiaus ena man, pr'amor de qué, tant qu'eth sòn patron ère ena glèisa me deishèsse hèr dus torns a shivau peth carrèr Arenal, qu'ère eth dera mia dauna.

S'avenguec, pugè en shivau e balhè dus torns carrèr ensús e carrèr enjós sense veir arren; e, en balhar eth tresau torn, pistèc dauna Ana. Jo que la vedí, e non me'n sabia der anament deth shivau ne èra bon genet, volí hèr galantaria: li fotí dues patacades, tirassè des brides; se quilhèc e, hènt dus còps de pè, arrinque a córrer e me fot a jo peth dessús es aurelhes en ua bassa.

En veder-me jo atau, e entornejat de mainatges que s'auien apressat, e dauant era mia dauna, comencè a díder:

- Ò!, hilh de puta! Be siguéssetz un *valenzuela!*⁹⁶ Aguestes temeritats que m'an d'acabar. M'auien dit es abiletats e volí calar es còrnes en eth.

Amiaue ja eth lacai eth shivau, que s'arturèc dempús. Jo tornè a pujar; e, per çò deth tapatge, auie pistat senhor Diego Coronel, que s'estaue ena madeisha casa qu'es sues cosies. Jo en veder-lo, perdí era sang dera cara. Me preguntèc se s'auie passat arren; didí que non, encara qu'amiaua maumetuda ua cama. Me pressaue eth lacai, pr'amor de qué non gessesse eth sòn patron e ac vedesse, donques que li calie vier en palai. E sò tan maleròs que, tant que me didie eth lacai que mo n'anèssem, arribèc peth darrèr eth letrat, e, en tot arreconéisher eth sòn rossin, escomet ath lacai e comencèc a balhar-li còps de punh, dident en votz nauta que quina coquinaria ère aquera d'autrejar eth sòn shivau ad arrés. E çò de peyor siguec que, virant-se de cap a jo, didec que me n'anèssa damb Diu, fòrça emmaliciat. Tot se passaue ara vista dera mia dauna e de senhor Diego: que non s'a vist en tanta vergonha cap condemnat. Qu'èra plan trist de veir dus malastres tan grani en un pam de tèrra. Ara fin, me calèc descavalgar; pugèc eth letrat e partic. E jo, entà dissimular, me demorè parlant, deth carrèr estant, damb senhor Diego, e didí:

- Jamès auia pujat en tan mala bèstia. Que s'està aqui eth mèn shivau marron en Sant Filipe, e ei esfolissat ena carrèra e en tròt. E didí se com jo lo montaua e lo hèja parar; dideren qu'aquiu n'auie un que non ac haria, e ère aguest d'aguest licenciat. Volí sajà'c. Que non se pòt creir se guaire dur ère des anques; e damb mala sera, que siguec un miracle non aucir-me.
- Òc que ne siguec, didec senhor Diego; e, totun, semble que se'n sent VM d'aguesta cama.
- Òc que me'n senti, didí jo; e voleria vier a cuélher eth mèn shivau e vier entà casa.

Era gojata se demorèc satisfèta e damb pena pera mia queiguda, mès senhor Diego cuelhec mala sospecha de çò deth letrat, e siguec totafèt causa deth mèn malastre, ath delà de d'auti molti que m'arribèren. E eth màger fundament des auti siguec que quan arribè en casa e venguí a veir ua arca, a on auia en ua valisa toti es sòs que me

96 Raça de shivaus plan famosa ena epòca

restauen deth mèn eretatge e tot çò qu'auia guanhath, mens cent reiaus qu'amiaua damb jo, me trapè qu'eth brave licenciat Brandalagas e Pedro Lopez auien cargat damb aquerò e non apareishien. Me demorè coma mòrt, sense saber se quin conselh cuélher entath mèn remèdi. Didia ath mèn laguens: "Maudit qui fide en propietat mau guanhada, que se'n va tau que vie! Malerós de jo! Qué harè?" Non sabia se vier a cercar-les, se dar part ara justícia. Aquerò non me semblaue ben, pr'amor que, se les agarrauen, harien a veir çò der abit e d'autes causes, e ère morir ena forca. Entà seguir-les, non sabia a on. Ara fin, pr'amor de non pèrder tanben eth maridatge, que ja jo me consideraua remediat damb era dòt, decidí demorar-me e sarrar-lo damb fòrça.

Dinè, e pera tarde logué eth mèn shivalet e venguí entath carrèr; e coma que non amiaua lacai, per non estar-me sense eth, demoraua ena cantoada, abantes d'entrar, a veir se passaue quauque òme qu'ac semblèsse, e en passar, partia ath sòn darrèr, en tot hèr-lo lacai sense èster-ne; e quan arribaua ara fin deth carrèr, me botaua darrèr dera cantonada enquia que passèsse un aute qu'ac semblèsse; me calaua ath darrèr e hèja un aute torn.

Sabi pas se siguec era fòrça dera vertat d'èster jo eth madeish tafurèl que sospechaue senhor Diego, o se siguec era sospecha deth shivau deth letrat, o se qué siguec, mès senhor Diego se metec a investigar qui èra e de qué viuia e m'espiaue. A tot darrèr, autant hec, que, peth mès extraordinari camin deth mon se'n sabec dera vertat; pr'amor que jo pressaua per çò deth maridatge, pes papèrs, bravaments, e eth, aculat d'eres, qu'auien eth desir d'acabà'c, en vier a me quèrrer, se tumèc damb etl licenciat Flechilla, que siguec eth que me convidèc a dinar quan jo èra damb es cavalièrs. E aguest, embestiat per coma jo non l'auia tornat a veir, parlant damb senhor Diego e sabent se com auia estat jo eth sòn vailet, li didec dera manèra que me trapèc quan me hec a vier a dinar e que non hège ne dus dies que m'auie trapat a shivau plan ben plantat, e l'auia condat se com me maridaua plan ricaments.

Non demorèc mès senhor Diego, e entornant-se entara sua casa, se trapèc a dus cavalièrs d'abit e cadia, amics mèns, ath cant dera Puerta del Sol, e les condèc çò que se passaue e les didec que se premanissen e, en veder-me pera net en carrèr, que m'estovèssen era codena; e que m'arreconeisherien ena capa qu'eth amiaue, donques que l'amiaua jo. Se meteren d'acòrd, e, en entrar en carrèr, me trapèren e hègen veir es tres que per edart, que jamès m'auria pensat qu'èren tant amics mèns coma alavetz. Mos estèrem en convèrsa, parlant de çò que poiriem hèr aquera net, enquiara avemaria⁹⁷. Alavetz, en tot dider-se adiu es dus, se filèren de cap a baish, e jo e senhor Diego mos demorèrem solets e mos endrallhèrem entà Sant Filipe.

En arribar ena entrada deth carrèr dera Paz, didec senhor Diego:

- Per vida de senhor Filipe, escambiem-mos es capes, pr'amor que m'interèsse passar per aci e que non m'arreconeishen.
- Plan, donc, didí jo.

Cuelhí era sua innocentaments e li balhè era mia. L'aufrí era mia persona entà salvar-li era esquia, mès eth, qu'auie planificat des.hèir-se dera mia, didec que volie

97 Darrèra ora deth dia

anar solet, e que me n'anèssa.

Tanlèu me desseparè d'eth damb era sua capa, qu'eth diable hè que dus que lo demorauen tà balhar-li còps damb era espada per ua hemnasa, en compréner pera capa que jo èra senhor Diego, se lheu e comencen ua ploja de còps d'espada contra jo. Jo cridè, e ena votz e ena cara vederen que non èra jo. Hugerèn, e jo me demorè en carrèr damb es còps d'espada. Dissimulè tres o quate bonhes qu'auia e me posè ua estona, donques que non gausè entrar en carrèr, de pòur. A tot darrèr, tàs dotze, qu'ère ara ora que solia parlar damb era, venguí ena pòrta; e, apressant-se, m'escomet un des que me demorauen de part de senhor Diego, damb un paishon, me fotèc dus còps enes cames e m'amorrèc en solèr; e vie er aute e me balhe ua tonda d'aurelha a aurelha e me trè era capa, e en tot deishar-me en solèr, didec:

- Atau paguen es tafurèls mentiders mau neishudi!

Comencè a cridar e demanar confession; e coma que non sabia se qué se passaue, encara que sospechua pes paraules que dilhèu ère er ostalèr que m'auie gessut damb aquerò dera Inquisicion, o eth carcerèr burlat, o es mèns companhs hugidi...; e, plan, jo demoraua de tantes parts era cotelada, que non sabia entà qui lançar-la; mèss jamès sospèchè de senhor Diego e de çò que se passaue; balhaua votzes:

- As lairons de capes!

En tot aquerò venguec era justícia; me lheuèren e, en veir era mia cara damb ua trencada d'un pam e sense capa ne saber çò qu'ère, m'agarrèren entà hèr-me a vier a guarir. Me botèren ena casa d'un barbèr, me guaric, me preguntèren a on m'estaua, e me heren a vier entà aqui.

M'ajacèren, e m'estè aquera net confonut, en veir era mia cara en dus bocins e tan nafrades es cames pes paus, que no me podia tier en eres ne me les sabia, panat, e de manèra que ne tansevolhe podia seguir as amics, ne tractar de maridatge, ne estar ena Cort, ne estar dehòra.

Libre Tresau: Capítol VIII: Dera sua garison e de d'auti eveniments rari.

Vaquí qu'ath maitin campe en mèn cabeç era ostalèra de casa, fòrça vielha, e arropida e plia d'ornaments, que semblaue ua higa hariada, mainada se l'ac demanauen, damb era sua cara cròca, entre chufra e castanha seca, blecassuda, barbuda, guèrcha e desafilada; non li mancaue guaire entà vier a èster ua bruèisha. Qu'auie bona fama en lòc, e se botaue a dormir damb aguesta fama⁹⁸ e damb guairi ac volessen; ère entremeteira. Se cridaue era Paloma; logaue era sua casa e ère intermediària entà logar-ne d'outes. En tot er an non se uedaue era aubèrja de gent.

Qu'ère causa de veir se com adondaue a ua gojata a caperar-se, çò de prumèr mostrant-li quines causes auie de desnishar dera sua cara. Ara qu'auie bona dentadura, qu'arrieste tostemp, autanplan enes dòus; ara de bones mans, l'ensenhaue a manejar-les; ara ròia, ua secodida de cabeladura e un agach extremat de peu peth mantèl e era tòca; as de boni uelhs, polides dances damb es vistons miei clucadi, e elevacions guardant de cap a naut. Pr'amor que tractaue en matèria d'ornaments, entrauen corbassi⁹⁹ e les corregie es cares, de sòrta que, en entrar enes sues cases, de tan blanques non les arreconeishien ne es sòns marits. Apolidie mans e gòrges coma parets, apraiaue dents, arrincaue era borra. Qu'auie un beuratge que cridaue Herodes, pr'amor que damb eth aucie es mainatges en vrente e hège mau amainadar, e mau emprenhar. En aquerò qu'ère mès extremada, ère en apraiar virginitats e adobar puncèles. En solet ueit dies que m'estè en casa, la vedí hèr tot aquerò. E, entà resumir tot çò qu'ère, ensenhaue a arroïnar as galants, e arrepervèris tà que didessen es hemnes. Aquiu les didie se com les calie hèr tà profiter era escadença de cuèlher era jòia: es gojates per gràcia; es mosses per deute; es vielhes per respècte e obligacion. Ensenhaue peticions entà sòs, sense mès, e peticions entà cadies e anèths. Mentaue ara Vidaña, era sua competidora en Alcalà, e ara Plañosa, en Burgos, a Montañones era de Salamanca.

Aquerò ac è dit pr'amor que se m'age pietat de veir enes mans que venguí e s'avaloren mielhor es rasons que me didèc; e comencèc per aguestes paraules, que tostemp parlaue damb arrepervèris:

- D'a on trèn e non meten, hilh senhor Filipe, lèu lèu arriben ath hons; de taus povassi taus hangassi; de taus nòces, taus còques. Jo que non t'enteni ne me'n sai dera tua manèra de víuer. Ès gojat, non m'espaurís que hèsques quauques coquinarie, sense tier en compde que, dormint, mos endralham de cap ara hòssa: jo coma plan vielha, t'ac posqui díder. Se qué ei que me diguen a jo qu'as degalhat fòrça propietats sense saber com, e que t'an vist aciu ja d'estudiant, ja de trufaire, e ja de cavalièr, e tot per tòrt des companhies! Ditz-me damb qui camines, hilh, e te diderè se qui ès; cada oelha damb era sua parelha; sabe-te'n, hilh, que dera man

98 Hè referéncia ar arrepervèri: cuèlh bona fama e bota-te a dormir

99 Neres

ara boca se pèrd era sopa. Guarda, pegason, que se t'enquimerauen hemnes, pro que te'n sabes que jo sò eth fidèu entà totemp¹⁰⁰, en aguesta tèrra, d'aguesta merça, e que me sostengui des postures¹⁰¹, atau des qu'ensenhi coma des que meti, e que mos trapam damb eres en casa; e non vier d'un trufaire en un aute trufaire, dempús ua de doça en ua auta tafurèla que despen es pèlhes damb qui hè es sues manges¹⁰². Jo te juri que t'auries estauviat fòrça ducats se t'auesses encomanat a jo, donques que non sò bric amiga des sòs. E per mèns pair-sénhers e difunts, e atau aja jo bona fin, qu'autaplan çò que me deues dera aubèrja non t'ac demanaria ara, se non siguesse per ues candeletes e èrbes (qu'apraiaue en pocions, sense èster especieira, e, se l'untauen es mans¹⁰³, s'untaue e gessie de nets pera humeneja.¹⁰⁴)

Jo, que vedí qu'auie acabat era convèrsa e eth sermon en tot demanar-me, que, en èster era sua tissa, acabèc en era e non comencèc, coma hèn toti, non m'espaurí dera visita, que non me l'auie hèt un aute còp tant qu'auia estat òste sòn, senon solet un dia que me venguec a balhar satisfaccions de qué auie entenut qu'auien dit sabi pas se quina sòrta d'encantaments e que la voleren agarrar e amaguèc eth carrèr; venguec a desenganhar-me e a díder qu'ère ua auta qu'auie eth sòn nom.

Jo li condè es sòns sòs e en tant que les ac balhaua, eth malastre, que jamès me desbrembe, e eth diable, que se'n brembe de jo, planegèren que la venguessen a detier per concubina e se'n sabien qu'er amic ère ena casa. Entrèren ena mia estança, coma que me vederen en lhet e ada era damb jo, s'embarrèren damb era e damb jo e me fotèren quate o sies empenches e m'arrossegueren dehòra deth lhet. Ada era l'auien agarrada uns auti dus, en tot dider-li rofiana e bruèisha. Qui ac diderie d'ua hemna que hège aguesta sòrta de vida!

As votzes der ussièr e as mèns planhs, er amic d'era, qu'ère un frutèr qu'ère ena cramba deth laguens, comencèc a córrer. Eri, que lo vederen e se'n saberen per çò que didie un aute òste de casa que jo tanben n'èra, se filèren contra eth brigand, e l'agarrèren, e me deishèren a jo, repelat e pataquejat; e a maugrat des mèns trebucs, arria damb tot aquerò qu'es tafurèls didien ena Guida. Pr'amor qu'un la guardaue e didie:

- Be vos estarà de ben era mitra!, mair, e be m'alegrarè de veder-vos consagrar tres mil naps ath vòste servici!

Un aute:

- Que ja tien es plumes alistades es bailes, tà qu'entrètz esplendida.

Fin finau, se heren a vier ath brigand e les estaquèren a ambdús. Me demanèren perdon e me deishèren solet. Jo me demorè un shinhau aleugerit de veir ara mia brava ostalèra en estat que tenguie es sòns negòcis; atau, donc, non auia un aute prètzhet

100 Eth fidèu ère eth que susvelhaue es merces que se venen e verificauen es pesi e mesures

101 Era prumèra metafòra ven deth sens de postura (prètz) que se bote as causes que se mingen (que correspon ad açò deth fidèu). Mès contunhe eth jòc damb eth sens de pòstura qu'ensenhe as sues escolanes: es postures sexuaus qu'eres hèn.

102 Autrege es sòns favors (sexuaus) ad aqueth que li pague

103 Se la subornauen

104 Per a on gessien es bruèishes volant.

que l'heuar-me a temps entà lançar-li era mia iranja. Mès, sivans es nòtes d'ua sirventa que se demorèc en casa, jo maufidè deth sòn empresonament, pr'amor que me didec sabi pas se qué de volar, e d'outes causes que non me sonèren ben.

M'estè en casa en tot guarir-me pendent ueit dies, e a penes podia gèsser; me meteren dotze punts ena cara e me calec cuéher cajades. Me trapè sense sòs, pr'amor qu'es cent reiaus se despeneren ena garison, minjar e aubèrja. Atau, donc, entà non hèr mès despena en non tier mès sòs, decidí gèsser de casa damb dues cajades e véner eth mèn vestit, cothèrs e gipons, qu'ère tot plan bon. Ac hi e me cromptè damb aquerò que me dèren ua vèsta vieilha de pèth de craba e un justet d'estopa famós, eth mèn mantèl de praube adobat e long, es mies cauces e sabates granes, era capeta deth mantèl ena tèsta; amiaua un Crist de bronze penjat en còth e un rosari.

Un mendicant, que ne sabie fòrça, m'ensenhèc a demanar damb vutz e frases afligides; e, atau, ac comencè a practicar pes carrèrs. Me cosí en gipon seishanta reiaus que me sobrèren; e damb aquerò me tenguí a praube, fidat ena mia bona pròsa. Caminè pendent ueit dies pes carrèrs, idolant d'aguesta manèra, damb vutz afligida e l'heuant pregàries: "Balhatz-li, bravi crestians, sirvents deth Senhor, ath praube estropiat e nafrat; que me veigui e me desiri". Aquerò didia es dies de cada dia, mès es dies de hèsta començaua damb vutz desparièra, e didia: "Fidèus crestians e devòti deth Senhor! Per tan nauta princesa coma era Reina des Angels, Mair de Diu, balhatz-li ua aumoina ath praube mutilat e maumetut dera man deth Senhor!" E me posaua un shinhau, qu'ei plan important, e dempús higia: "Un mau aire, en ora baisha, treballant en ua vinha, me travèc es mèns membres, qu'èra san e en bona santat coma n'ètz vosati, e que ne sigatz, laudat sigue eth Senhor!"

E venguien damb aquerò es monedes ath mès córrer, e guanhoua fòrça sòs. E mès n'auria guanhat, se non se m'auesse trauessat un gojatòt mau carat, manpòt de braci e que demanaue damb paraules pòc corrèctes. Didie damb vutz rangolhosa, acabant damb un sorriscle: "Brembatz-vo'n, sirvents de Crist, deth castigat deth Senhor pes sòns pecats! Balhatz-li ath praube çò que Diu recebe!". E higie: "Peth brave Jesús!", e guanhoue fòrça quantitats. Jo me n'encuedè, e non didí mès *Jesús*, senon que li treiguia era s, e aquerò botjaue mès es còrs. Fin finau, jo cambiè es frasetes e arremassaua fòrça sòs.

Amiaua botades ambdues comes en ua bossa de cuer, e estropades, e es mies dues cajades. Dormia en portau d'un cirurgian damb un aumonaire de cantoada, un des màger brigands que Diu creèc. Ère plan ric, e ère coma eth nòste rector; guanhoue mès que toti; auie ua ernia plan grana, e s'estacaue damb ua còrda eth braç peth dessús, e semblaue qu'auie era man holada e manpòta, e fèbre, tot amassa. Se botaue ajaçat capensús ath sòn lòc, e damb era ernia dehòra, tan grana coma ua bòla de pònt, didie: "Guardatz era praubetat e eth present que hè Diu ath crestian!". Se passaue ua hemna didie: "A, polida senhora, que Diu sigue ena sua amna!". E era majoritat, pr'amor que les cridèsse atau li balhauen aumòina e passauen per aqui encara que non siguesse eth sòn camin de visites. Se passaue un soldadet: "A!, senhor capitan!", didie: e s'un òme quinsevolh: "A!, senhor cavalièr!". Se bèth un anaue en coche,

alavetz lo cridaue *senhoria*, e se clèrgue en mula, *senhor arcedian*. En fin, vantaue terriblements. Qu'auie ua manèra diferenta de demanar eth dia des sants; e hi tanta amistat damb eth, que me desnishèc un secret qu'en dus dies venguèrem rics. E ère, qu'aguest tau praube auie tres mainatges petiti que recuelhien aumòina pes carrèrs e rapiauen çò que podien; li balhauen compde ada eth, e tot ac sauvaue. Anaue a miges damb dus mainatges deth tirador¹⁰⁵ enes panatòris que hègen d'eth, e cuelhí era madeisha pensada, e eth m'apressèc ara genteta avienta.

Me trapè, en mens d'un mes, damb dus cents reiaus liures. E, a tot darrèr, me declarèc pr'amor de qué anèssem amassa, eth màger secret e era màger imaginacion qu'auie cabut en un mendicant, e la hérem es dus. E ère que panàuem mainatges, cada dia, entre dus, quate o cinc; les pregonauen e gessièm nosati a preguntar es senhes, e didíem: "Per cèrt, senhor, que me lo trapè a tau ora, e que se non arribi a temps, que lo hè a cuélher un car; en casa que i é". Mos balhauen era recompensa, e venguíem a enriquir-mos de manèra que jo me trapè damb cinquanta escuts, e ja guarit des comes, encara que les amiaua estropades.

Determinè gèsser dera Cort, e cuélher eth mèn camin entà Toledo, a on ne coneishia ne me coneishie arrés. Fin finau, me decidí: cromptè un vestit marron, cothèr e espada, e me didí adiu de Valcazar, qu'ère eth mendicant que didí, e cerquè pes aubèrges damb qué podia vier entà Toledo.

105 Es mainatges demanauen almoina entà finalitats religioses, e ne panauen ua part.

Libre Tresau: Capítol IX: Qu'en eth se hè representant, poèta e galant de monja

Me trapè en un endret ua companhia de comedians qu'anauen entà Toledo. Amiauen tres cars, e volec Diu qu'entre es companhs n'auesse un que n'auie estat mèn der estudi d'Alcala, e auie renegat e s'auie botat en mestier. Li didí que volia vier aqui e gèsser dera Cort; e a penes er òme m'arreconeishie per çò dera cotelada e non hège que senhar-se de jo *per signum crucis*. A tot darrèr mos hérem amics, pes mèns sòs, pr'amor d'arténher des auti un lòc entà vier damb eri.

Qu'anàuem barrejadi hemnes e òmes, e ua entre eres, era dançaira, que tanben hège de reines e papèrs importants enes comèdies, me semblèc ua grana malabèstia. Se passèc que venguec eth sòn marit ath mèn cant, e jo, sense pensar a qui li parlaua, ahiscat peth desir d'amor e de auer-la, li didí:

- Ad aguesta hemna, com li poiriam parlar pr'amor de despèner en era vint escuts, que m'a shautat per èster beròia?
- Que non m'està ben a jo de didèc, que sò eth sòn marit, didec er òme, ne tractar sus aquerò; mès, sense passion, que non n'è deguna, vos pòdetz despèner en era quinsevolh sòs, pr'amor que taus carns non i son en mon, ne tan jogaira.

E en tot díder aquerò hec un bot deth car e se n'anèc entar aute, sivans semblèc entà balhar-me era escadença de qué li parlèssa.

Me queigüec ben era responsa der òme e me n'encuedè qu'aguesti son des que didec un brigand que complissen eth precèpte de Sant Pau d'auer hemnes coma se non les auessen, en tot tòrcer era sentència maliciosaments. Jo gaudí d'era escadença, li parlè, e me preguntèc a on anaua e quauquarren sus era mia vida. Fin finau, dempús fòrça paraules, deishèrem acordadi entà Toledo es ahèrs. Que mos divertíem fòrça peth camin.

Jo, en tot cas, comencè a representar un tròç dera comèdia de Sant Alejo, que me'n brembaua de quan gojat, e lo representè de sòrta que les costè enveja. E sabent, per çò que li didí jo ath mèn companh qu'anaue ena companhia, es mèns malastres e incomoditats, me didec se volia entrar ena dança damb eri. Me laudèren autant era vida de comediant, e jo, qu'auia besonh d'aimant e m'auie semblat ben era gojata, convenguí per dus ans damb eth director. Didí per escrit que m'estaria damb eth e me balhèc era mia part e representacions. E en tot aquerò, arribèrem en Toledo.

Me dèren entà estudiar tres o quate lausenges e papèrs d'òme adult, que hègen damb era mia votz. Jo tenguí compde en tot e lancè era prumèra lausenja en lòc. Ère sus ua nau, que totes ne son, que venguie esbauçada e sense aprovediment; didia çò de "aguest ei eth pòrt", cridaua ara gent "senat", demanaua desencuses des mies fautes e silencis, e entrè. I auèc ua aprobacion moderada, e ara fin campè ben en teatre.

Representèrem ua comedia d'un actor nòste; que jo m'admirè de qué siguessen poètes, pr'amor que me pensaua qu'èster-ne, ère causa d'òmes plan sabents e dòcti e non de gent tan extrèmaments ignoranta. E aquerò ei de tau manèra que non i a director que non escrigue comèdies ne actor que non hèsque era sua farsa de *mores e crestians*; que m'en brembi jo qu'abantes, se non èren comèdies de Lope de Vega e Ramon, non i auie ua auta causa.

Ara fin, se hec era comèdia eth prumèr dia, e no la comprenec arrés; ath dusau, la comencèrem, e volec Diu que comencèsse damb ua guèrra, e gessia jo armat e damb escut, que, se non, auria acabat a mans de codonhs poiridi, tanes e melons. Non s'a vist tau revolum, e aquerò s'ac meritaue era comèdia, donques que hège a vier un rei de Normandia, sense prepaus, en abit d'ermita, e metie dus lacais entà hèr arrir e ena conclusion non auie que maridar-se toti e aquiua va. A tot darrèr auèrem eth nòste prèmi.

Toti tractèrem fòrça mau ath nòste companh poèta, e mès que mès jo, en tot dider-li que vedesse de çò que mos auiem escapat e que s'escalabrèsse. Me didec, jurant per Diu, que non i auie arren de sòn ena comèdia, senon que damb un tròç cuelhut d'un e aute tròç de un aute auie hèt aquera capa de praube, de pedaci, e qu'eth mau non auie estat senon ena manèra d'ajuntà'c. Me cohessèc qu'as farsans que hègen comèdies tot les obligaue a restitution, donques se profitauen de tot çò qu'auien representat, e qu'ère plan aisit, e qu'er interès de trèir tres cents o quate cents reiaus les possauè entad aguesti risques; ath delà, coma caminauen per aguesti lòcs, les liegien es uns e es auti comèdies: "Les cuelhérem entà veder-les, mo'les hérem a vier e solet damb híger ua pegaria o trèir ua causa ben dita, didem qu'ei nòsta". E me didec se com non auie auut cap farsant jamès que sabesse hèr ua cançon de ua auta manèra.

Que non me semblèc mau era idia, e jo cohèssi que m'incinè entada era, per senter-me coma dable entara poesia; ath delà, auia jo coneishença de quauqui poètes e auia liejut a Garcilaso; e atau, decidí meter-me en art. E damb aquerò e era farsanta e representar, me passaua era vida. Dempús un mes que hège qu'èrem en Toledo, en tot hèr comèdies bones e corregir es errors passadi, jo que ja m'auia hèt un nòm, e auiem arribat a cridar-me Afonsete, que ja auia dit que me cridaua Alfonso; e per un aute nòm me cridèren eth *Crudèu*, per èster-ne ua figura qu'auia hèt, damb grana acceptacion des mosquetèrs e racalha vulgara. Auia ja tres parelhs de vestits e autors que me pretenien prelevar dera companhia. Parlaua de comprèner de comèdia, murmuraua des famosi, repotegaua es gèsti a Pinedo, balhaua eth mèn vòt ath repaus naturau de Sanchez, cridaua polit a Morales, me demanauen era opinion en ornament des teatres e entà dessenhar era scenografia. Se bèth un venguie a liéger comèdia, jo qu'èra eth que l'escotaue.

A tot darrèr, encoratjat damb aguest aplaudiment, me desverginè de poèta en un petit romanç e dempús hi un intermedi, e non semblèc mau. Gausè hèr ua comèdia e, pr'amor que non deishèsse èster ua causa divina, la hi de Nòsta Senhora deth Rosari. Començauè damb grailes e i auien es sues animes d'espurgatòri e es sòns dimònis, que se tenguie alavetz, damb eth sòns "bu, bu", en gèsser, e eth "ri, ri" en entrar; que

li queiguie en gràcia ath lòc eth nòm de Satan enes cançons e eth tractar dempús se queiguec deth cèu e tau. En fin, era mia comèdia se hec e shautèc fòrça.

Non m'en gessia de tant trabalhar, donques qu'acodien a jo enamoradi, es uns pes cançons de celhes e es auti de uelhs, quauqu'un damb sonets de man e quauqu'un damb romances de cabeladures. Entà cada causa auia eth sòn prètz, encara que, coma qu'auie d'autes botigues, pr'amor de qué venguessen ena mia, ac hèga a baish prètz. Nadalets? Boria en sacristans e ordinaris de monges; cècs me sostenguien de pura oracion, ueit reiaus de cada ua; e me'n brembi que hi alavetz era deth *Justo Juez*, grèu e sonora, qu'ahiscaue a gesti. Escriuí entà un cèc, que les treiguec ath sòn nòm, es famoses que comencen:

Mair deth Verb umanau,
Hilha deth Pair divin,
da-me gràcia virginau, eca...

Siguí eth prumèr qu'introdusic acabar es cançons coma es sermons, damb "aciu gràcia e dempús glòria", en aguesta cançon d'un captiu de Tetuan:

Demanem-li sense enganha
ath naut Rei sense dèishes,
pr'amor que ve era nòsta tenacitat,
que mos volgue dar era sua gràcia,
e dempús aqui delà era glòria. Amen.

Qu'era enventit damb totes aguestes causes, ric e prospèr, e tau, que lèu aspiraua ja a èster director. Auia era mia casa fòrça ben apraiada, pr'amor qu'auia decidit, entà tier tapissaria de baish prètz, en ua pensada de diable, crompar ridèus de tauèrnes, e penjar-les. Me costèren vint-e-cinc o trenta reiaus, e èren mès tà veir qu'es qu'a eth rei, donques qu'a trauèrs d'aguesti s'i vedie de tan trincadi e pes auti non se veirà arren.

Un dia m'arribèc era miellhor causa deth mon, que, a maugrat que sigue entà escarni mèn, me cau condar-la. Jo me retiraua ena mia aubèrja, eth dia qu'escriuia comèdia, en humarau, e aqui m'estaua e aqui minjaua; pujaue ua gojata damb era parva e me la deishaua aqui. Jo auia coma costum escriuer en tot interpretar fòrt, coma s'ac hessa en scenari. Manec eth diable que, ara ora en punt qu'era gojata pujaue pera escala, qu'ère estreta e escura, damb es siètes e era ola, jo èra en ua scèna de mauta, e cridaua en tot compausar era mia comèdia, e didia:

Compde er os, compde er os,
que me dèishe hèt bocins,

e baishe ath tòn darrèr furiós;

Que se pensèc era gojata, qu'ère galega, e entenec a díder "baishe ath tòn darrèr" e "me dèishe", qu'ère vertat e que l'avisaua. Vò húger e, damb eth trebolament, se caushigue era pèlha e ròde tota era escala, vèsse era ola e tringue es plats e ges ath mès córrer entath carrèr dident qu'un os aucie a un òme. E per lèu que jo acodí, ja ère tot eth vesiat damb jo preguntant per os; e autanplan condant-les jo qu'auie estat ua errança dera mossa, pr'amor qu'ère çò qu'è dit dera comèdia, encara non ac volien creir; non dinè aqueth dia. Se'n saberen es companhs, e siguec hestejat eth conde ena ciutat. E d'aguestes causes me n'arribèc fòrça tant que m'estè en mestièr de poèta e non gessí deth mau estat.

Se passèc, donc, qu'ath mèn director (que tostemps van a parar en aquerò), en saber-se'n qu'en Toledo l'auie anat ben, l'embarguèren, sabi pas se per quini deutes e lo meteren ena preson, e damb aquerò mos desseparèrem toti e cadun partic entath sòn costat. Jo, se voi díder era vertat, encara qu'es companhs me volien guidar entà d'autes companhies, coma que non aspiraua a semblables mestièrs e estar-me en eri ère per besonh, donques que me vedia damb sòs e ben calat, non sagè ua auta causa que repausar.

Me didí adiu d'eri; partiren, e jo, qu'entení gèsser de mala vida, en non èster farsant, se non ac cueilh VM per anuèg, venguí a èster galant de monges enes rèishes des locutòris, coma ua còfa, e entà didèc mès clar, me hi pretendent d'Anticrist¹⁰⁶, qu'ei madeish que galant de monges. Qu'auí era escadença de trapar aquerò pr'amor qu'ua, qu'ara sua demana auia jo hèt fòrça nadalets, s'afoguèc en un acte deth Corpus de jo, en veder-me representar un Sant Joan Evangelista (que n'ère devòta era). Me cuedaue era hemna damb suenh e auie dit que solet sentie qu'èra farsant, pr'amor que jo auia hèt a veir qu'èra hilh d'un gran cavalièr, e li hèja pietat. Ara fin, me determinè a escriuer-li aquerò:

CARTA

Mès per agradar a VM que per hèr çò que m'interessaua, è deishat era companhia; que, entà jo, quinsevolh companhia sense era vòsta qu'ei soletat. Ja serè autant mès vòste, guaire mès siga jo madeish. Avisatz-me quan ajatz locutòri, e saberè justaments quan aurè eth plaser, eca...

Li hec a vier era carta era caminaira; que non vos poiràtz creir eth gòi dera monja en saber-se'n deth mèn nau estat. Me responec d'aguesta sòrta:

RESPONSA

Des vòsti boni eveniments, abantes demori es felicitacions que les balhi, e deisharia aquerò de cornèr se non siguesse qu'era mia volentat e eth vòste profit ei tot ua soleta

106 Se didie qu'er Anticrist neisherie d'ua monja

causa. Podem díder que vos auetz remetut; non rèste ara senon perseverança que se mesure damb era que jo aurè. Eth locutòri non serà aué, mès non dobtetz de vier entàs vespres, qu'aquiu mos veiram, e dempús pes hièstres, e dilhèu poirè jo hèr bèra enganha ara abadesa. E adishatz, eca...

Me hec gòi eth papèr, pr'amor que reauments era monja auie bon entenement e ère beròia. Dinè e me botè eth vestit que damb eth solia hèr es galants enes comèdies. Me filè dret de cap ara glèisa, preguè, e dempús comencè a repassar toti es laci e horats deth hilat damb es uelhs, per se campaue, quan, Diu e en ora bona, que mès ère diable e en ora mala, entení er ancian senhau: comence a tossir, e jo a tossir; e i auie ua tossiquèra de Barrabàs. Mos retiràuem a un raumàs e semblaue qu'auien lançat pebe ena glèisa. A tot darrèr, jo ja èra cansat de tossir, quan pistèc en hilat ua vielha tossint, e me n'encuedè deth mèn malastre; qu'ei un senhau perilhós enes convents, donques que, madeish qu'ei senhau entàs gojates, ei costum entàs vielhes, e i a òmes que se pensen qu'ei piulet deth rossinhòl e li ges dempús sisplet de corbàs.

M'estè fòrça estona ena glèisa, enquia que comencèren es vespres. Les seguí d'aurelha totes, que per aquerò criden as enamorats de monges "solemnes enamoradi", per çò qu'an de vespres, e an tanben que jamès gessen deth contentament des vespres (vesilhes), pr'amor que non les vie eth dia jamès.

Non vos crederatz es parelhs de vespres que jo entení. Qu'èra damb dues bròques de gargamèra mès deth qu'auia quan entrè enes amors, de tant estirar-me entà veir, gran companh deth sacristan e escolan, e plan ben considerat deth vicari, qu'ère òme d'umor. Caminaua tant estirat, que semblaue qu'esdejoaua rostidoires e que minjaua sagetes.

Venguí entàs hièstres, e aquiu, maugrat èster ua placeta plan grana, ère de besonh cuélher lòc entàs dotze, coma entà ua comèdia naua: borie de devòti. Ara fin, me botè a on podí; e se podien veir, coma causes estranhes, es diferentes postures des aimants. Bèth un, sense parpelejar, guardant, damb era sua man botada ena espada e era auta damb eth rosari, ère coma figura de pèira en sepulcre; bèth aute, lheuades es mans e estenudi es braci coma Sant Francesc d'Asis, recebent es nafres; un aute, damb era boca mès dubèrta qu'era dera hemna quistaira, sense badar boca, li mostraue ara sua estimada es sues entralhes a trauès dera gargamèra; un aute, apegat ena paret, hènt patir es malons, semblaue mesurar-se damb era cantoada; bèth aute se passejaue coma se l'auessen d'estimar peth pas deth macho; un aute, damb ua carteta ena man, ara manèra de caçaire damb carn, semblaue que cridaue a falcon. Es gelosi èren en aute costat; aguesti, es uns èren en rondèus arrint e guardant ada eres; d'auti, liegent cançons e mostrant-les-ac; d'auti, entà dar gelosia, passauen peth dauant der edifici damb ua hemna ena man; e d'auti, parlauen damb ua mossa des qu'envien cartes que li balhauen un encargue.

Aquerò se passaue ena part de baish e nòsta, mès ena de naut, a on s'estauen es monges, qu'ère causa de veir tanben; pr'amor qu'es hièstres èren ua tor plia de henerecles e ua paret damb deshilats, que ja semblaue sablièr ja salèrs de perhum.

Qu'èren toti es horats pobladi de bosòles; aqui se vedie un ragost, ua man e aqui delà un pè; en aute costat i auie causes de dissabte: caps e lengües, maugrat que i mancauen es cerverets; en aute costat campaue quincalharia: ua mostraue eth rosari, ua auta botjaue eth mocador, en un aute lòc i penjaue un gant, aqui delà i gessie un liston verd. Es ues parlauen un shinhau fòrt, d'autes tossien; bèra ua hège eth senhau des capelièrs, coma se treiguessè aranhas, blequejant.

En ostiu qu'ei de veir se com, non solet s'escauhen ath solei, senon que s'usclen; qu'ei polit veder-les ada eres tan crues e ada eri tan uscladi. En iuèrn se passe, damb era umiditat, que neishen a quauqu'un de nosati creishons e arbilhons en còs. Que non i a nhèu que se mos escape, ne ploja que mos passe de long; e tot aquerò, ara fin, ei entà veir a ua hemna a trauèrs de hilats e veirines, coma uas de sant; qu'ei coma encamardar-se d'un tord ena gàbia, se parle, e, se care, d'un retrait. Es favors que son toti tocaments, que jamès arriben a mès: un tustadeta damb es dits. Meten eth cap clin en brescat e se meten a hèr galantaries pes arquières. Jòguen ara amagadera. E veder-les parlar baishet e coma se preguèssen! E patir a ua vielha que pelege, a ua portièra que mane e a ua tornèra que mentís! E çò de mielhor ei veir se com an gelosia des d'aqui deuhòra, en tot dider-mos qu'eth vertadèr amor ei eth sòn, e es causes tant endemoniades que tien entà provà'c.

A tot darrèr, jo ja cridaue "senhora" ara abadesa, "pair" ath vicari e "frair" ath sacristan, causes totes que, damb eth temps e eth cors, artenh un desesperat. Me comencèren a emmaliciar es tornèrs damb hèr-me enlà e es monges damb mendicar-me. Considerè se guaire me costauè eth lunfèrn, qu'a d'auto se les balhe a tan baish prètze e en aguesta vida, per camins tant aisidi. Vedia que me condemnaua a punhats e que me n'anaua entath lunfèrn per solet eth sens deth tacte. Se parlaua, solia, pr'amor de qué non m'entenessen es auto qu'èren enes brescats, apressar autant damb eri eth cap, qu'enes dus dies a vier amiaua es hèrs estampadi en front, e parlaua coma prèire que ditz es paraules dera consagracion. Non me vedie arrés que no me didesse: "Maudit sigues brigand d'abits!", e d'autes causes peior.

Tot aquerò me hège reflexionar e lèu èra determinat a deishar ara monja, maugrat perdèssa eth mèn guanhapan. E me determinè eth dia de Sant Joan Evangelista, pr'amor que venguí de saber-me'n çò que son es monges. E non volgue VM saber mès senon qu'es Baptistes totes enrauquiren de bon voler, e treiguèren taus votzes, que, en sòrta de cantar era missa, la gemeguèren; non se lauèren es cares e se vestiren de vielh. E es devòts des Bautistes, pr'amor de desautorizar era hèsta, se heren a vier banquetes en sòrta de cagires, ena glèisa, e fòrça tafurèls der escorjador. Quan vedí qu'es ues per un sant e es autes per aute, les tractauen indecentaments, treiguent-li ara mia monja, damb era intencion de degalhar-les, cinquanta escuts de causes de labor, caucetes de seda, bossetes d'ambre e docí, cuelhí eth mèn camin entà Sevilla, cranhent que, se me demoraua mès, veiria néisher mandragòres enes locutòris.

Çò que li venguec ara monja de sentiment, mès per çò que li hèja a vier que per jo, qu'ac considere eth brave lector.

Libre Tresau: Capítol X: De çò que l'arribèc en Sevilla enquia embarcar-se entà Indias.

Passè eth camin de Toledo enquia Sevilla prospèraments, pr'amor que, coma jo auia ja es mèns principis de trichaire e amiaua dats trucadi tà trèir un o un aute numèro sivans era apòsta, e auia era man amagadoira d'un costat (donques que prehada de quate ne jasilhaue tres), amiaua un gran aprovediment de cartons ampli e longui pr'amor d'auer mèrques trichaires des cartes, e atau, es sòs non se m'escapauen.

Dèishi de dèder fòrça d'autes flors, donques que, se les diguessa totes, que m'aurien mèns per floret que per òme; e tanben, pr'amor qu'abantes siguec balhar qu'imitar, e que condar vicis que d'eri hugen es òmes. Mès dilhèu declarant jo bères badinades e manères de parlar, s'estaràn mèns avisadi es ignorants, e es que liegeren eth mèn libre seràn enganhadí per tòrt sòn.

Fides pas, òme, de balhar tu er ensems de cartes, pr'amor que te la trucaràn en un virament de uelhs. Sauva era carta de tocaments, gratades o bruniments, que damb eri se coneishen es azards. E se siguesses tafarèl, liegeire, tie en compde que, en codines e escudaries, punchen damb ua esplinga o dobleguen es azards, pr'amor d'arreconeisher-les pes henudes. Se tractèsses damb gent aunèsta, tie compde dera carta, que dès era sua estampada siguec concebuda en pecat, e que, en amiar trauessat eth papèr, ditz çò que ven ara seguida. Non te'n fides dera carta neta, que, tath que hè tricharia, çò de mèns sabonat ei lord. Avertís que, ara carteta, eth que hè es cartes non doblegue mèns arquejades es figures, dehòra des reis, qu'es autes cartes, pr'amor qu'eth tau plec ei pes tòns sòs defuntadi. Prumèr de tot, guarda que non den de naut es cartes qu'excludís eth que da e saja que non se demanen cartes ne damb es dits ena carta ne damb es prumères letres dera paraula.

Que non voi hèr lum de mèns causes; aguestes son pro entà saber-te'n que te cau víuer damb cautèla, pr'amor qu'ei cèrt que son infinites es triches que te cari. "Balhar mòrt" criden a trèir es sòs, e damb propietat; "reversa" criden era tricha contra er amic, que de tan reversada non la crompen; "dobles" son es que se hèn a vier ingenús, pr'amor que les espèlen aguesti tuaires de bosses; "blanc" criden ath san de malícia e brave coma eth pan, e "nere" ath que dèishe en blanc es sues diligéncies.

Jo, donc, damb aguest lengatge e damb aguestes flors, arribè en Sevilla; damb es sòs des companhs, guanhè eth loguèr des mules, e era parva e es sòs damb es òstes des aubèrges. Venguí dempús a calar-me ena aubèrja deth Moro, a on me trapèc un condiscipul mèn d'Alcalà, que se cridaue Mata, e ara se didie, per semblar-li nòm de pòc bronit, Matorral. Qu'ère tuaire a sòu e botiguèr de cotelades, e non l'anaue mau. Qu'amiaue era mòstra d'eres ena cara e, per aqueres que l'auien dat, acordaue era mida e prigondor des qu'auie de dar eth. Didie: "Non i a mèstre coma eth ben cotelat"; e auie rason, pr'amor qu'era cara ère ua *cuera* (gipon de cuer), e eth, un *cuera*¹⁰⁷. Me didec que venguessa a sopar damb eth e damb d'auti camarades, e qu'eri

107 Cuer de vin, per çò d'embriac

m'entornarien ena aubèrja.

I anè. Arribèrem ena sua aubèrja, e didec:

- Tè, treiguetz-vos era capa, e semblatz òme, que veiratz aguesta net toti es hilhs de *Jevilla*. E tà que non vos hègen badacuol, abaishatz-vos aguest cothèr e aguest cargament d'espates; era capa queiguda, que totemp vam nosati de capa queiguda; aguest muset, d'avitz, gèsti entà un costat e entar aute; e hèsque VM des *j*, *h*, e des *h*, *j*. Didetz damb jo: *jerida*, *mojino*, *jumo*, *paheria*, *mohar*, *habalí* e *harro* de vin.

Ac cuelhí per còr. Me deishèc ua daga, qu'ena amplada ère simitarra, e, ena longada, pera sua mesura non se cridaue espada, que pro que se poirie.

- Beuetz, me didec, aguesta mieja *azumbre*¹⁰⁸ de vin pur, que, se non balhatz bugassada, non semblaratz tuaire a sòu.

En èster jo damb tot aquerò, empeguit per çò qu'auia begut, entrèren quate d'eri, damb cares plies de cretes, en tot balançar-se ath caminar, non caperadi damb es capes senon faishadi pes lombes; es chapèus inclinadi sus eth front, quilhades es pèlhes deth dauant, que semblauen diadèmes; un parelh de hèrs de shivau sancers coma garnidura de dagues e espades; es gaines, en convèrsa damb eth cauillar dret; es uelhs esbauçadi, era vista fòrta; mostachas ahilades coma còrnes, e barbes turques, coma shivaus.

Mos heren un gèst damb era boca, e dempús ath mèn amic li dideren, damb votzes moishes, cisalhint paraules:

- *Seidor*.¹⁰⁹
- *So*¹¹⁰ compair, responec eth mèn preceptor.

Se seigueren; e, entà preguntar se qui èra jo, non badèren boca, senon qu'un guardèc a Matorrales, e, daurint era boca, e possant entà jo eth cant de baish, me senhalèc. Ad aquerò eth mèn mètstre de novicis lo satisfec agarrant-se era barba e guardant entà baish. E damb aquerò se lheuèren toti e m'abracèren, e jo ada eri, que siguec madeish que se tastèssa quate vins desparièrs.

Se hec era ora de sopar; vengueren a mestrar uns tafurèls qu'es bravi criden "canhons"¹¹¹. Mos seiguèrem ena taula; campèc alavetz era tapera¹¹²; comencèren, per hèr-me era planvenguda, a béuer en aunor mèn, que jo, enquia que lo vedí begut, non me'n sabia que n'auia tanta. Venguec pèish e carn, e tot coma estimulacions entà béuer mès. I auie un com en solèr plen de vin, e aqui se calaue de bocadents eth que volie hèr-ne era rason; m'acontentèc era taceta; damb dues glopassades, non auec òme que coneishesse ar aute.

Comencèren charrades de guèrra; se frequentauen es juraments; moriren de brinde a brinde, vint o trenta sense confession; li receptèren ar assistent mil punhalades; se

108 Mesura de vin, equivalenta a dus litres

109 Sirvent

110 Senhor

111 Vailets valents

112 Entar aperitiu

tractèc de bona memòria de Domingo Tiznado y Gayon; se vessèc vin en quantitat ena amna d'Escamilla; es que la cuelheren trista¹¹³, plorèren trendaments ath malerós Alonso Alvarez. E ath mèn companh, damb aguestes causes, se li desgahonèc eth relòtge deth cap e didec, un shinhau raucós, agarrant un pan damb es dues mans e guardant ara lum:

- Per aguesta, qu'ei era cara de Diu, e per aquera lum que gessec dera boca der àngel, que se VMs vòlen, aguesta net auem de dar eth viatge ar agent que seguic ath praube Tuerto.

Se lheuèc entre eri ua cridadissa insatisfèta, e, desgainant es dagues, ac jurèren bontant es mans cadun sus eth cant deth com, e lançant-se sus eth de bocadents, dideren:

- Atau coma beuem aguest vin, mos cau béuer-li era sang a tot espiaire.
- Qui ei aguest Alonso Alvarez, preguntè, que tant s'a sentut era sua mòrt?
- Gojat, didec un, lutador valent, mosso de mans e bon companh. Anem, que me retempten es diables!

Damb aquerò gessérem de casa tara mauta d'agents municipaus. Jo, coma qu'era autrejat ath vin e auia renunciat peth sòn poder ath mèn sen, non me n'encuedè deth perilh que me calaua. Venguérem en carrèr dera Mar, a on s'acarèc damb nosati era ronda. Sonque aubirar-la, treigueren es espades e l'escometeren. Jo hi madeish e netegèrem dus còssi d'agents des sues maudites amnes ena prumèra escometuda. Er ussièr botèc era justícia enes sòns pès e partit carrèr ensús cridant. Non lo podèrem seguir, per èster fòrça cargadi. E, a tot darrèr, mos acuelhérem ena Catedrala, a on mos emparèrem deth rigor dera justícia e dormírem çò de besonh entà esbugassar eth vin que borie enes cascos. E remetudi ja en nòste sen, m'espauria jo de veir qu'auesse perdut era justícia dus agents e hujut er ussièr d'ua carrolha d'arradim, qu'alavetz n'èrem nosati.

Mos ac passàuem ben ena glèisa, pr'amor que, ara flaira des acuelhudi¹¹⁴, vengueren ninfes, que se despolhauen entà vestir-mos. Se m'afeccionèc era Grajales; me vestic de nauèth damb es sòns colors. Me shautèc fòrça, e miellhor que totes, aguesta vida; e atau prepausè navegar damb ànsia damb era Grajal enquia morir. Estudié era forma de víuer d'aguesti tafarèls, e en pòqui dies èra rabí des auti rofians.

Era justícia non se descuedaue de cercar-mos; mos rondaue era pòrta, mès, totun, a compdar dera mieja net, rondàuem nosati desguisadi. Jo, que vedí que se tardaue massa aguest negòci, e mès se tardaue era fortuna en acaçar-me, non per escarmentat, que non sò tan senat, senon per cansament, coma obstinat pecador, determinè, en tot consultàc prumèr damb era Grajal, de vier entà Indias damb era, a veir se, mudant mon e tèrra, miellhoraue era mia sòrt. E m'anèc peyor, coma veirà VM ena dusau part, pr'amor que jamès miellhore eth sòn estat qui mude solet eth lòc, e non era vida e es costums.

113 Era peta

114 Refugiadi en un lòc sagrat

Conselh Generau d'Aran

 Generalitat de Catalunya
Generalitat de Catalonha

 Obra Social "la Caixa"

 BAQUEIRA/BERET